

FRITIDSKLUBBLØFTET

Et rammeverk for å styrke fritidsklubber

Innhold

Forord	5
Sammendrag	8
3. Innledning	16
3.1. Ungdom i sentrum	16
3.2. Fritidsklubb	17
3.3. Samfunnsnytte	21
3.4. Fritidsklubbløftet	29
4.Kilder og metode	31
4.1. Ressursgruppe med ungdom	31
4.2. Ekstern informasjon	32
4.3. Undersøkelser	37
4.4. Rundbordskonferanser	39
5. Funn	42
5.1. Deltakelse	42
5.2. Rammebetingelser	57
5.3. Ansattressurser	93
6. Avslutning	108
Kilder	109

Bli med på fritidsklubløftet!

Forord fra Ungdom og Fritid

I 2023 var det 70 år siden den første fritidsklubben i Norge, Hammersborg, så dagens lys i Oslo. I jubileumsåret kom regjeringens utredning: «En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår». De siste årene har fritidsklubbene fått økt anerkjennelse fordi de har positive effekter knyttet til kultur, forebygging, folkehelse og demokrati, som bidrar til å styrke unges oppvekstsvilkår. Fritidsklubbenes fokus på relasjonsbygging og inkludering, medvirkning og samskaping, mestring og ressursmobilisering, med utgangspunkt i en lavterskel møteplass uten krav til prestasjoner eller forhåndskompetanse, treffer både samfunnsånden og de samlede politiske prioriteringene godt. Samtidig er fritidsklubber viktige for ungdommer. I flere undersøkelser og rapporter er de tydelige på at de ønsker seg flere og bedre fritidsklubber.

Dette til tross, har kun få tiltak blitt iverksatt de siste årene for å styrke fritidsklubbfeltet. Med støtte fra Gjensidigestiftelsen, og i samarbeid med Redd Barna, har Ungdom og Fritid ønsket å gjøre noe med dette. Med prosjektet «Fritidsklubløftet» har vi tatt

unge på alvor ved å samle politikere og embetsverk, næringsliv og stiftelser, forskere og utdanningsinstitusjoner, organisasjoner og kommuner for å igangsette en samarbeidsinnsats med mål om å styrke fritidsklubbenes rammevilkår og status for at flere unge skal få bedre oppvekstsvilkår.

Dette rammeverket inneholder anbefalinger og tiltak til hvordan ulike aktører kan bidra til å løse utfordringene fritidsklubbfeltet står overfor. Du er herved invitert med på dugnaden, og vi gleder oss til å høre hva du ønsker å bidra med i stort og smått.

André Ruud

Generalsekretær i Ungdom og Fritid

Ungdom ønsker et sted å være, et sted de kan være sammen med andre unge: en fritidsklubb.

Forord fra Redd Barna

Barns lek og fritid er ikke en luksus, en bagatell eller en selvfølgelighet. Det er en rettighet alle barn har som er nedfelt i barnekonvensjonen art. 31. Å delta på fritiden er utrolig viktig for barns liv og utvikling. Her møter de venner, får prøve ut nye aktiviteter, lykkes og feiler, og opplever mestring og inkludering.

De aller fleste barna deltar på aktiviteter, men det er noen som ikke er med. Barn og ungdom har fortalt oss at en hindring er mangel på fritidsklubber. De ønsker et sted å henge, et sted å være, et sted de kan være sammen med andre unge, med andre ord: en fritidsklubb. Mange kommuner rapporterer at de har en møteplass for unge, men at kvaliteten og åpningstidene er varierende, og veldig få var universelt utformet. Særdeles få hadde en fast post på kommunens budsjett.

I 2023 fylte fritidsklubben 70 år, men det er fortsatt en årlig kamp for klubbens eksistens når budsjettene legges. Fritidsklubben er et kommunalt ansvar, men det er ikke en lovpålagt oppgave.

Kommunen må bruke sine frie midler til å finansiere ungdomsarbeidet. Det finnes heller ikke noe lovverk som regulerer tilbudet eller driften. I kampen mot andre tjenester blir dessverre ofte klubben nedprioritert. Da blir det veldig vanskelig å drive langsiktig, forutsigbart og trygt klubbtilbud for barn og unge.

Dette må gjøres noe med! Redd Barna mener at det bør lovfestes at alle barn og unge skal ha rett til en fritidsklubb i sitt nærmiljø. En slik lovfesting må komme med finansiering, tilstrekkelig ansatte med barne- og ungdomsfaglig kompetanse, og lokaler tilpasset barn og unge på deres premisser.

Det må lovfestes at alle barn og ungdom skal ha en fritidsklubb i sitt nærmiljø!

Thale Skybak

Leder Kunnskap og politikk. Redd Barna

Foto: Magnus Ross

2. Sammendrag

Rammeverket

Dette rammeverket er en systematisering av funn gjort i prosjektet «Fritidsklubbloftet». Hensikten med prosjektet er å igangsette en samarbeidsinnsats for å styrke fritidsklubbfeltet i årene fremover. Dette rammeverket er en oppskrift på hvordan dette bør gjøres, basert på innspill fra ungdom og klubbansatte, politikere, embetsverk, stiftelser, forskere og organisasjoner.

I perioden februar 2023 til mars 2024 har Ungdom og Fritid i samarbeid med Redd Barna, kartlagt klubbfeltets samfunnsnyttige styrker og potensiale, utfordringer feltet står overfor for å kunne utløse dette potensialet, og løsninger på disse utfordringene. Det er blitt gjort ved å kartlegge eksisterende forskning og offentlige dokumenter, ved å arbeide tett med en ressursgruppe med ungdom fra fritidsklubbfeltet, ved å samle overnevnte aktører på to rundebordskonferanser, og ved å innhente informasjon fra klubbansatte over hele landet. Hovedfunnene fra dette arbeidet er som følger:

Hovedfunn

Fritidsklubbfeltets største styrker og potensiale kan knyttes til inkludering,

Ada Menne

Prosjektleder Fritidsklubbloftet
Ungdom og Fritid

metodikk og funksjon som ressurscenter. Fritidsklubber bidrar til inkludering av alle grupper unge fordi de ofte er gratis, åpne for alle i en gitt aldersgruppe og uten prestasjonskrav. Samtidig har fritidsklubbene et potensiale for å inkludere enda flere ungdommer. Klubbansattes metodiske kompetanse på medvirkning og relasjonsarbeid er en styrke fordi det gir unge opplevelser av trygghet, mestring, tilhørighet og selvledelse, hvilket bidrar til god livskvalitet. Samtidig har fritidsklubbene et potensiale for at denne kompetansen kan styrkes og nå enda flere. Fritidsklubbens rolle som ressurscenter i lokalmiljøet er en styrke der møteplassen gir ungdom, kommunen og samarbeidsaktører

tilgang på lokaler og utstyr, eksisterende relasjoner og ansattkompetanse. Mange steder er det et potensiale for å utvikle denne rollen.

Fritidsklubbfeltets største utfordringer for å utløse dette potensialet er gjenstående barrierer for deltakelse, begrenset ansattkompetanse og underfinansiering av feltet. Til tross for at fritidsklubber har få barrierer for deltakelse er funksjonshindrede unge underrepresentert. For noen fritidsklubber bidrar også fordommer blant unge og deres foreldre til å begrense deltakelse. Til tross for at klubbansatte har verdifull kompetanse, er denne variert og fragmentert; det eksisterer ingen gradsutdanning på feltet og mange ikke mulighet til å gjennomføre kompetansehevende tiltak i

arbeidstiden. Fritidsklubber er i mange tilfeller marginalt finansiert. Fordi det er opp til hver kommune å prioritere om, hvor mange og hvordan fritidsklubber skal driftes lokalt er det store variasjoner i klubbtilbudet fra kommune til kommune. Utfordringen er størst der det ikke finnes fritidsklubber, og der eksisterende klubber trues med kutt og/eller nedleggelse.

Derfor er det behov for å bygge ned barrierer for deltakelse, for forutsigbare og styrkede rammevilkår, og for et kompetanseløft for klubbansatte. Tematisk inndelt etter disse målsettingene, peker dette rammeverket på ulike anbefalinger og tiltak som må realiseres for å nå disse. Anbefalinger og tiltak er som følger:

Anbefalinger og tiltak

1. Ungdom og Fritid anbefaler at fritidsklubbfeltet tilrettelegges med mål om at flere funksjonshindrede ungdommer skal benytte seg av fritidsklubb. Det bør gjøres ved å iverksette følgende tiltak:

- * Hver kommune sørger for at lokale fritidsklubber er universelt utformet.
- * Klubbansatte tilrettelegger for målgruppens deltakelse gjennom medvirkningsprosesser.
- * Klubbansatte inkluderer målgruppen i digitale aktiviteter.
- * I samarbeid med brukerorganisasjoner kan Ungdom og Fritid utvikle kompetanseressurser for klubbansatte om inkludering av funksjonshindrede ungdommer.

2. Ungdom og Fritid anbefaler at fritidsklubbenes omdømme styrkes blant ungdom og deres foreldre der dette er et problem med mål om å styrke rekrutteringen til feltet. Det bør gjøres ved å iverksette følgende tiltak:

- * Ungdom og Fritid utvikler en veileder for hvordan kommuner kan styrke sine fritidsklubbers omdømme.
- * Hver kommune ansetter en fritidskoordinator med ansvar for å formidle informasjon om ulike fritidstilbud til ungdom og foreldre.
- * Ungdom og Fritid utvikler digitale ressurser til klubbansatte for at disse skal kunne drive godt kommunikasjons- og rekrutteringsarbeid.

3. Ungdom og Fritid anbefaler at det arbeides for at fritidsklubbfeltets status skal styrkes for å bedre feltets rammebetingelser. Det bør gjøres ved å iverksette følgende tiltak:

- * Stortinget lovfester ungdommers rett til én fritidsklubb i sitt nærmiljø.
- * Kommuner forankrer fritidsklubb i kommunale planverk.
- * Det igangsettes flere forskningsprosjekter på effektene av fritidsklubb på individer og samfunn knyttet til ulike nasjonale målsettinger.
- * Bemanningen på fritidsklubb økes slik at fritidsklubber i større grad kan fungere som lokale ressursentre for ungdom, kommunale tjenester og frivillige aktører.

4. Ungdom og Fritid anbefaler at fritidsklubbfeltet styrkes økonomisk i tråd med estimatet i kapittel 5.2.2.1. Det bør gjøres ved å iverksette følgende tiltak:

- * Staten øremerker midler til etablering, drift og innovasjon på fritidsklubbfeltet til ordninger der også stiftelser, fond og næringsliv kan være bidragsyttere.
- * Statlige departementer, og underliggende etater og direktorater kan samarbeide i kjernegruppe for utsatte barn og unge for å sikre en gjennomtenkt og forutsigbar finansiering av fritidsklubbfeltet.

5. Ungdom og Fritid anbefaler at alle fritidsklubber bør befinne seg i lokaler som er godt egnet for drift av slike tilbud. Det bør gjøres ved å iverksette følgende tiltak:

- * Ungdom og Fritid samarbeider med det offentlige om å utvikle kvalitetskriterier for klubblokaler.
- * Kommuner inkluderer ungdom i utformingen av eksisterende og nye fritidsklubber.
- * Det offentlige og Ungdom og Fritid utvikler en kommunal veileder for kommuner som skal etablere, oppgradere eller utvikle klubblokaler.
- * Kommuner og fylkeskommuner oppretter fritidsklubber i hver ungdomsskolesone og etablerer transportordninger der det er nødvendig for at alle unge skal ha tilgang på en fritidsklubb.
- * Kommuner samlokaliserer fritidsklubb med andre tilbud der det ikke finnes noen egnede selvstendige lokaler eller det bidrar til å øke kvaliteten på fritidsklubbtilbudet.

6. Ungdom og fritid anbefaler at bemanningen styrkes på fritidsklubber der det er behov for dette. Det bør gjøres ved å iverksette følgende tiltak:

- * KS, Fagforbundet og Ungdom og Fritid samarbeider om å utvikle en bemanningsnorm for fritidsklubbfeltet.
- * Kommuner organiserer sitt fritidsklubbtilbud på en måte som gir klubbansatte hele stillinger dersom de ønsker dette.

7. Ungdom og Fritid anbefaler at ansattkompetansen på fritidsklubb styrkes. Det bør gjøres ved å iverksette følgende tiltak:

- * Det etableres en høyere gradsutdanning for ungdomsarbeidere ved universiteter og høyskoler i hver landsdel.
- * Ungdom og Fritid etablerer et relevant og tilgjengelig kompetansetilbud for klubbansatte som de kan benytte seg av i arbeidstiden.
- * Kunnskapsdepartementet stiller krav til at videregåendeopplæringen

i barne- og ungdomsarbeid revideres slik at den er mer rettet mot ungdom som målgruppe.

- * Klubbledere arbeider for politisk forankring av fritidsklubbens kompetanseplan.

I årene fremover vil Ungdom og Fritid arbeide aktivt for at målsettinger, anbefalinger og tiltak i dette rammeverket realiseres. Det vil kun være mulig dersom ungdom, klubbansatte, politikere, embetsverk, forskere, utdanningsinstitusjoner og organisasjoner samarbeider.

Grafisk sammendrag

Potensiale	Utfordring	Løsning/målsetting	Tiltak
Deltakelse	Funksjonshindrede bruker klubb i liten grad	Inkludere flere barn og unge som er funksjonshindrede	<ul style="list-style-type: none"> * Universell utforming * Medvirkning * Digital deltakelse * Kompetanseheving
	Fordommer	Bygge ned fordommer blant unge og foreldre	<ul style="list-style-type: none"> * Omdømmestrategi * Informasjonsarbeid * Kommunikasjonsarbeid
Rammevilkår	Lav status	Styrke statusen til fritidsklubber i kommunen	<ul style="list-style-type: none"> * Lovfesting * Forankring i kommunale planer * Kunnskap * Ressurssenter
	Marginal finansiering	Sikre bedre og mer helhetlige finansieringsordninger	<ul style="list-style-type: none"> * Finansieringsordninger * Statlig samarbeid
	Lokaler	Flere og bedre fritidsklubber	<ul style="list-style-type: none"> * Kvalitetskriterier * Medvirkning * Kommunal veileder * Lokalisering * Samlokalisering og sambruk
Ansattressurser	Bemanning	Styrke bemanning der det er behov for dette	<ul style="list-style-type: none"> * Organisering * Bemanningsnorm
	Kompetanse	Profesjonalisering av klubbfeltet	<ul style="list-style-type: none"> * Etablere gradsutdanning * Styrke Ungdom og Fritids kompetansetilbud * Styrke videregående opplæring * Politisk forankring av fritidsklubbens kompetanseplan

3. Innledning

3.1. Ungdom i sentrum

Ungdomstiden utgjør den fasen i livet der mennesker går fra å være et barn til å bli en voksen. Fasen begynner når barn er mellom 10 og 12 år når puberteten inntreffer, og varer til man er omtrent 25 år. I dag er det ca. 991 000 ungdommer i Norge¹. Dermed utgjør denne gruppa omtrent 18% av befolkningen. Ungdomstiden kjennetegnes av endringer kroppslig, kognitivt, følelsesmessig og sosialt². Kroppslig skjer endringer i form av puberteten. Sosialt sett får ungdommer en tydeligere orientering mot venner og jevnaldrende enn de hadde som barn da familien sto

i sentrum. Emosjonelt viser ungdommer sterkere reaksjoner på følelsesmessig stimuli enn andre aldersgrupper; livet oppleves her og nå. Sist, bidrar frontale kognitive endringer til at organisering, impuls kontroll og regulering av følelser blir vanskeligere enn før. Endringene gir seg uttrykk i løsrivelse, autonomi, relasjonell gjensidighet og identitetsformasjon, men også i form av læring, mestringsopplevelser og nye opplevelser på ulike områder³. Ungdommer må erfare og oppleve sine egne ressurser og sårbarhet, følelser og behov for å bli kjent med seg selv og finne sin identitet.

De mest sentrale arenaene for ungdom er skole, hjem og fritid⁴. På tvers av disse lever unge sine liv, og utvikler seg og sin identitet. Skolen skaper et liv, en trivsel, en form for mestring og tilhørighet her og nå, men den bidrar samtidig til en samfunnsmessig sortering av ungdom etter prestasjoner. Hjemmet utgjør en viktig base i seg selv, men det er også her grunnlaget legges for utvikling og mestringsopplevelser på skolen og fritiden. Fritid som arena kan deles inn i to⁵. Den første, den «frie» fritiden, er den egenorganiserte delen av tiden ungdom har til rådighet utenom skole og andre forpliktelser. Det er tiden som brukes på medier og underholdning, eller på å «henge» med venner hjemme hos hverandre, utendørs eller på kjøpesenteret – eller for å nærme seg risikosoner knyttet til rus og kriminalitet. Den andre, det organiserte foreningslivet, er en kunnskaps- og ferdighetsarena, men også en sosial arena som binder unge til jevnaldrende og voksne i lokalmiljøet gjennom aktiviteter⁶. Organiserte tilbud gir ungdom tilgang på aktiviteter som ungdommer, ut fra egne interesser, kan bli gode i, og der de selv finner ut om de vil være med på grunn av det sosiale. For unge som har det dårlig på skolen og/eller i hjemmet kan de sosiale og ferdighetsmessige gevinstene av å delta på organiserte fritidsaktiviteter

ha særlig stor betydning for hvordan de trives i sitt nærmiljø⁷. Dessverre er det en positiv sammenheng mellom sosial bakgrunn og tendensen til en organisert fritid. Ungdom fra hjem med høy sosioøkonomisk status har nesten dobbelt så stor sjanse for å delta i organiserte fritidsaktiviteter sammenlignet med dem som kommer fra hjem med lav sosioøkonomisk status⁸.

3.2. Fritidsklubb

Fritidsklubber er en organisert fritidsaktivitet, men samtidig arenaer for egenorganisert innhold. Omtrent 120 000 unge bruker fritidsklubb jevnlig. 32 prosent av gutter og jenter på ungdomsskolen oppgir å ha deltatt på ungdomsklubb den siste måneden, mens tallet er 14 prosent for gutter på videregående skole og 10 prosent for jenter på videregående skole⁹. Fritidsklubb er en organisert fritidsaktivitet i den forstand at tilbudet er tilgjengelig for målgruppen i lokalmiljøet til bestemte tider, aktiviteten foregår et bestemt sted med ansatte og/eller frivillige til stede som anvender medvirkning som metode for å tilrettelegge for aktiviteter og arrangementer. At aktiviteter innenfor rammene av fritidsklubben er egenorganiserte, innebærer at unge deltakere frivillig medvirker i å utforme tilbudet med utgangspunkt i egen motivasjon.

Definisjoner på fritidsklubb

«Evig uferdig bygg som brukerne kan fylle med det de er interessert i. Interesser endres og ungdommer byttes ut, og det skal reflekteres.»

«Et andre hjem»

«En plass for ungdom der de blir sett, hørt og kan være seg selv.»

«Fristed som følger med i tiden»

«En viktig inkluderende og forebyggende møteplass og sosial arena for barn og unge.»

«En pause fra foreldre, lærere og søsken. Ett sted hvor man kan utfolde seg.»

«Felleskap, aktivitetssenter»

Et sted å være for barn og unge utenfor skoletid, med rom for ulike aktiviteter.

«Er fristed i din reise mot å finne ut av hvem du er og hva du vil.»

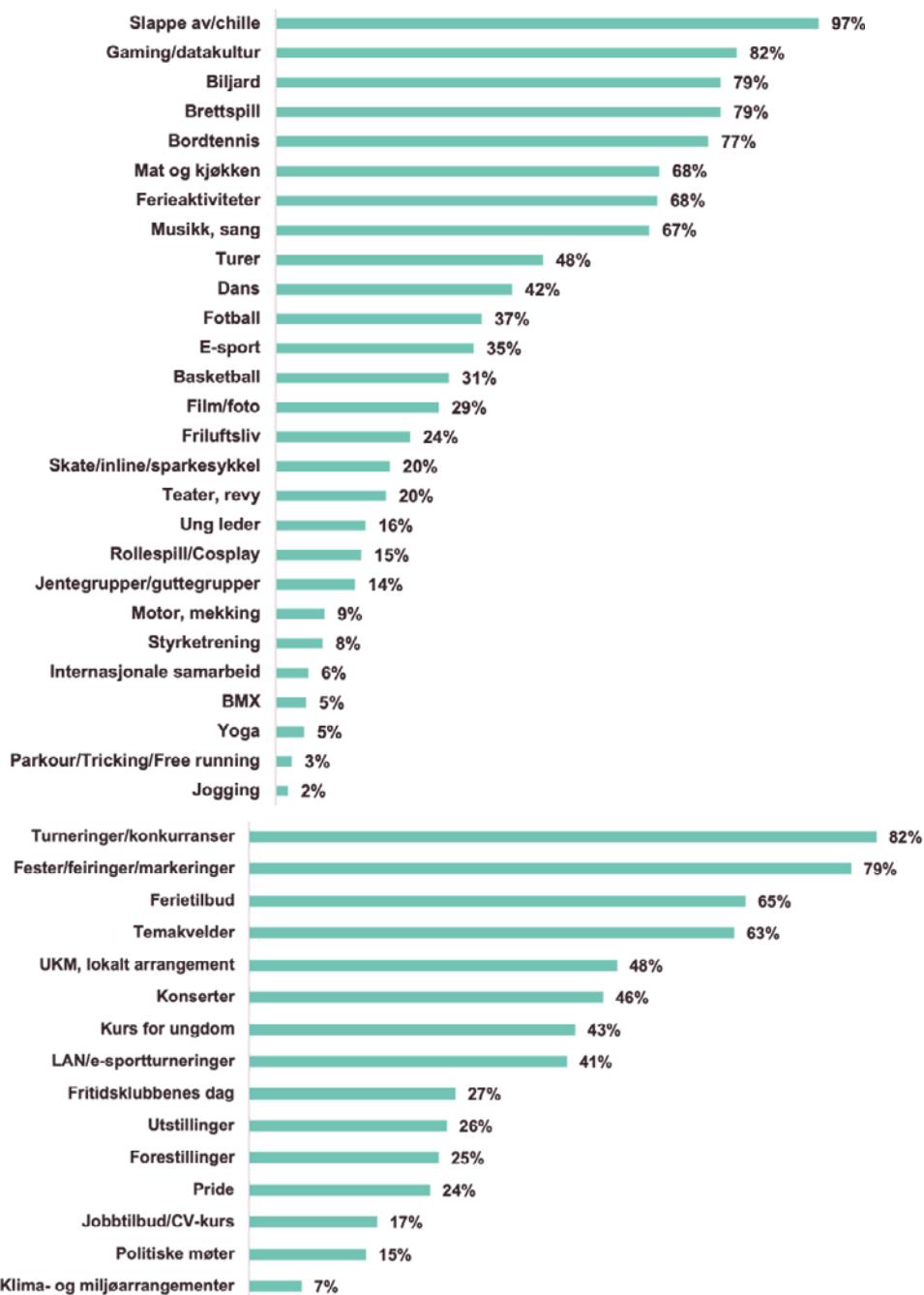
«Et fristed for alle som deltar. Et sted der man kan utfolde seg kreativt, men også bare komme til for å henge og treffe nye venner»

Fritidsklubber bruker medvirkning som metode for å tilrettelegge for trivsel og mestring hos ungdom¹⁰. Metoden bygger på tre grunnelementer som utgjør forutsetninger for godt medvirkningsarbeid: relasjon, relevans og ressurs¹¹. Det å bygge gode relasjoner til ungdom er utgangspunktet for alt medvirkningsarbeid. Potensialet i medvirkningsgraden ligger derfor i klubbansattes evne til å skape relasjon til og mellom ungdommer for å tilrettelegge for et trygt og godt miljø der alle deltakerne føler seg sett. Relevans handler om å bruke medvirkning for å skape et relevant og attraktivt tilbud. Det påvirker hvilke ungdomsmiljøer fritidsklubben oppleves som relevant for. Ressurs handler om hvordan ungdomsarbeideren bruker medvirkning for å jobbe med myndiggjøring av ungdom over tid. Ungdom er en ressurs på fritidsklubben i kraft av sin personlighet, hva de kan og har interesse for¹². Det å bygge ungdom som ressurser er imidlertid et prosessarbeid der det er viktig at klubbansatte legger til rette for at grad av deltakelse er tilpasset ungdommenes ferdigheter og kompetanse, at oppgaver og utfordringer er tilpasset ungdommenes engasjement og egeninteresse, og at muligheten til å medvirke faktisk er reell. Det er altså ikke resultatet, en ungdomsfestival eller filmkveld, som er viktig, men læring ved deltakelse i så mange prosesser som mulig. I disse prosessene

videreutvikler ungdom sin demokratiske kunnskap, men også evner, holdninger og verdier som skal hjelpe dem og realisere seg selv som individer og medborgere¹³. Ved å gi ungdom et sted der de kan sette dagsorden bidrar fritidsklubbene til å realisere deltakernes rett til å si sin mening og til å ha innflytelse i saker som angår dem etter FNs barnekonvensjon¹⁴.

Fordi medvirkning er kjernemetodikken på fritidsklubb er også fritidsklubber forskjellige i utforming og innhold. I 2022 var det 673 kommunale fritidssentre i Norge¹⁵. Ungdom og Fritid har ca. 700 medlemsklubber over hele landet. Medlemsklubber som har junior- og ungdomstilbud kan registrere seg to ganger. De inkluderer mer tradisjonelle fritidsklubber der ungdom kommer for å spille FIFA, ta en matbit eller spille biljard etter skoletid, men også aktivitetshaller og ungdomskulturhus med fokus på aktiviteter som skating, dans, musikk og foto. I Klubbundersøkelsen 2023 karakteriserer 4 prosent av Ungdom og Fritids medlemmer seg som ungdomscafé, 66 prosent som ungdomsklubb, 12 prosent som juniorklubb, 4 prosent som kulturhus, 2 prosent som aktivitetshus, 1 prosent som gamingsenter og 11 prosent som annet¹⁶. Klubbundersøkelsen 2023 viser også variasjonen i aktiviteter og arrangementer som gjennomføres på fritidsklubb.

Oversikt over hvilke aktiviteter og arrangementer som tilbys på klubb i 2023

Kilde: Side 40 klubbundersøkelsen.

Til tross for disse forskjellene kjenne- tegnes alle medlemsklubbene av at de er åpne for alle innenfor målgruppen 10 til 25 år, brukerstyrte, rusfrie, religiøst og politisk nøytrale og kommunalt drevet eller støttet¹⁷. Majoriteten av medlemsklubbene er drevet i kommunal regi, men organisasjonen har også et fåtall medlemsklubber som er drevet i privat eller i frivillig regi med kommunal støtte¹⁸. Årsaken til at rent privat og frivillig drevne og finansierte fritidsklubber ikke kan være medlemmer i Ungdom og Fritid er at organisasjonen mener at dette står i strid med kommunenes ansvar for å tilby fritidsklubb som tjeneste til unge lokalt. Fritidsklubb er et kommunalt ansvar, men det er ikke direkte omtalt i lovverket¹⁹. Kommunens ansvar for tilbudet kan knyttes både til FNs barnekonvensjon og kulturloven²⁰. Kommunens ansvar for å legge til rette for fritidsklubbtilbud tydeliggjøres også gjennom at fritidsklubb inkluderes som en del av den kulturelle grunnmuren sammen med bibliotekene og kulturskolen.

3.3. Samfunnsnytte

Fritidsklubber er nyttige for de ungdommene som bruker dem, og for samfunnet som helhet. De har positive effekter knyttet til deltakelse, forebygging, folkehelse, kultur og demokrati..

3.3.1. Deltakelse

Norge har etter barnekonvensjonen forpliktet seg til å ivareta barns rett til å delta på fritidsaktiviteter som passer deres alder, og skal oppmuntre tilgang til egnede og like muligheter for deltakelse²¹. Regjeringen Støre signerte i 2022 fritidserklæringen som har som målsetting at alle barn skal ha mulighet til å delta jevnlig på minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre, og arbeider nå med en handlingsplan for å nå denne målsettingen²².

Deltakelse er viktig fordi det bidrar til individuelle opplevelser av glede, mestring, tilhørighet og fellesskap, men også fordi det bidrar til at deltakerne tilegner seg ferdigheter som de kan dra nytte av på andre arenaer i livet²³. For eksempel vet man at ungdom som deltar på organiserte aktiviteter lykkes bedre på skolen og i utdanning enn ungdom som ikke gjør det²⁴. Å lykkes på skolen er det viktigste grunnlaget for å få muligheter til å delta, mens utenforskap bidrar til at folk mister muligheter til å skape sitt eget gode liv²⁵. Regjeringens perspektivmelding er tydelig på at det er særlig bekymringsfullt når unge faller varig utenfor arbeidsmarkedet fordi velferdsordningene er basert på at forholdet mellom dem som yter og dem som mottar ikke kan bli for skjevt²⁶. Det samfunnsmessige tapet ved at en 19-åring står utenfor arbeidslivet frem til pensjonsalder er 15.9 millioner kr²⁷.

Det er slik at barn med foreldre som har dårlig råd, lav utdanning og begrenset nettverk har mindre sannsynlighet for å delta regelmessig på fritidsaktiviteter enn barn fra familier med flere ressurser²⁸. Ujevn deltakelse bidrar slik til å videreføre sosioøkonomiske forskjeller; fattigdom går i arv²⁹. Ulikhet er i seg selv en samfunnsutfordring fordi land med stor sosioøkonomisk ulikhet har flere sosiale problemer, kortere forventet levealder, større utfordringer med mentale lidelser, lav tillit og mer kriminalitet³⁰.

Fritidsklubber er et utjevneende tiltak: de når alle typer ungdom, men skiller seg fra andre organiserte fritidsaktiviteter fordi de når ut til flere med lav sosioøkonomisk status, flere med minoritetsbakgrunn og flere med sosialt svake relasjoner til skole og foreldre³¹. Årsaken til at fritidsklubbene når disse ungdommene er at de har tilbud som oppleves som attraktive, men også at de har få barrierer for deltakelse. De fleste er helt gratis, eller svært billige å delta på, det er ingen prestasjonskrav, og påmelding kreves vanligvis ikke³². Fritidsklubb bidrar altså til utjevning fordi ungdom som ellers faller utenfor organiserte fritidsaktiviteter inkluderes, men også fordi unge med lav sosioøkonomisk status plasseres i uformelle læringssituasjoner med andre ungdommer, hvilket bidrar

til at de kan tilegne seg nye perspektiver og redskaper for tenkning som kan overføres til andre situasjoner³³.

3.3.2. Kultur

For samfunnet er kunst og kultur nyttig fordi det samler befolkningen i et fellesskap på tvers av politiske, kulturelle og sosiale skillelinjer³⁴. Slik fremmer kultur tillit, respekt og samhold mellom ulike grupper i befolkningen, og motvirker fragmentering, ekstremisme og utenforskap³⁵. Kulturarenaer er en sentral del av samfunnets demokratiske infrastruktur fordi kunst og kultur kan fungere som katalysatorer for nye meninger, og slik føre til ny politikk og ny samfunnsutvikling³⁶.

Unge deltakelse i kunst- og kulturliv er viktig fordi det bidrar til å bygge sosiale fellesskap og identitet³⁷. Å være på felles arenaer med jevnaldrende og få muligheten til å utvikle seg selv og sine kreative evner kan bidra til positive opplevelser av inkludering, utvikling og mestring. Samtidig får unge, ved å delta i kulturlivet, skoleing i det å delta i et uenighetsfellesskap, hvilket er selve forutsetningen for et velfungerende demokrati. I stortingsmeldingen *Opplære, skape, dele – Kunst og kultur for, med og av barn og unge* står det: «Danning er viktig for å kunne delta i samfunnet. Å møte kunst og kultur gjennom å aktivt

utforske, utforme, utføre og utøve er ein sentral del av denne dannelsprosessen for barn og unge. Det må leggjast til rette for at barn og unge skal kunne skape og delta i kunst- og kulturaktivitetar på eigne premissar."³⁸

Fritidsklubb er en kulturarena preget av ungdomskulturelle uttrykk og aktiviteter som ungdom er opptatt av. Det omfatter alt fra skating og parkour, tradisjonelle kunst- og kulturuttrykk som dans og musikk, til digital kultur som cosplay, sosiale medier og gaming. Fritidsklubbene er grobunn for en rik og mangfoldig kultur ettersom aktiviteter og arrangementer utvikles med medvirkning som metode. I dette arbeidet utvikler ungdom seg til morgendagens arrangører, utøvere, publikum og frivillige. På fritidsklubben fanges subkulturelle uttrykk opp når ungdom får tilgang på lokaler, utstyr og voksenpersoner som kan veilede og støtte dem i å utvikle disse uttrykkene. Aktivitetene er egenorganiserte; de er altså ikke prestasjonsbaserte og skjer ikke som del av en mester-elev-tradisjon. Derimot er benyttet kunst og kultur som et verktøy av klubbansatte for å bygge unge som ressurser ved å motivere og bistå dem i å utvikle egne initiativer og kreative uttrykk. Det er ofte ikke rom for slik kreativitet på andre arenaer der unge er. Det er også i disse medvirkningsprosessene

Foto: Magnus Ross

at ungdom deltar i uenighetsfelleskap. På fritidsklubben gir dette seg for eksempel uttrykk når ungdom, som i utgangspunktet har ulike meninger, sammen må komme til enighet om hvordan en danserutine, låt eller et større arrangement skal utformes, hvordan arbeidsfordelingen skal være, og hvem som skal inviteres inn.

Fritidsklubb er i dag den største kulturarenaen for ungdommer, og hver fritidsklubb tilbyr ulike aktiviteter på bakgrunn av hva ungdommene interesserer seg for. Av Klubbundersøkelsen kommer det frem at 82 prosent av medlemsklubbene tilbyr datakulturaktiviteter, 67 prosent musikk og sang, 42 prosent dans og 29 prosent film og foto³⁹. Videre arrangerer 82 prosent av klubbene turneringer, 48 prosent UKM, 46 prosent konserter, og 41 prosent LAN og e-sport-turneringer.

Til tross for at alle fritidsklubber tilbyr kulturaktiviteter, definerer så mange som Så mange som 63 prosent av Ungdom og Fritids medlemsklubber oppgir å ha en seg som rent kulturfaglige profil, og tilbyr ulike kulturaktiviteter⁴⁰. For eksempel tilbyr 82 prosent av medlemsklubbene datakulturaktiviteter, 67 prosent musikk og sang, 42 prosent dans og 29 prosent film og foto. Andre fritidsklubber definerer seg som mer tradisjonelle fritidsklubber, eller

som aktivitetshus der ungdommer kan drive med egenorganisert idrett som skating, inline og parkour. Som en lavterskel kulturarena der unge kan være konsumenter og produsenter av en rekke kulturuttrykk bidrar fritidsklubb til å realisere statens forpliktelser etter barnekonvensjonen og kulturlova som pålegger staten ansvaret for at alle unge skal ha tilgang på, kunne delta i og bidra til kunst- og kulturlivet^{41,42}.

3.3.3. Kriminalitetsforebygging

Forebygging handler om å forhindre at kriminalitet skjer. Når et lovbrudd først er begått, handler det om å hindre gjentatt kriminalitet⁴³. Kriminalitet i tidlig alder øker sannsynligheten for videre kriminalitet senere i livet⁴⁴. En vellykket satsing på forebygging av kriminalitet er derfor en investering i en bedre fremtid for mange, og en samfunnsøkonomisk lønnsom prioritering⁴⁵.

Følgende faktorer øker risikoen for at unge begår kriminelle handlinger: vold og overgrep i oppveksten, oppvekst i lavinntektsfamilier, helse- og rusproblemer, frafall i videregående opplæring og digital utsatthet⁴⁶. Beskyttelsesfaktorer kan dempe risikoen for at risikoutsatte unge begår kriminalitet⁴⁷. Beskyttelsesfaktorer finnes på ulike nivå, og inkluderer en god oppvekst

preget av støttende og trygge relasjoner til voksne, barnehage, og skole der unge opplever mestring og får venner, meningsfulle fritidsaktiviteter og et trygt nærmiljø.

Som skrevet over når fritidsklubber en større andel unge utsatt for risikofaktorene lavinntekt, innvandrerbakgrunn og dårlige relasjoner til skole og familie, enn andre fritidsaktiviteter. I tillegg viser forskning at klubbungdommer oftere enn andre rapporterer om å bli utsatt for risikofaktorer som vold og mobbing⁴⁸. De rapporterer også om at de begår mer regelbrudd og slåssing enn annen ungdom.

Fritidsklubb er en universalforebyggende tjeneste⁴⁹. Den fremmer vennskap og gode relasjoner, og trygge ansatte gjennomfører holdningsskapende arbeid på en rekke temaer, inkludert: mobbing, rus-forebygging, nettvett, vold og konflikter, rasisme og radikalisering i ulik grad⁵⁰. I tillegg har gode relasjoner mellom ungdom og ungdomsarbeidere vist seg å styrke både ungdommenes skoleinnsats og mestring på andre arenaer⁵¹. Slike relasjoner kan være spesielt viktig for ungdommer som har utfordringer i livet, for eksempel ungdommer med barnevernstiltak⁵². Innsatsen er imidlertid rettet mot alle ungdommene på fritidsklubben, ikke bare mot individer

eller grupper med forhøyet risiko⁵³. Det at fritidsklubben er åpen for og brukes av alle typer unge bidrar til at den ikke oppfattes som et forebyggende tiltak, hvilket kan oppleves som sosialt stemplende. Det kan hindre rekruttering, noe som er en forutsetning for å nå unge som er utsatt for risikofaktorer.

De fleste fritidsklubber arbeider også noe med indisert forebygging; forebygging rettet mot individer med høy risiko eller klare tegn på problemer⁵⁴. Klubbungdom oppgir at de, i større grad enn annen ungdom, har problematferd⁵⁵. De begår oftere regelbrudd og slåssing enn andre. Ved å ha en relasjon til disse ungdommene er fritidsklubb ofte en sentral aktør inn i nettverk som SLT eller lignende kriminalitets- og rusforebyggende tiltak i kommunene⁵⁶. Disse nettverkene brukes til å koordinere informasjon, kunnskap og ressurser mellom kommunale aktører, politi, næringsliv og frivillige organisasjoner for å fremme trygge oppvekstvilkår. Stortingsmeldingen «Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengkriminalitet» fra 2021 peker nettopp på viktigheten av at ulike kommunale tjenester gir god og koordinert hjelp til risikoutsatte unge for å forebygge kriminalitet ved å danne en helhetlig forståelse av utfordringsbildet ungdommene står overfor⁵⁷.

5.3.4. Helse

God helse er en grunnleggende forutsetning for at mennesker skal ha mulighet til å nå sitt fulle potensiale og bidra til utvikling i samfunnet⁵⁸. Høy sykkelighet og lav funksjonsevne medfører påkjenninger og kostnader for den enkelte, men også for samfunnet i form av helse- og omsorgstjenester, sykefravær og varige trygdeytelser⁵⁹. Derfor er det et samfunnsansvar å legge til rette for en bedre helse for alle gjennom helsefremmende tiltak som bedrer livskvalitet, trivsel og muligheten til å mestre daglige utfordringer, og gjennom forebyggende tiltak som bidrar til å redusere sosiale problemer, skader, risikofaktorer, sykdommer og dødelighet⁶⁰. Mye av dette arbeidet skjer utenfor helse- og omsorgstjenestene, og innsatsen må derfor rettes mot arenaer der mulighetene for å drive helsefremmende innsats og effektiv forebygging er store⁶¹.

Fritidsklubber er en helsefremmende arena. Avhengig av fasiliteter tilrettelegger fritidsklubber for at ungdom kan holde seg fysisk aktive ved å tilby aktiviteter som dans, bordtennis, basket, turer, fotball skating og mer⁶². I tillegg er fritidsklubbens innretning psykisk helsefremmende. Eriksen og Seland identifiserer tre sentrale mekanismer som gjør at fritidsklubbene bidrar til å skape god livskvalitet for unge⁶³. For

det første er fritidsklubbene et trygt sted der deltakerne opplever tilhørighet; et premiss for å oppleve mestring og autonomi i ungdomstiden. For det andre viser forskning at klubbungdom i gjennomsnitt har bedre vennerelasjoner enn annen ungdom, og at det er fritidsklubbens ustrukturerte innretning som er årsaken til dette⁶⁴. Positive relasjoner med andre er spesielt viktig i ungdomstiden når den vage opplevelsen av samfunnet overtar plassen som tidligere var forbeholdt tydeligheten av familie. For det tredje tilrettelegger fritidsklubbene for at ungdom opplever utvikling, mening og det å stole på egne evner. Det bidrar til god livskvalitet for barn og unge fordi det gjør dem robuste til å håndtere samfunnets krav.

For unge i sårbare livssituasjoner kan fritidsklubben også være en forebyggende arena. Til tross for at de fleste unge rapporterer om å ha god helse og livskvalitet, øker antallet selvrapporterte psykiske plager⁶⁵. Forekomsten av psykiske plager er høyere i familier med færre sosioøkonomiske ressurser, enn i familier med mange sosioøkonomiske ressurser. Samtidig viser analyser av Ungdata at de ungdommene som er mest hyppig på fritidsklubb rapporterer om noe større utfordringer når det gjelder helse og livskvalitet sammenliknet med gjennomsnitts ungdommer⁶⁶. Denne

gruppen oppsøker fritidsklubben fordi de har et ønske om å ta del i et innenforskap etter å ha opplevd mobbing, marginalisering og utestengelse på andre arenaer⁶⁷. For dem er de klubbansatte viktige fordi de, med sin relasjonskompetanse, hjelper dem inn i fellesskapet. De skal ikke lære bort eller bestemme noe, i motsetning til mange andre voksenpersoner, men de har tid, kompetanse og erfaring til å lytte, gi råd og veiledning, hvilket får ungdom til å føle seg verdifulle og klare til å gå inn i fellesskapet med jevnaldrende⁶⁸. De klubbansatte er også viktige for unge med psykiske plager fordi de kan bidra til at disse fanges opp tidlig og at ungdommene raskt får hjelp av aktuelle instanser⁶⁹.

3.3.5. Demokrati

Demokrati er folkestyre, hvilket betyr at forvaltning av makt ligger i hendene på de mange, ikke de få⁷⁰. Demokratiet er ikke vedlikeholdsfritt, men avhenger av folkelig oppslutning og deltakelse, og at muligheten til å si sin mening, bli hørt og representert er noenlunde lik for alle grupper i befolkningen⁷¹.

Til tross for at ungdom under myndighetsalder ikke kan stemme ved eller stille til valg, kan de være viktige medborgere. Medborgerskap handler om å ha mulighet til å delta aktivt i samfunnslivet og politikken⁷². Ungdom kan

i dag delta via ulike kanaler: ved å bli medlem i organisasjoner, ved å aksjonere i enkeltsaker, ved å konsulteres i medvirkningsorganer og ved å melde seg inn i et ungdomsparti.

Fritidsklubber utgjør en viktig medvirkningsarena for ungdommer, og de bidrar slik til å realisere Barnekonvensjonens artikkel 12 og Fritidserklæringens ambisjon om at unge skal ha innflytelse over fritidsaktivitetene de deltar på. Klubbansatte arbeider metodisk med å bygge relasjoner til og mellom alle deltakerne på fritidsklubben slik at det skapes trygge rom der ungdommene kan si sin mening om hva som skal skje på fritidsklubben. Slik medvirkning tar ulike former og kan foregå som del av aktiviteter i åpningstiden, i klubbstyret eller -rådet, i planleggingsarbeid med hvordan klubben skal se ut osv. Ved å delta i ulike medvirkningsprosesser gjentatte ganger får ungdom læring i det å delta i et uenighetsfellesskap, og bygges som ressurser med demokratisk kompetanse til å inkludere andre i dette fellesskapet. Ved at ungdom gradvis tillegges mer ansvar og innflytelse i medvirkningsprosesser opplever de ikke avmakt, men de klarer å overskue konsekvensene av egne valg, og de myndiggjøres; avhengigheten til voksne og foresatte avtar og erstattes av et økende ansvar for egen livssituasjon⁷³.

Ifølge utredningen *Ungdom, makt og medvirkning* er det viktig at deltakelsesordninger for ungdom bidrar til å utjevne forskjeller, ikke til å forsterke dem⁷⁴. Til tross for at Norge er et land preget av velstand, øker forskjellene mellom rik og fattig, og disse gjør seg mer gjeldende også i politikk og samfunnsliv. Høy grad av deltakelse henger sammen med høyt utdanningsnivå og tilgang til andre ressurser. Som demokratisk opplæringsarena, bidrar fritidsklubben til å utjevne disse forskjellene ettersom fritidsklubber når alle unge, men har en svak overrepresentasjon av unge som vokser opp i lavinntekt, har svake relasjoner til familie og skole, og minoritetsbakgrunn. Disse ungdommene er underrepresentert i offisielle medvirkningsorganer, som ungdomsråd, som primært består av «vellykkede» ungdommer, og ikke hele ungdomsbefolkningen⁷⁵. At alle ungdommer opplever å bli myndiggjort viktig for å sikre at alle har den nødvendige kompetansen til å delta i demokratiet på sikt..

3.4. Fritidsklubløftet

Det ettårige forprosjektet «Fritidsklubløftet» tar utgangspunkt i unges rett til å bli hørt i saker som angår dem. Ungdom har de siste årene gitt tydelig uttrykk for at de ønsker en styrking

Foto: Magnus Ross

av fritidsklubbene i Norge. Dette kom frem i Ungdata-undersøkelsene og i rapportene *BUSK, Oppdrag 31* og *Et bra sted å være slik barn og ungdom ser det*. Ikke minst ga ungdom uttrykk for savnet etter møteplasser som fritidsklubber under pandemien. Samtidig har regjeringen i Folkehelsemeldingen, Kulturdepartementets budsjett og muntlig gitt tydelig uttrykk for at fritidsklubbfeltet bør styrkes. For å finne ut av hvordan dette bør gjøres gjennomførte Samforsk i 2023 en utredning på bestilling av regjeringen: «En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår».

Formålet med «Fritidsklubbloftet» er å styrke fritidsklubbfeltet på sikt. Derfor bygger prosjektet videre på og parerer utredningen for å sikre at eventuelle tiltak som iverksettes for å styrke fritidsklubbfeltet gir best mulig effekt med mål om å styrke barn og unges oppvekstvilkår. Prosjektet har gjort dette ved å innhente et omfattende kunnskapsgrunnlag om klubbfeltets styrker, potensiale, utfordringer og behov. Dette ble gjort ved tett samarbeid med ungdom, ved å kartlegge eksisterende forskning, ved å gjennomføre spørreundersøkelser og ved å samle innspill fra myndigheter, embetsverk, næringsliv, organisasjoner, ungdom, forskere og kommunalt ansatte på to rundbordskonferanser. En inngående beskrivelse

av kilder og metode kan leses i neste kapittel.

For å få til en reell styrking av fritidsklubbfeltet er det imidlertid ikke tilstrekkelig å innhente kunnskap. Denne kunnskapen må også omsettes til handling. En reell styrking av fritidsklubbfeltet vil kreve bidrag fra stat, fylkeskommuner, kommuner, forskere, organisasjoner, klubbansatte og næringslivet. Funn og anbefalinger gjort gjennom dette prosjektet er derfor beskrevet i dette rammeverket. Enda viktigere inneholder rammeverket konkrete tiltak som beskriver hvordan klubbfeltet kan styrkes. På denne måten kan rammeverket fungere som et slags oppslagsverk for aktører som ønsker å bidra, men trenger en oversikt over hva de kan bidra med og hvordan.

4. Kilder og metode

Funn, anbefalinger og tiltak i dette rammeverket bygger på informasjon innhentet fra ulike kilder på forskjellige måter. Disse kan deles inn i fire hovedkategorier: ressursgruppe med ungdom, ekstern informasjon, undersøkelser og rundbordskonferanser.

4.1. Ressursgruppe med ungdom

Et sentralt mål i «Fritidsklubløftet» er at barn og unge skal oppleve at de blir hørt, og har innflytelse på hvordan fritidsklubb kan styrkes i årene fremover. Det er for å sikre at barn og unges rett

til å bli hørt i saker som angår dem blir ivarettatt, men også for å sikre at en styrking av fritidsklubbfeltet er i tråd med deres ønsker og behov slik at tilbudet oppleves som relevant for barn og unge.

For å sikre dette ble det nedsatt en ressursgruppe med 10 ungdommer i starten av prosjektet. Ungdommene er tillitsvalgte i organisasjonens sentralstyre og fylkeslag, og kommer dermed fra ulike deler av landet. Gruppen besto av fem jenter og fem gutter i alderen 15 til 21 år: Dilara Kara (18), Oscar Lone Olsen (21), Iben Helene Veum-Skuggen

(16), Knut Andreas Jensen (17), Ingvill Mathilde Torgersen (15), Tim Ruben Hammeren (16), Henrikke Antonsen (20), Truls Baalmann (19), Vendelin Risvik (18) og Ahmet Titrek (18).

Gjennom prosjektperioden har ungdommene deltatt på fire fysiske helgesamlinger, to rundbordskonferanser, digitale møter, og de har hatt direkte kontakt med prosjektansatte på Facebook, e-post og telefon. Prosjektansatte har fokusert på å skape trygghet og trivsel i gruppa, samt å gi ungdommene nødvendig kompetanse for fullt ut å kunne bidra i prosessen. Denne måten å tilnærme seg ungdomsmedvirkning samsvarer med Ungdom og Fritids medvirkningsmetodikk «Relasjon, relevans og ressurs».

Metodisk har ungdommene kommet med innspill til rammeverket på en rekke måter. I spontane samtaler knyttet til tematikk som inkludering, demokratisk deltakelse, ytringsfrihet, unges deltakelse i norsk kulturliv, samfunnsendringer og liknende på samlinger i København, Drammen og Oslo. I strukturerte samtaler med spørsmål og oppgaver knyttet til temaer som barrierer for deltakelse, folkehelse, forebygging, ungdomsarbeideren og kultur på rundbordskonferansene, digitale møter og på samlingene. Skriftlig, ved tilbakemelding på spørsmål

knyttet til funn fra rundbordskonferanse 1, og ved å uttrykke betydningen av fritidsklubb for dem som deltakere i en panelsamtale på Kulturytring og i en fotoserie. Disse innspillene er systematisert skriftlig, anonymisert og analysert. Gruppa har kvalitetssikret dette rammeverket før publisering.

4.2. Ekstern informasjon

Gjennom prosjektperioden har Ungdom og Fritid kartlagt store mengder med eksisterende informasjon relevant for prosjektet; både forskning og politiske dokumenter. Slike kilder er i hovedsak blitt identifisert ved digitale søk, og funnene har preget utformingen av rundbordskonferanser og rammeverk. Under følger en oversikt over noen sentrale kilder. En uttømmende kildeliste finnes sist i rammeverket.

4.2.1.1. Ungdom om fritidsklubb

«Fritidsklubløftet» springer ut av unges ønske om flere og bedre fritidsklubber. Dette behovet er identifisert i *Ungdata, Barn og unges stemmer – Kunst og kultur (BUSK)*, og *Et bra sted å være slik barn og unge ser det*⁷⁶.

Sammen med KORUS (Kompetansesenter for rusfeltet), gjennomfører NOVA *Ungdata*; lokale barne- og ungdomsundersøkelser der skoleelever på

mellomtrinnet, ungdomstrinnet og i videregående opplæring svarer på spørsmål om hvordan de har det og hva de driver med på fritiden⁷⁷. Undersøkelsen inneholder et spørsmål om hvorvidt og hvor ofte ungdom bruker fritidsklubb, og et om hvordan ungdom opplever at tilbudet av fritidsklubber er⁷⁸. Disse kvantitative dataene gir innsikt i hvem som bruker fritidsklubb, i hvilke kommuner og hvor ofte, men også hvor fornøyd ungdom er med tilgangen på slike møteplasser, samt om trender over tid. Av 2022-tallene kommer det frem at kun 49 prosent opplever tilbudet av slike møteplasser som bra⁷⁹.

BUSK-rapporten er en del av Barne- og ungdomskulturmeldingen, forankret i Meld. St. 8 (2018-2019) Kulturens kraft – Kulturpolitikk for framtida. Rapporten sammenfatter barn og unges stemmer og synspunkter på kunst og kultur. Rapporten kaster lys over barne- og ungdomskulturens muligheter og barrierer,

hva de opplever som meningsfullt, hva de opplever som utfordrende, og hva de ønsker mer av. I denne Identifiseres behovet for å «lvareta gamle og etablere nye fritidsklubber og uformelle møteplasser» som et av 23 tiltak barn og unge ville innført for å styrke kunst- og kulturtilbudet dersom de fikk bestemme⁸⁰.

Et bra sted å være slik barn og unge ser det bygger på kunnskap fra barn og unge om hva fritidsklubben betyr for dem og hva som må til for at den skal være et bra sted å være⁸¹. I arbeidet med rapporten samarbeidet Redd Barna med Ungdom og Fritid ved å sende en spørreundersøkelse til kommunale ungdomsråd og ved å gjennomføre digitale og fysiske workshops på fritidsklubber. I denne rapporten synliggjør ungdom viktigheten av fritidsklubb som en sosial arena for å møte venner, et sted der man kan være seg selv uten å måtte prestere og som et andre hjem. Ungdom

synliggjør også behovet for åpne og tilrettelagte fritidsklubber i nærheten av der unge bor, med nok ressurser til å etablere et attraktivt tilbud med trygge ansatte som har god kompetanse på det å jobbe med ungdom.

4.2.1.2 Myndighetene om fritidsklubb

«Fritidsklubløftet» springer også ut av økt politisk oppmerksomhet om fritidsklubbfeltet, og et uttalt ønske om å styrke dette.

De siste ti årene har ulike regjeringer signalisert viktigheten av fritidsklubb i flere offentlige dokumenter. Mot slutten av Stoltenbergs regjering (2005-2013) ble viktigheten av fritidsklubbfeltet, som en del av den kulturelle grunnmuren, understreket i *Kulturutredningen 2014* (NOU 2013: 4) som argumenterte for økt oppmerksomhet og midler til feltet⁸². Under Solbergregjeringene (2013-2021) ble fritidsklubb omtalt som en arena som tilgjengeliggjør kultur for barn og unge, i *Barne- og ungdomskulturmeldingen* (Meld. St. 18 (2020-2021)), som løftet barne- og ungdomskultur som et politisk satsningsområde⁸³. I *Like muligheter i oppveksten: Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier* (2020-2023) ble viktigheten av fritidsklubb som lavterskel

fritidsaktivitet også trukket frem, og foreslått utredet⁸⁴.

Under den Støreregjeringen (2021-) har den politiske oppmerksomheten rundt fritidsklubb vedvart, og i flere dokumenter omtales behovet for å styrke feltet. I *Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengkriminalitet* (Meld. St. 34 (2020-2021)) trekkes fritidsklubber, som en av flere fritidsaktiviteter, frem som en beskyttelsesfaktor som kan bidra til å dempe risikoen for utviklingen av vansker når risikofaktorer er til stede⁸⁵. *Folkehelsemeldinga – Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar* (Meld. St. 15 (2022-2023)) på at fritidsklubber kan bidra til økt livskvalitet for ungdom, og at regjeringen skal se på hvordan fritidsklubbene kan styrkes⁸⁶. Det samme gjør *Opptappingsplan for psykisk helse* (Meld. St. 23 (2022-2023)) peker videre på fritidsklubber som en psykisk helsefremmende og forebyggende arena⁸⁷. I *Gode bysamfunn med små skilnader* (Meld. St. 28 (2022-2023)) trekkes fritidsklubb frem som en viktig arena som kan bidra til bedre levekår⁸⁸. Støre-regjeringen gjennomførte også utredningen av fritidsklubbfeltet i 2023 (se under).

4.2.1.3. En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår

I 2023 gjennomførte NTNU Samfunnsforskning en utredning av fritidsklubbfeltet på bestilling fra regjeringen⁸⁹. Dette ble foreslått som et tiltak i samarbeidsstrategien for barn og unge i lavinntektsfamilier, utarbeidet for å forhindre at fattigdom, lavinntekt og utenforskap går i arv: «BFD/Bufdir vil gjennomføre en utredning om fritidsklubbenes og ungdomshusenes rolle og funksjon, hvor spørsmål om formål, samfunnsnytte, kompetanse, kvalitet, utbredelse og finansieringsmodell inngår»⁹⁰.

I utredningen undersøkes klubbfeltets rammevilkår og hvordan variasjoner i rammevilkår påvirker ulike tilbud⁹¹. Fokuset i analysen er på fritidsklubbenes tilgang på finansiering, kompetanse, samt kommunal og nasjonal forankring av fritidsklubbtilbudet. Utredningen beskriver klubbfeltets utfordringsbilde knyttet til lav status, finansiering, bemanning og lokaler, og kommer med fem anbefalinger⁹²:

- * Jobbe for å øke anerkjennelse og status for fritidsklubbfeltet gjennom videre utvikling av høyere utdanningstilbud for fritidsklubarbeid.
- * Jobbe for større stillingsbrøker på fritidsklubber for å sikre bedre

arbeidsvilkår og større muligheter for kompetanseheving blant de ansatte.

- * Sikre bedre finansieringsordninger – særlig for ikke-kommunale fritidsklubbtilbud.
- * Man bør vurdere en programfinansiering hvor man samordner helse, oppvekst, fritid og kultur, og hvor fritidsklubbtilbud er blant virkemidlene.
- * Tilgang på egnede lokaler er den faktoren som i størst grad legger føringer på innholdet i tilbudet. Det er behov for økt bevissthet rundt behovet for gode lokaler for å kunne lage et godt tilbud. Det er vanskelig å gi en konkret anbefaling, men vi ser det som viktig å løfte frem hvor viktig lokalene er som en rammebetingelse for tilbud.

Utredningen av fritidsklubbfeltet er til dags dato den mest grundige undersøkelsen av fritidsklubbfeltet som er gjennomført i Norge. I arbeidet med å identifisere tiltak for å styrke klubbfeltet har funnene i utredningen derfor vært sentrale.

4.3. Undersøkelser

I prosjektperioden har Ungdom og Fritid gjennomført en rekke kartlegginger og undersøkelser blant organisasjonens medlemmer for å sikre at rammeverkets funn, målsettinger og tiltak faktisk stemmer over ens med feltets opplevde nåtidssituasjon, potensiale, utfordringer og behov.

4.3.1. Klubbundersøkelsen 2023

Hvert tredje år gjennomfører Ungdom og Fritid en omfattende kartlegging av fritidsklubbfeltet ved å sende ut en kvantitativ undersøkelse til organisasjonens medlemmer. I 2023 ble dette arbeidet gjort sammen med samfunns- og markedsanalysebyrået Opinion AS. Undersøkelsen besto av 119 spørsmål fordelt på temaene: forankring, rammevilkår, lokaler, deltakere, innhold og aktivitet, demokrati og medvirkning, personale, samarbeid, holdningsskapende arbeid, informasjonsarbeid, og Ungdom og Fritid.

Opinion programmerte og sendte ut undersøkelsen fra MiPro på e-post til 668 medlemsklubber våren 2023. Ansatte ved 275 ulike fritidsklubber besvarte undersøkelsen, hvilket gir en svarprosent på 41,17 prosent. Det betyr at det riktige resultatet med 95 prosent

sannsynlighet kan sies å ligge innenfor $\pm 2,7$ og $\pm 6,2$ prosentpoeng, avhengig av prosentresultatets størrelse. Opinion gjennomførte også en segmenteringsanalyse knyttet til kompetanse og aktiviteter som tilbys på klubbene. Segmentene er basert på Latent Class analyse; en statistisk analysemetode der underliggende grupper (latente grupper) som defineres ut fra svarmønstre avdekkes. Fritidsklubber som har et likt svarmønster kan slik inndeles i grupper.

Etter å ha innhentet og analysert data, utarbeidet Opinion en skriftlig rapport i samarbeid med Ungdom og Fritid. Denne rapporten ble lansert høsten 2023, og finnes på Ungdom og Fritids nettsted⁹³.

4.3.2. Mindre undersøkelser

Gjennom 2023 har Ungdom og Fritid gjennomført en rekke mindre undersøkelser for å kartlegge klubbansattes opplevelse av feltets nåtidssituasjon, potensiale, utfordringer og behov.

For det første ble det gjennomført to digitale undersøkelser i Typeform med ansatte fra hele fritidsklubbfeltet som målgruppe. Disse kvalitative undersøkelsene var temaspesifikke. Den første dreide seg om feltets økonomiske nåtidssituasjon, utfordringer og behov. Den andre dreide seg om feltets behov knyttet til et eventuelt kompetanseløft.

Hver undersøkelse besto av 6 til 10 spørsmål. Undersøkelsene ble utsendt på e-post og sms til ansatte oppført som kontaktpersoner for hver fritidsklubb i organisasjonens medlemssystem. Til forskjell fra Klubbundersøkelsen har respondentene kun mulighet til å besvare undersøkelsen i et par dager. Undersøkelsen om økonomi fikk 229 respondenter, og undersøkelsen om kompetanse fikk 77, av 668 registrerte medlemmer. Fordi svarprosenten er lavere enn på Klubbundersøkelsen er disse undersøkelsene i mindre grad representative for hele fritidsklubbfeltet, men gir allikevel nyttige kvalitative funn som supplerer de kvantitative funnene i Klubbundersøkelsen.

For det andre ble det under Ungdom og Fritids landskonferanse i november 2023 gjennomført en kvalitativ undersøkelse mellom ulike innslag ved å ta i bruk Menti. Klubbansatte besvarte seks spørsmål: 1) hvordan vil du definere fritidsklubb?, 2) Hva er utfordringene med å drive klubb?, 3) Hva har klubbfeltet behov for?, 4) Hva ønsker du at Ungdom og Fritid skal bistå klubbfeltet med?, 5) Hva ønsker du mer forskning på?, og 6) Hvordan kan du utfordre din måte å drive klubb på de neste årene?. Spørsmålene ble besvart av henholdsvis 252, 90, 155, 87, 35 og 37 respondenter. Også disse spørsmålene ga kvalitative svar som

et nyttig supplement til de kvantitative funnene i Klubbundersøkelsen.

For det tredje sendte Ungdom og Fritid ut en kvalitativ undersøkelse til voksne tillitsvalgte i organisasjonens fylkesledd i oktober 2023. Denne undersøkelsen dreide seg om å kvalitetssikre hovedfunnene fra Rundbordskonferanse 1. Spørsmålene dreide seg derfor om behovet for kompetanseheving blant klubbansatte, rekrutteringsutfordringer, barrierer for deltakelse, forankring og ressurser. Undersøkelsen ble sendt ut til 35 representanter, og ble besvart av 7.

Sist, men ikke minst gjennomførte Ungdom og Fritid en mindre kartlegging i etterkant av Rundbordskonferanse 2 i februar 2024 for å estimere hva det vil koste å finansiere feltet dersom dets kartlagte behov innfris. For å gjennomføre en slik kartlegging ble spørsmål om kostnader knyttet til etablering, drift, lønn og prosjekter sendt ut til 20 fritidsklubber i tre ulike segmenter: fritidsklubber som tilbyr alle aktiviteter, fritidsklubber med et middels aktivitets-tilbud og fritidsklubber med et lite aktivitetstilbud⁹⁴. Undersøkelsen ble besvart av 7 fritidsklubber; 2 som tilbyr alle aktiviteter, 3 som har et middels tilbud og 2 med et begrenset tilbud. Funnene ble brukt til å estimere hva hvert segment

av fritidsklubber har behov for av finansiering i årene fremover.

4.4. Rundbordskonferanser

Hovedformålet med «Fritidsklubløftet» har vært å samle ulike interessenter for å igangsette en samarbeidsinnsats for fritidsklubbfeltet på sikt. Klubbungdom og -ansatte, politikere, embetsverk, stiftelser og næringsliv, forsknings- og utdanningsinstitusjoner, organisasjoner og samarbeidspartnere har deltatt på to uforpliktende konferanser for å gi innspill til hvordan klubbfeltet kan styrkes på sikt.

En rundbordskonferanse har som hensikt å organisere samtaler, ledet av en prosessleder, mellom flere talere som har ulike perspektiver på en sak eller et tema. Hensikten med rundbordssamtaler er å synliggjøre disse perspektivene, dele informasjon, danne nettverk og/eller å debattere et tema.

4.4.1. Rundbordskonferanse 1

22. mai 2023 ble rundbordskonferanse 1 gjennomført på Sentralen i Oslo med ca. 60 deltakere. Formålet med denne dagskonferansen var å igangsette dialog på tvers av deltakergruppene om fritidsklubb. Mer konkret skulle deltakerne samtale om potensialet som ligger i fritidsklubbfeltet, inkludert utfordringer

og behov som må adresseres dersom dette potensialet skal utnyttes. For å oppnå hensikten deltok hver deltaker på to rundbordssamtaler, én før og én etter lunsj på 90 minutter hver.

Før lunsj ble deltakerne inndelt i heterogene grupper etter temaer relevante for deres stilling eller engasjement: folkehelse, forebygging, kultur, medvirkning og inkludering, og kompetanse. De første fire temaene ble valgt fordi de representerer områder der fritidsklubbene bidrar til samfunnsnytte (se kapittel 5.3.). Kompetanse ble valgt fordi relevant og god kompetanse hos klubbansatte er en forutsetning for at feltet best mulig skal kunne utnytte sitt samfunnsnyttige potensiale. Til tross for at gruppene diskuterte ulike temaer, var prosesslederne på alle gruppene instruert til å lede prosessen på lik form slik at hver gruppe arbeidet med å: 1) kartlegge årsaker til nåtidssituasjon, 2) kartlegge klubbfeltets styrker og potensiale, og 3) kartlegge feltets utfordringer og behov.

Etter lunsj ble deltakerne inndelt i homogene grupper etter tilhørighet: politikere og embetsverk, ungdom, kommunalt ansatte, forsknings- og utdanningsinstitusjoner, stiftelser og næringsliv, og organisasjoner. Prosesslederne på hver gruppe var instruert til å lede prosessen på lik form slik at hver gruppe arbeidet

med å: 1) kartlegge hvordan hver gruppe kan bidra til å løfte fritidsklubbfeltet på sin arbeidsplass, 2) kartlegge hvordan deltakerne kan samarbeide om å styrke fritidsklubbfeltet på tvers av arbeidsplasser, og 3) kartlegge hva hver deltaker vil gjøre for å arbeide med tematikken på sin arbeidsplass.

Deltakernes innspill ble notert av en referent på hver gruppe og deretter sammenfattet i en rapport. Denne kan leses på Ungdom og Fritids nettsted⁹⁵.

4.4.2. Rundbordskonferanse 2

Rundbordskonferanse 2 ble gjennomført 8. januar 2024 på Oslo Event Hub med ca. 60 deltakere. Rundbordskonferanse 2 tok utgangspunkt i funn fra Rundbordskonferanse 1 og utredningen av fritidsklubbfeltet der klubbfeltets potensiale, styrker, utfordringer og behov ble identifisert. Hensikten med rundbordskonferanse 2 var å innhente innspill til konkrete tiltak som kan iverksettes for å løse utfordringene fritidsklubbfeltet står overfor. For å oppnå dette deltok ulike deltakere på konferansen før og etter lunsj avhengig av hvilke utfordringer de har mandat, mulighet, kompetanse og/eller engasjement til å bidra med å løse. Før lunsj var temaet rammevilkår og deltakerne ble inndelt i grupper etter tilhørighet: regjering, storting, kommunal sektor og stiftelser og

næringsliv. Hver gruppe hadde en prosessleder som var instruert til å lede deltakerne gjennom oppgaver der de 1) diskuterte foreslåtte tiltak i utredningen for å løse utfordringene klubbfeltet står overfor, og 2) om og hvordan hver gruppe kan bidra til å løse disse utfordringene. Deretter fikk alle deltakerne mulighet til å velge én utfordring de hadde lyst til å arbeide videre med: status, lokaler, bemanning eller finansiering. Alle deltakerne delte seg derfor inn i nye grupper som hver utarbeidet en rekke forslag til tiltak for hvordan utfordringene kunne løses i løpet av en femårsperiode, og konkretiserte disse på en fysisk tidslinje.

Etter lunsj var temaene kompetanse, universell utforming og fordommer, og nye deltakere ble derfor delt inn i tre grupper etter hvilket tema de hadde kompetanse og/eller interesse for å diskutere. Konkret arbeidet gruppene med å finne tiltak som kunne bidra til å oppnå følgende målsettinger: flere barn og unge med funksjonsnedsettelse skal bruke klubb, fordommene mot fritidsklubb skal bygges ned, og ansatte på fritidsklubb skal få et kompetanseløft. Hver gruppe hadde en prosessleder som var instruert til å lede deltakerne gjennom oppgaver der de 1) gjennomførte en individuell brainstorming for å identifisere tiltak og løsninger på målsettingen, 2) delte disse med sitt bord, 3) drøftet

og plasserte tiltakene i en matrise etter hvor innsatskrevende de er og hvor stor effekt de vil ha, og 4) plasserte utvalgte tiltak på en fysisk tidslinje.

Deltakernes innspill ble notert av referenter og tidslinjene ble fotografert. I etterkant av konferansen ble alle forslag til tiltak kategorisert og systematisert.

Foto: Magnus Ross

5. Funn

Denne delen av rammeverket inneholder funn gjort i prosjektet. Kapittelet er inndelt i tre hoveddeler: deltakelse, rammevilkår og ansattressurser. Disse ble på Rundbordskonferanse 1 identifisert som områder med utnyttet potensiale der fritidsklubb kan styrkes. Hver hoveddel er igjen inndelt etter utfordringene feltet står overfor dersom dette samfunnsnyttige potensialet skal utnyttes: inkludering av funksjonshindrede, fordommer, lav status, marginal finansiering, lokaler, bemanning og kompetanse. For hvert av disse utfordringsområdene er nåtidssituasjon kartlagt, og deretter er anbefalinger og tiltak som Ungdom og

Fritid mener bør iverksettes for å utnytte feltets potensiale utdypet.

5.1. Deltakelse

Deltakelse dreier seg om hvem som benytter seg av fritidsklubb, men også om hvem som ikke gjør det og hva årsakene er til dette. På Rundbordskonferanse 1 ble fritidsklubb identifisert som en svært inkluderende fritidsaktivitet for ungdom ettersom de som oftest er helt gratis, uten krav til prestasjoner og åpne for alle i en gitt aldersgruppe. Fritidsklubb er i dag den største organiserte fritidsaktiviteten for ungdom etter idretten⁹⁶. Fritidsklubber treffer alle grupper

unge, men har en svak overrepresentasjon av unge i sårbare livssituasjoner. Fritidsklubbene når ut til en større andel av ungdommer som er underrepresentert på andre fritidsaktiviteter.

Deltakerne på Rundbordskonferanse 1 identifiserte imidlertid et potensiale for å inkludere flere unge med funksjonshindringer på fritidsklubb, og for å bygge ned fordommer blant unge og deres foreldre der disse bidrar til at ungdommer ikke benytter seg av tilbudet.

5.1.1. Ungdom med funksjonshindringer

Funksjonshindringer oppstår i et individs møte med samfunnet, når individets deltakelse begrenses og det kan knyttes til nedsatt funksjonsevne, hvilket foreligger når en kroppsdel eller en av kroppens fysiske eller kognitive funksjoner er tapt, skadet eller på en annen måte nedsatt⁹⁷. Funksjonshindrede er en svært mangfoldig gruppe som møter ulike utfordringer i samfunnet, og ofte kan disse varierer mye innenfor personer med samme diagnose. Felles for dem er retten de har til å delta i samfunnet på lik linje med andre, og plikten staten har til å iverksette tiltak for å sikre dette⁹⁸. Rammeverket bruker derfor begrepet «funksjonshindret» for å beskrive denne gruppen. Dette legger til grunn en relasjonell forståelse: man

er funksjonshindret fordi man lever i et samfunn som ikke er utformet for personer som likner en selv; personen blir hindret eller hemmet av sine omgivelser⁹⁹.

5.1.1.1. Nåtidssituasjon

I Klubbundersøkelsen 2023 kommer det frem at fritidsklubber i dag har få deltakere som er funksjonshindret sett i forhold til andelen denne gruppen utgjør i samfunnet på 10-12 prosent¹⁰⁰. Stilt spørsmålet «Hvor stor prosentandel på fritidsklubben anslår dere har en funksjonsnedsettelse?» svarte majoriteten, 87 prosent, at mellom null og fem prosent av deltakere har en funksjonsnedsettelse. 10 prosent av respondene anslo at andelen lå mellom 6 og 10 prosent, 2 prosent oppga at mellom 11 og 20 prosent av deltakerne hadde en funksjonsnedsettelse, mens kun 1 prosent oppga at 71 til 100 prosent av deltakerne hadde en funksjonsnedsettelse¹⁰¹. Dette kan forklares med at ett av tilbudene kun hadde deltakere med funksjonsnedsettelser.

Få fritidsklubber har imidlertid egne tilbud rettet mot barn og unge som er funksjonshindret. Stilt spørsmålet «Har fritidsklubben egnede tilbud rettet mot spesielle/spesifikke grupper?» svarte 9 prosent at de har egne tilbud rettet mot barn og unge med psykiske funksjonsnedsettelser, mens

8 prosent svarer at de har egne tilbud rettet mot barn og unge med fysiske funksjonsnedsettelse¹⁰².

Det at barn og unge som er funksjonshindret er underrepresentert på fritidsklubb sammenfaller med nasjonale trender som viser at denne gruppen i mindre grad deltar på fritidsaktiviteter enn andre barn og unge¹⁰³. Det å være på samme arenaer er en forutsetning for å etablere relasjoner til jevnaldrende. Felles for mange barn og unge som er funksjonshindret er det at de opplever barrierer og manglende tilrettelegging for å delta på disse arenaene, og dermed for å ha en normal barndom og oppvekst¹⁰⁴. I følge Redd Barna utgjør fordommer, lave forventninger og manglende kunnskap fra voksne, i tillegg til fysiske barrierer, usynlige barrierer som stenger funksjonshindrede barn ute¹⁰⁵. Likestillings- og Mangfoldsutvalget mener at de største barrierene for å oppnå likestilling med jevnaldrende er manglende assistanse, manglende universell utforming og negative holdninger¹⁰⁶. Konsekvensen er at barn og unge med funksjonsnedsettelse er mer alene enn andre barn og unge¹⁰⁷. Redd Barna peker også på at barrierene for deltakelse denne gruppa står overfor fører til skam, bekymring, ensomhet og utenfor-skap for denne gruppen barn og unge¹⁰⁸.

Dette står i strid med rettighetene til funksjonshindrede barn og unge. For det første har disse, i likhet med alle andre barn og unge, etter barnekonvensjonen, rett til hvile, lek og fritid¹⁰⁹. For å gjøre det mulig for mennesker med nedsatt funksjonsevne å delta på lik linje med andre i fritids-, fornøyelses- og idrettsaktiviteter, skal det treffes hensiktsmessige tiltak for «å sikre at barn med nedsatt funksjonsevne har samme mulighet som andre barn til å delta i lek, fornøyelser, fritidsaktiviteter og idrettsaktiviteter, også de aktiviteter som finner sted i skolen» ifølge Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD)¹¹⁰. Artikkel 5.3 i samme konvensjon slår fast at alle hensiktsmessige tiltak for å sikre en rimelig tilrettelegging skal settes i verk for å fremme likhet og avskaffe diskriminering av denne gruppen. Relevant i denne sammenhengen er også Stortingsmelding 24, *Familien – ansvar, frihet og valgmuligheter*, der regjeringen slo fast at alle barn, uavhengig av foreldrenes økonomi, skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre¹¹¹. Denne målsettingen skal realiseres via Fritidserklæringen¹¹².

CRPD-komiteen, som overvåker staters implementering av CRPD, har uttrykt bekymring over at funksjonshindrede personer, spesielt barn, i Norge møter

barrierer for å delta i kulturelt liv, sportsaktiviteter og andre fritidsaktiviteter¹¹³. Komiteen anbefaler blant annet at Norge setter i gang nødvendige tiltak for å sikre og fremme inkluderende og tilgjengelige fasiliteter for aktiviteter innen fritid og idrett.

5.1.1.2 Anbefalinger og tiltak

Ungdom og Fritid anbefaler at fritidsklubbfeltet tilrettelegges med mål om at flere funksjonshindrede ungdommer skal benytte seg av fritidsklubb. Det bør gjøres ved å iverksette følgende tiltak:

- * Hver kommune sørger for at lokale fritidsklubber er universelt utformet.
- * Klubbansatte tilrettelegger for målgruppens deltakelse gjennom medvirkningsprosesser.
- * Klubbansatte inkluderer målgruppen i digitale aktiviteter.
- * I samarbeid med brukerorganisasjoner kan Ungdom og Fritid utvikle kompetanseressurser for klubbansatte om inkludering av funksjonshindrede ungdommer.

Tiltakene er begrunnet under.

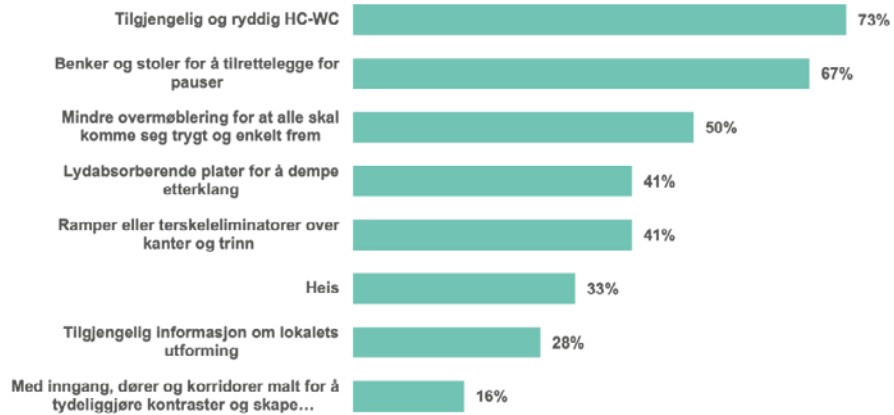
Universell utforming

I CRPD defineres universell utforming som «Utforming av produkter, omgivelser, program og tjenester på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpasning og en spesiell utforming»¹¹⁴. I norsk lov er begrepet definert som følger: «Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene, inkludert informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse»¹¹⁵. Universell utforming bygger på ideen om å skape gode, likeverdige løsninger, der alle inkluderes i de ordinære løsningene¹¹⁶. Grunntanken er at universell utforming er bra for alle. Norsk lov slår fast at «Offentlige og private virksomheter rettet mot allmennheten har plikt til universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjoner (§ 17)».

Til tross for at kommunale fritidsklubber, som offentlige institusjoner, har plikt til universell utforming viser Klubbundersøkelsen 2023 at det per i dag er stor variasjon i hvordan og i hvilket omfang fritidsklubbene er tilrettelagt for deltakere med funksjonsnedsettelser. For eksempel er 62 prosent av fritidsklubber tilrettelagt for rullestolbrukere,

n= 275

Er klubben tilrettelagt for flere brukergrupper med følgende ...

Kilde: s. 31 i Klubbundersøkelsen 2023

28 prosent til en viss grad, og 9 prosent er ikke tilrettelagt¹¹⁷. På andre parametere for universell utforming er det stor variasjon i tilrettelegging per i dag.

Følgelig kan man slå fast at eksisterende fritidsklubber i varierende grad har behov for oppgraderinger som sikrer tilgjengelighet for unge som er funksjonshindret. Dersom det ikke er mulig å utforme eksisterende lokaler slik at de tilfredsstillt krav til universell utforming, bør fritidsklubben få nye tilrettelagte lokaler. Ved etablering av nye fritidsklubber skal universelt utformede lokaler velges eller bygges. Dersom kommunen eier bygget fritidsklubben er lokalisert i, ligger ansvaret for universell utforming hos denne¹¹⁸.

Fritidsklubber må også sikre at informasjon i og om tilbudet er universelt utformet. Universell utforming av digital informasjon innebærer for eksempel at innholdet er oversiktlig, riktig kodet og strukturert slik at alle kan få tilgang på samme informasjon uavhengig av funksjonsevne¹¹⁹. I informasjonen om tilbudet bør det komme tydelig frem hvor tilgjengelige omgivelsene og aktivitetene er¹²⁰.

Medvirkning

Universell utforming eliminerer ikke behovet for tilrettelegging. Derfor er medvirkning viktig for at unge med funksjonsnedsettelser skal inkluderes på fritidsklubb. Det er fordi målgruppa selv vet best hva som skal til for at de skal

oppleve fritidsklubb som et attraktivt og relevant tilbud for dem.

I Redd Barnas rapport «Fritid for alle» oppgir barn og unge som er funksjonshindret å bli ekskludert på fritiden fordi de blir snakket om og ikke med¹²¹. De opplever fordommer og lave forventninger i form av egne opplegg for «såne som deg», utformet av trenere, lærere, instruktører og rådgivere i kommunen som mener at de ikke kan delta på aktiviteter på lik linje med andre¹²². Dette kunne vært unngått dersom man spør dem hva de ønsker å gjøre, hva de liker og hva de er gode på. Skrevet på en annen måte, ved å ivareta deres rett etter barnekonvensjonen til å si sin mening, og til å bli hørt, i saker som angår dem¹²³. På fritidsklubb vil dette innebære at unge som er funksjonshindrede får være med å identifisere utfordringer og løsninger. Slik kan det utvikles mer treffsikre tiltak for at de kan delta på linje med andre. For eksempel kan dette innebære at klubben tilrettelegger for transport, flere toalettpauser i aktiviteter, for aktivitet i mindre grupper eller for at aktuelle personer kan ha med seg en støttekontakt eller ledsager. I forlengelse av dette bør fritidsklubben tilgjengeliggjøre informasjon digitalt om hvilke muligheter det finnes for personlig tilrettelegging ved behov¹²⁴. I tillegg bør fritidsklubbene oppgi informasjon om hvilke ansatte

som kan kontaktes ved spørsmål om tilrettelegging og tilgjengelighet.

**«Vi starta m å informer om klubben når vi møtt hen på skolen, snakka litt om ka vi brukt å gjørå å ka vi hadd mulighet t å gjør. Når hen kom på klubben snakka vi m ansatte om koss vi kun tilrættelægg aktiviteten sånn at dæm å kunj få vârrå m å føl sæ inkludert. Klubbansatte snakka åpent om rullestolbrukera på klubben sånn at alj va informert om at vi hadd nå t stede som kunj ha litt meir utfordringa, vældig mang va ganske åpen fer å inkluder hen å mang villa vær m å hjølp t å finj på aktiviteten eller koss vi kun gjør aktiviteten rullestolvænnlig. (Foreksæmpel så sænka vi biljardborde sånn at d va lettâ fer hen å spæll)»
- Ungdom (18)**

Med medvirkning som kjernemetodikk, har fritidsklubbfeltet allerede gode forutsetninger for å inkludere denne gruppen unge. På fritidsklubb forstås medvirkning som ungdoms mulighet

til å delta aktivt i arbeidet med å drive klubben sin¹²⁵.

Fordi relativt få funksjonshindrede unge deltar på fritidsklubber i dag er en viktig forutsetning for å få til god og varig medvirkning med målgruppen at de opplever det eksisterende tilbudet som relevant for dem. For å signalisere dette anbefaler Unge Funksjonshemmede blant annet at fritidsaktører, som fritidsklubber, bør formidle mangfold i markedsføringen av aktiviteter og arrangementer i form av tekst, bilder og film¹²⁶. Slik kan fritidsklubber signalisere at tilbudet passer for alle, uavhengig av funksjonsevne. Dersom unge kjenner seg igjen eller ser seg selv i kultur, identitet og holdninger som gjengis i kommunikasjon synker terskelen for å ta kontakt og for å delta, og fritidsklubben kan inkludere bredere.

Digital deltakelse

For å sikre økt inkludering av unge funksjonshindrede på fritidsklubb bør det i større grad tilrettelegges for deres deltakelse på eksisterende eller nye digitale aktiviteter og arrangementer. Etter film og musikk, er gaming favoritt hobbyen til ungdom. 76 prosent av 9 til 18-åringer spiller dataspill; 92 prosent av guttene og 59 prosent av jentene¹²⁷

Ingen andre grupper i befolkningen bruker mer tid på sosiale medier enn

ungdom under 25 år¹²⁸. Digitale plattformer er kilder til opplevelser, skapende virksomhet og sosiale møter for unge¹²⁹. Hvilke arenaer og aktiviteter de oppsøker avhenger av interesse, tilgjengelighet og hvor vennene deres er. Forskning viser at det ikke er noen betydelig forskjell mellom funksjonshindrede og andre unges digitale hverdag¹³⁰. Som ellers i befolkningen er gutter mer aktive i gaming, og jenter mer aktive på sosiale medier.

Digitale arenaer blir enda viktigere for funksjonshindrede unge enn for andre når det kommer til vennskap og sosiale relasjoner¹³¹. Funksjonshindret ungdom bruker digitale medier både til å skape nye og til å vedlikeholde etablerte relasjoner. Videre er deltakelse på nett en viktig mestringsarena for funksjonshindrede unge, i motsetning til skole som mange opplever som vanskelig¹³². Av disse årsakene bør fritidsklubber i større grad tilrettelegge for at denne gruppa inkluderes i digitale aktiviteter og arrangementer.

I dag tilbyr 68 prosent av fritidsklubber gamingrom, 82 prosent har et gaming- og/eller datakulturtilbud, og 41 prosent av fritidsklubbene oppgir at de gjennomfører LAN og/eller e-sportturneringer¹³³. Fritidsklubber som allerede gjennomfører disse aktivitetene bør invitere inn

og tilrettelegge for at flere funksjonshindrede unge deltar hjemmefra eller på fritidsklubben. Å delta hjemmefra kan bidra til fysisk rekruttering ved å gi ungdommene en sjanse til å bli kjent digitalt før de møtes på fritidsklubben. Videre bør fritidsklubber som ikke har slike tilbud allerede, etablere disse. I prosessen med å etablere slike tilbud er det viktig at ansatte tilegner seg digital kompetanse og evnen til å formidle denne til fritidsklubbens deltakere. Digital kompetanse er en viktig forutsetning for digital deltakelse, og handler blant annet om evnen til å håndtere personlig data og personvern, evnen til å håndtere digital identitet, og evnen til å evaluere informasjon¹³⁴. Denne kompetansen bør også omfatte holdnings- og skapende arbeid rundt digital oppførsel rettet mot alle fritidsklubbens deltakere. Funksjonshindret ungdom opplever i større grad å bli mobbet, truet og utestengt digitalt¹³⁵. Det bør også gjøres et arbeid for å informere funksjonshindrede unge som ikke kan delta fysisk på en fritidsklubb om heldigitale fritidsklubber som NOVA – det digitale kulturhuset¹³⁶.

Kompetanseheving

For å sikre økt inkludering av unge som er funksjonshindrede ved medvirkning, universell utforming og digitale tilbud, er kompetanseheving en forutsetning.

Foto: Magnus Ross

Arbeidet med kompetansehevingstiltak bør gjøres trinnvis ved å utvikle relevante samarbeid, og deretter veiledere, kurs og konferanser.

Brukerorganisasjoner som representerer unge som er funksjonshindrede sitter allerede på omfattende kunnskap og kompetanse om inkludering av denne gruppen. Dermed vil det være ressursbesparende å bygge på deres erfaringer i slike prosesser. For å sikre gode resultater bør dette samarbeidet være strukturert, både lokalt, regionalt og nasjonalt. Lokale samarbeid kan også inkludere andre kommunale tjenester som kulturskoler og bibliotek, og frivillige ungdomsorganisasjoner for å sikre inkludering på tvers.

Fordi en del tilretteleggingsbehov er kontekstspesifikke, bør det imidlertid utvikles en veileder for inkludering av unge med funksjonshindringer på fritidsklubb. Den bør bygge på eksisterende arbeid, som Unge Funksjonshemmedes «Inkluderingsveileder» og «Barrierefri Fritid», og Redd Barnas «Fritid for alle»¹³⁷. Det er også viktig at den utvikles i samarbeid med målgruppen, organisasjoner, institusjoner og fritidsklubber med erfaring på området for å bli mest mulig treffsikker. Den må være lett tilgjengelig og anvendelig for alle fritidsklubber og kommuner, og må inneholde

konkrete beskrivelser av hvordan disse kan sørge for universell utforming, gode medvirkningsprosesser, og digitale tilbud for målgruppen. Tiltaket krever lite ressurser, og effekten avhenger av bruk og implementering. Det kan derfor stilles krav til kommuner som mottar tilskudd til inkludering av unge med funksjonsnedsettelse om å bruke veilederen i slike prosesser, og til rapportering for å kartlegge effektene av dette for læring og eventuell revidering av veileder over tid. I tillegg bør innholdet i en slik veileder forankres i fritidsklubbens planverk.

For å tilgjengeliggjøre kunnskap om inkludering av unge med funksjonshindringer for klubbansatte, bør det også utvikles kurs og konferanseinnhold med dem som målgruppe. I tillegg til informasjon om universell utforming, medvirkning og digitale tilbud, bør dette tilbudet gi deltakerne basiskunnskap om større diagnosegrupper og funksjonsnedsettelse. Det vil gjøre det enklere for fritidsklubbene å ta imot nye deltakere og vurdere om eller hvordan utførelsen av aktiviteter og arrangementer bør justeres¹³⁸. Slik kunnskap kan gjøre at ansatte kan kjenne igjen barrierer når de oppstår, og stå trygt i iverksettelsen av tiltak for å redusere dem. I tillegg vil det bidra til at de kan tilrettelegge aktiviteter som sikrer opplevelser av

mestring og utvikling, men som samtidig er forenelig med den enkeltes nivå og ambisjoner¹³⁹. For at dette tiltaket skal ha ønskede effekter må kompetansehevingen settes i system slik at den favner alle fritidsklubber.

5.1.2. Fordommer mot fritidsklubb

Negative holdninger til fritidsklubber kan defineres som en kulturell barriere for deltakelse. Kulturelle barrierer er interesser, holdninger og verdier unge får overført fra foreldre, jevnaldrende eller andre¹⁴⁰. Holdninger og oppfatninger overføres i sosialiseringprosesser – også holdninger eller oppfatninger som er fordomsfulle. Dette kan dreie seg om en overordnet skepsis eller positivitet til deltakelse på fritidsaktiviteter generelt, eller det å tillegge spesifikke fritidsaktiviteter ulik verdi og slik påvirke hvilke aktiviteter et individ deltar på¹⁴¹.

5.1.2.1. Nåtidssituasjon

På Rundbordskonferanse 1 i prosjektet, ble negative fordommer mot fritidsklubber blant ungdom og foreldre identifisert som en barriere for deltakelse¹⁴². Negative fordommer oppleves ikke som en utfordring for alle fritidsklubber, men i noen lokalsamfunn og i varierende grad. Fordommer er en utfordring der slike stereotype forestillinger med begrenset opprinnelse i virkeligheten medfører at unge ikke bruker fritidsklubben, og der rekrutteringsgrunnet forsvinner. I verste konsekvens kan dette medføre nedleggelse av fritidsklubben.

Gjennom prosjektet ble det identifisert ulike typer fordommer mot fritidsklubber. Flere av deltakerne på rundbordskonferanse 1 pekte på utfordringer med å rekruttere unge til kulturaktiviteter generelt, ettersom organisert idrett ofte har en høyere anseelse i ungdomsmiljøet. Følgelig kan det oppstå fordommer i ungdomsmiljøet der det er «kult» å

delta på idrett, mens det er «teit», «rart» eller «nerdete» å være på fritidsklubb. Ungdom kan derfor unngå å benytte seg av kulturtilbud som fritidsklubb fordi de er redd for å bli sett på som «teit», «rar» eller «nerd» av jevnaldrende.

«Jeg tror mange barn og unge har fordommer for fritidsklubber fordi de er redd for å bli stemplet eller gjort narr av for å gå på klubb. Jeg føler mange tror det bare er én type mennesker som går på klubb, og det er de som ikke driver med idrett eller liknende. Og dette stemmer jo ikke. Jeg mener mange dømmer fritidsklubbene før de har vært der (...)» - Ungdom (16)

I samtaler med ungdom kom det også frem at gratistilbud, som fritidsklubber, kan få et negativt omdømme nettopp fordi de er gratis. Dette understøttes i rapporten *Fritid for alle?* der en av kommunene oppga:

«Hvis du tenker ren markedsføring, da, hvis du skal ha folk med på en aktivitet, så kan du si det er en

terskel hvis ting koster mye penger. Så kan du si at du kan senke prisen, så blir det lavere terskel for å være med. La oss si du har en barneteaterforestilling, da, og så kan du si at den koster ingenting istedenfor 50 kroner. Da har du en bieffekt av det, og det er at folk tror at det ikke er verdt noe. [...]

Det er veldig mange som ikke har den kulturelle kapitalen til å forstå at du får en del ting fordi det er bra for deg, bra for samfunnet»¹⁴³.

Ansatte på fritidsklubb oppgir også at de kan ha utfordringer med å rekruttere minoritetsungdommer, særlig jenter, fordi foreldrene tror at fritidsklubben er som et utested. Blant annet skyldes dette ordet «klubb». Dette var opplevelsen til komikeren Jonis Josef i oppveksten:

«Moren min og venninnen hennes trodde vi var på diskotek. De trodde vi var på byen, og det var sånn at vi måtte snike oss til basement (fritidsklubben)»¹⁴⁴.

Ungdommer i prosjektets ressursgruppe pekte også på at fordommer blant foreldre ofte kan bunne i negativ presseomtale, som gjør at de ikke lar barna sine bruke fritidsklubben på fritiden av frykt for andre deltakere:

«Det som gjør at foreldre har fordommer mot klubbene er at de kanskje ikke er kjent med stedet og folkene som er der. Mye av det som står om fritidsklubb på nett er at det er mange som røyker eller vaper og tar forskjellige ting som henger der. Foreldre vil jo selvfølgelig ikke at barna deres skal havne i dette miljøet og er derfor negative mot klubbene» - Ungdom (16).

5.1.2.2. Anbefalinger og tiltak

Ungdom og Fritid anbefaler at fritidsklubbenes omdømme styrkes blant ungdom og deres foreldre der dette er et problem med mål om å styrke rekrutteringen til feltet. Det bør gjøres ved å iverksette følgende tiltak:

- * Ungdom og Fritid utvikler en veileder for hvordan kommuner

kan styrke sine fritidsklubbers omdømme.

- * Hver kommune ansetter en fritidskoordinator med ansvar for å formidle informasjon om ulike fritidstilbud til ungdom og foreldre.
- * Ungdom og Fritid utvikler digitale ressurser til klubbansatte for at disse skal kunne drive godt kommunikasjons- og rekrutteringsarbeid.

Tiltakene er begrunnet under.

Omdømmestrategi

Offentlige tjenester som fritidsklubb må ha oppslutning og legitimitet i befolkningen for å kunne eksistere. Omdømme er de verdier som en person tillegger en tjeneste ut fra det inntrykket denne har gjort på personen. Inntrykket kan bestå av vår tro på, oppfatninger av, ideer om og følelser overfor en tjeneste. Altså gis inntrykket en merverdi som er positiv eller negativ, og denne utgjør omdømmet. En fritidsklubb med godt omdømme har lettere for å rekruttere ungdom og ansatte, og for å argumentere overfor kommunen i plan- og budsjettarbeid. Fritidsklubber med et dårlig omdømme bør derfor arbeide strategisk med å snu dette til det bedre.

Å utarbeide en omdømmestrategi handler om å konkretisere viktige målgrupper, målsettinger og tiltak for å realisere det overordnede formålet, godt omdømme, over tid. I 2007 gjennomførte Innovasjon Norge en studie om omdømmebygging i kommuner der de avdekket flere suksesskriterier for slikt arbeid, som også er relevante for det kommunale fritidsklubbfeltet¹⁴⁵. De fant blant annet ut at det er viktig at det brukes god tid på å definere innholdet i et omdømmearbeid, at dette bør forankres i politisk eller administrativ ledelse og i kommunale planer for at det skal kunne gjennomføres og ha best mulig effekter over tid.

Ungdom og Fritid bør derfor utarbeide en veileder for hvordan fritidsklubber kan samarbeide med kommunal ledelse med å utvikle og implementere en strategi for å styrke møteplassens omdømme, dersom dette oppleves som en utfordring. Å gjøre dette arbeidet sentralt vil være kostnadsbesparende, og sikre at læring fra gjennomførte omdømmeprosjekter anvendes i nye. En slik veileder bør imidlertid utarbeides sammen med fritidsklubber og kommuner som har gjennomført vellykkede omdømmeprosjekter, men også sammen med kommunikasjonsbyråer og ungdom. Veilederen for omdømmebygging bør være praktisk orientert og inneholde maler for hvordan fritidsklubber kan initiere prosesser der

kommunen involveres i utarbeidelsen og implementeringen av omdømmestrategier i kommunale planverk.

Informasjonsarbeid

Et godt omdømme representerer den typen overbevisninger som legger grunnlaget for tillit¹⁴⁶. Tilliten mennesker har til en tjeneste avhenger blant annet av hvorvidt de har informasjon om denne, og i så fall hvilken informasjon de har. Fordommer er antakelser som ofte er basert på manglende kunnskap. I en rapport fra 2022 oppgir kommuner at det er familieøkonomi, reiseavstand og foreldres manglende forståelse for tilbudet som er de tre største barrierene for at barn og unge deltar i organiserte fritidsaktiviteter¹⁴⁷. Så mange som 1 av 3 kommuner oppgir at foreldres manglende forståelse av aktivitetstilbud er avgjørende for barnas deltakelse. Rapporten identifiserer derfor informasjon som en barriere, og viser til at dette blant annet inkluderer språkbarrierer, identifisering av målgrupper eller kontaktflater ut mot innbyggerne¹⁴⁸.

Språklige barrierer kan medføre at unge og foreldre utvikler fordommer mot et tilbud fordi de ikke forstår den tilgjengelige informasjonen om dette tilbudet. I Redd Barnas rapport «Får alle barn og unge delta?» oppgir kun to av 102 kommuner at de har en oversikt

over aktivitetstilbud for barn og unge på andre språk enn norsk¹⁴⁹. Derfor bør fritidsklubber utvikle informasjon om sitt tilbud på flere språk. For å finne ut hvilke språk fritidsklubben bør tilby informasjon på bør den gå i dialog med skole og andre organiserte fritidstilbud for å kartlegge behovet blant ungdomsgruppas foreldre. Særlig aktuelt er det å samarbeide om å identifisere hvilke unge som ikke deltar på organiserte aktiviteter, og hvorvidt dette skyldes språklige barrierer.

Informasjon kan også være en barriere dersom den ikke er tilgjengelig for målgruppa. Et bredt og variert medielandskap kan skape utfordringer med å nå ut til unge og foreldre¹⁵⁰. Ofte fragmenteres informasjon i ulike kanaler som gjør det vanskelig å få en helhetlig forståelse for ulike tilbud i kommunen, men også for hvert tilbud i seg selv. Slik usikkerhet kan i verste fall forsterke fordommer. For å løse denne utfordringen har Redd Barna foreslått at hver kommune bør ha en fritidskoordinator med oversikt over tilbudet¹⁵¹. Vedkommende skal ansettes for å formidle informasjon om fritidstilbudet til barn og unge, som også bør gis til deres foreldre og andre voksne i roller som har med barn og unge å gjøre. Fritidskoordinatoren vil trolig måtte jobbe aktivt med nettverksbygging, innbyggerinvolvering, erfaringsutveksling og

etablering av nye og tilgjengelige informasjonsflater for å nå målgruppene.

For å sikre at klubbtilbudet formidles godt til foreldre og unge, bør koordinatorens arbeidssted være fritidsklubben. Dette kan også bidra til økt samarbeid mellom fritidsklubber og andre fritidstilbud i kommunen som har mindre utfordringer med omdømme. Slik kan fritidsklubben lære av deres omdømmearbeid, og utvide sitt rekrutteringsgrunnlag ved å nå ut til unge som deltar på andre aktiviteter.

Kommunikasjonsarbeid

Omdømmet til fritidsklubber påvirkes av kommunikasjon og øvrig atferd. Det betyr at ungdom og foreldre danner seg et inntrykk av fritidsklubb basert på hva fritidsklubben gjør av kommunikasjonsarbeid, og ut fra det faktiske møtet med fritidsklubb. Dersom atferden ikke stemmer med det som er formidlet i kommunikasjon oppstår det et tillits- og legitimitetsgap som kan svekke fritidsklubbens omdømme. Det er derfor viktig at fritidsklubber er til stede i relevante kommunikasjonskanaler, og at de evner å kommunisere det reelle tilbudet til ungdom og deres foreldre.

For å få til dette på en god måte bør fritidsklubbene trekke inn ungdom og foreldre i sitt arbeid med kommunikasjon.

For det første gir dette fritidsklubben innsikt i hvordan den oppleves utad, hvilket danner grunnlaget for å igangsette et godt kommunikasjonsarbeid. For det andre, bidrar slik dialog til å identifisere relevante og viktige trekk ved fritidsklubben sett med målgruppenes øyne. Det er disse trekkene som bør kommuniseres ut til andre for å styrke rekruttering, og dermed omdømme på sikt. For det tredje, vil en slik dialog bidra til at fritidsklubben kan kartlegge hvilke kanaler den bør kommunisere i for å nå de aktuelle målgruppene. Fordi ungdom vet best hva som oppleves som relevant for dem bør de få muligheten til å medvirke i utviklingen av kampanjer og annen markedsføring. For eksempel ved at de får kursing i og ansvar for fritidsklubbens sosiale medier eller for å presentere fritidsklubben for elever på ungdomsskoler i kommunen etter som skoler og venner er den viktigste rekrutteringskanalen til fritidstilbud¹⁵². Det vil også bidra til at arbeidet blir mindre ressurskrevende for ansatte som kan begrense dette til deltakelse på foreldremøter og til arbeid opp mot lokale politikere og liknende.

For at fritidsklubber skal kunne arbeide effektivt med kommunikasjonsarbeid er det behov for at Ungdom og Fritid utvikler digitale ressurser som veileder klubbansatte i hvordan de skal

igangsette dialog med foreldre og ungdom på og utenfor fritidsklubben, og for hvordan de skal delegere kommunikasjonsarbeid til deltakere. I arbeidet med å lage slike ressurser bør klubbansatte, ungdom, foreldre og kommunikasjonsbyråer involveres. Tiltaket er lite ressurskrevende i seg selv, men bruk og effekter vil avhenge av at det avsettes tid på fritidsklubbene til å arbeide med dette.

5.2. Rammebetingelser

Rammebetingelser er ytre forhold som begrenser eller stiller krav til hvordan fritidsklubber skal drives. På Rundbordskonferanse 1 ble fritidsklubbens økonomiske og juridiske rammebetingelser identifisert som svært begrensende på muligheten fritidsklubbfeltet har til å utnytte sitt samfunnsnyttige potensiale¹⁵³. I denne sammenhengen ble fritidsklubbens lave status og marginale finansiering trukket frem. I utredningen av fritidsklubbfeltet ble også lokaler trukket frem som en rammebetingelse¹⁵⁴. Tiltak for å styrke disse rammevilkårene ble derfor diskutert på Rundbordskonferanse 2.

5.2.1. Status

Fritidsklubbens status i lokalsamfunnet er en bakenforliggende årsak som påvirker feltets rammebetingelser.

Status dreier seg om hvilken rang noe eller noen har i samfunnet, og det er et grunnleggende konsept for å forstå sosiale strukturer og interaksjon. Status kan knyttes til materielle goder som penger, men også til abstrakte goder som anseelse. Avhengig av goder kan noe ha mer eller mindre status i samfunnet.

5.2.1.1. Nåtidssituasjon

Utredningen av fritidsklubbfeltet slår fast at en av utfordringene fritidsklubbfeltet står overfor er lav status¹⁵⁵. Videre peker utredningen på at dette er en utfordring for fritidsklubbfeltet fordi 1) det påvirker feltets rammevilkår, og 2) fordi det har betydning for å sikre gode samarbeid på tvers av kommunale tjenester¹⁵⁶.

Informanter i utredningen pekte på at lav status gjør at fritidsklubber er mer utsatt for økonomiske kutt enn lovpålagte tjenester i kommunen, som kulturskole og bibliotek¹⁵⁷. Av Klubbundersøkelsen 2023 kommer det frem at 5 prosent av responderende fritidsklubber har blitt foreslått nedlagt, mens 19 prosent ble foreslått kuttet det siste året¹⁵⁸. I Klubbundersøkelsen fra 2020 var tallet høyere. Da oppga ca. halvparten av respondentene at deres fritidsklubb hadde blitt foreslått nedlagt eller kuttet¹⁵⁹. Denne nedgangen henger trolig sammen med pandemien. Ifølge

Telemarksforskning opplevde 78 prosent av kommuner frafall i ung deltakelse på kulturaktiviteter under pandemien, og 52 prosent av kultursjefer oppga at de har iverksatt tiltak for å rekruttere disse tilbake¹⁶⁰. Fremover mener 89 prosent av kultursjefene at det er viktig å prioritere flere lokaler der barn og unge kan drive med kultur, men at dette avhenger av nasjonale midler¹⁶¹. Fritidsklubb er den arenaen flest kultursjefer oppga å ville satse på dersom de hadde hatt mer frie midler¹⁶². Dette henger godt sammen med at 4 av 5 fritidsklubber som har blitt forsøkt kuttet eller nedlagt oppgir svak kommuneøkonomi som årsak, og at 7 av 10 klubber er organisert under virksomhetsområdet kultur¹⁶³.

Trusler om kutt og/eller nedleggelse skaper ulike utfordringer for fritidsklubber. I 31 prosent av tilfellene reverserte lokalpolitikere forslaget¹⁶⁴. Klubbansatte som har opplevd dette oppgir ofte at slike reverseringer skyldes at ansatte og ungdommer på fritidsklubben mobiliserer med ulike tiltak for å hindre at fritidsklubben forsvinner. Av undersøkelsen vet man at over halvparten av fritidsklubbene jobber aktivt opp mot kommunale politikere. Det medfører at tid som kunne blitt brukt på arbeid med ungdom i stedet brukes på å holde tilbudet i live. I 41 prosent av tilfellene fører trusler frem til kutt i aktivitetsmidler, i

25 prosent av tilfellene til kutt i stillingsressurser og i 16 prosent av tilfellene til mindre åpningstid¹⁶⁵. Slike reduksjoner kan forringe tilbudet og svekke status ytterligere. Dermed øker behovet for at ansatte bruker mer tid på søknadsarbeid for å sikre inntekter fra alternative tilskuddsordninger som igjen tar tid fra deres kjerneoppgaver. Dette påvirker ansattes motivasjon og tillit til kommunen. En av ungdommene i prosjektets ressursgruppe påpekte også at gjentakende trusler om kutt og nedleggelse, til tross for at ungdom signaliserer viktigheten av tilbudet, gjør at ungdom mister troen på at kommunale politikere anser meningene deres som viktige, og at demokratisk engasjement ikke nytter.

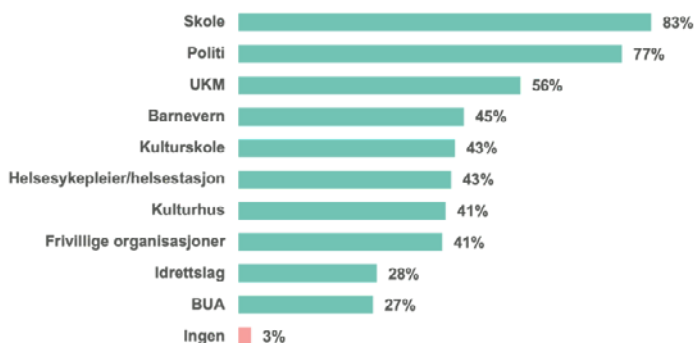
Som skrevet over, står det også i utredningen at lav status er en utfordring for fritidsklubbene fordi det påvirker evnen disse har til å sikre gode samarbeid på

tvers av kommunale tjenester, og med frivilligheten. Slike samarbeid er blant annet viktige for å oppnå gevinster i forebyggende arbeid, for å optimalisere og koordinere tjenestetilbudet til barn og unge. I tillegg er samarbeid viktige for å synliggjøre verdien av arbeidet som gjøres i fritidsklubbene, og slik styrke fritidsklubbenes anseelse lokalt¹⁶⁶. Viktigheten av at medlemsland styrker ungdomsarbeidets rolle og posisjon, nettopp for å fasilitere viktige tverrfaglige samarbeid om ungdom mellom kommunale tjenester, private aktører og frivilligheten, understrekes også i Europarådets anbefaling på ungdomsarbeid¹⁶⁷

I Klubbundersøkelsen 2023 kommer det frem at de fleste fritidsklubber samarbeider med en rekke ulike aktører regelmessig¹⁶⁸. Vanligst er det å samarbeide med skole og politi.

n= 275

Hvilke av følgende aktører samarbeider klubben med regelmessig?

Kilde: Klubbundersøkelsen 2023, s. 52

Av Klubbundersøkelsen 2023 kommer det også frem at 2 av 3 fritidsklubber er med i til et SLT- eller SaLTo-nettverk¹⁶⁹. SLT-nettverk er en modell for samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak for barn og unge, med mål om å fremme trygge og gode oppvekstvilkår ved å koordinere informasjon, kunnskap og ressurser mellom politi, kommune, frivillighet og næringsliv¹⁷⁰. I dag er metoden tatt i bruk av ca. 200 kommuner, men 15 prosent av fritidsklubber oppgir å ikke være del av slike nettverk der de finnes¹⁷¹. Ifølge Klubbundersøkelsen opplever 7 av 10 fritidsklubber at andre kommunale tjenester tar kontakt for samarbeid, og nærmere 9 av 10 opplever å bli involvert i samarbeid når de tar kontakt med andre kommunale tjenester¹⁷². Det er imidlertid færre som opplever at frivilligheten tar kontakt for å samarbeide. 54 prosent av fritidsklubbene oppgir at dette skjer ofte eller av og til, mens 45 prosent oppgir at dette skjer sjeldent eller aldri¹⁷³.

Hovedinntrykket til forfatterne av utredningen er at fritidsklubber er delaktige i mange gode samarbeid, men at mange av disse avhenger av at det er personer som ser verdien av fritidsklubbens rolle¹⁷⁴. De synes det virker som at fritidsklubber må jobbe for å bli inkludert i samarbeid, og at det da særlig er

omdømme, knyttet til at fritidsklubb ikke er lovfestet, som trekkes frem som en variabel som kan påvirke dette negativt. De pekte også på at det ofte er lettere å få til samarbeid i mindre enn i større kommuner fordi det er færre, og ofte kjente, personer å forholde seg til¹⁷⁵. Videre påpeker de at alle deres informanter identifiserte et potensiale for mer samarbeid, og at det er mye å hente på å samarbeide mer, men at manglende ressurser er en utfordring for å få dette til¹⁷⁶. For eksempel pekte en av informantene på at fritidsklubben ofte ender opp med å takke ja til samarbeid ansatte egentlig ikke har kapasitet til å delta i nettopp fordi dette øker fritidsklubbens status¹⁷⁷.

5.2.1.2. Anbefalinger og tiltak

Ungdom og Fritid anbefaler at det arbeides for at fritidsklubbfeltets status skal styrkes for å bedre feltets rammebetingelser. Også i utredningen står det: «Å jobbe videre med å øke status for fritidsklubbfeltet en viktig forutsetning for å sikre rammevilkårene til fritidsklubbene»¹⁷⁸. Det bør gjøres ved å iverksette følgende tiltak:

- * Stortinget lovfester ungdommers rett til én fritidsklubb i sitt nærmiljø.
- * Kommuner forankrer fritidsklubb i kommunale planverk.
- * Det igangsettes flere forskningsprosjekter på effektene av fritidsklubb på individer og samfunn knyttet til ulike nasjonale målsettinger
- * Bemanningen på fritidsklubb økes slik at fritidsklubber i større grad kan fungere som lokale ressursentre for ungdom, kommunale tjenester og frivillige aktører.

Tiltakene er begrunnet under.

Lovfesting

En forankring av fritidsklubb i nasjonalt lovverk er et tiltak som kan styrke statusen til fritidsklubbfeltet. Det foreslås blant annet av Europarådet i deres anbefaling på ungdomsarbeid¹⁷⁹. Det er to årsaker til dette. Det kan likestille fritidsklubb med andre kommunale tjenester. En stor del av den kommunale virksomheten hviler på oppgaver som Stortinget gjennom lovgivning har lagt til kommunene¹⁸⁰. Fritidsklubb er et kommunalt ansvar, men det er ikke direkte omtalt i lovverket. Det kommunale ansvaret for fritidsaktiviteter kan knyttes til FNs

barnekonvensjon, og ansvaret for fritidsklubber til kulturloven og inkluderingen av fritidsklubb i den kulturelle grunnmuren, sammen med bibliotekene og kulturskolen¹⁸¹. I motsetning til fritidsklubb er biblioteker og kulturskoler lovfestet. Det betyr at kommunene bestemmer om og i hvilken grad de skal prioritere fritidsklubbtilbudet. Ifølge utredningen kan fraværet av lovregulering oppfattes som at kommunen ikke er forpliktet til å ha slike tilbud, selv om FNs barnekonvensjon er tydelig på rettigheter til et fritidstilbud¹⁸².

For det andre, kan en forankring i lov stille krav til fritidsklubbene som igjen vil bidra til å heve kvaliteten på tilbudet og slik feltets status. Dersom lovfesting av fritidsklubb skal bidra til å styrke statusen til feltet er det derfor en forutsetning at lovteksten er god. Ungdom og Fritid har utarbeidet et forslag til innhold i organisasjonens innspill til revidering av Kulturloven¹⁸³:

«Ungdom og Fritid mener det må lovfestes at alle kommuner må sørge for at barn og unge har tilgang til en fritidsklubb i sitt nærmiljø. En lovfesting må definere retten til et fritidstilbud, si noe om kvalitet-, kompetanse- og ressursbehovet, og fastslå ungdoms rett

til deltakelse og medvirkning. Møteplassene må være tilpasset alle barns funksjonsevne».

En detaljstyring gjennom lov, som reduserer det lokale selvstyret, må imidlertid begrunnes i nasjonale mål¹⁸⁴. Det følger av forholdsmessighetsprinsippet i kommuneloven § 2-2. Det innebærer at det i hvert tilfelle må foretas en avveining der både hensynet til nasjonale mål og hensynet til det kommunale selvstyret vurderes. Det finnes ingen fast og uttømmende liste over de nasjonale målene, men hva som kan være relevante mål er omtalt i dokumenter behandlet i Stortinget¹⁸⁵. Av disse er målsettingene, er det særlig målet om utjevning og likeverdige tjenester mellom innbyggere og geografiske områder som er aktuelt. Likeverdige tjenester innebærer ikke nødvendigvis at tjenester har samme form, innhold og omfang i alle kommuner, men at alle kommuner skal ha mulighet til å gi tjenester som best mulig kan tilpasses den enkeltes behov¹⁸⁶. Ungdom og Fritid mener ikke at det skal være like mange og identiske fritidsklubber i alle kommuner, men at fritidsklubber i hver kommune kan ha variasjoner i form, innhold og omfang tilpasset unges behov i gitt kommune. Det er også naturlig ettersom

kjernemetodikken på fritidsklubb er medvirkning, hvilket gjør at ingen fritidsklubb er lik.

I tillegg til dette kan statens forpliktelser etter internasjonal rett innebære oppgaver og ansvar for kommunene¹⁸⁷. I denne sammenhengen er barnekonvensjonen særlig aktuell. En lovfesting av fritidsklubb, i tråd med Ungdom og Fritids forslag til innhold, vil bidra til å innfri unges rett til lek og fritid etter barnekonvensjonens artikkel 31¹⁸⁸. Dette er også blitt forankret som en nasjonal målsetting i Fritidserklæringen, som slår fast at «For å realisere dette (artikkel 31) må alle barn ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre»¹⁸⁹. Videre, vil en slik lovfesting av fritidsklubb, som kjennetegnes av medvirkning som metodikk, bidra til å sikre barn og unges rett til å si sin mening og bli hørt i saker som angår dem, etter barnekonvensjonens artikkel 12¹⁹⁰.

Av Prop. 46 L (2017–2018) merknad til § 2-2 i Kommuneloven kommer det også frem at eventuelle begrensninger i det kommunale selvstyret bør forbeholdes de tilfeller hvor det er et klart behov for nasjonale føringer og hvor begrensninger er nødvendig, hvilket betyr at et tiltak må være egnet til å oppnå målet med tiltaket, det må også være nødvendig

for å nå målet, og fordelene med tiltaket må oppveie eventuelle ulemper med tiltaket¹⁹¹. Det er trolig nødvendigheten av tiltaket Haraldsvik og Wold stiller spørsmål ved når de skriver at statistikk over kommunale fritidsklubber viser at det i 78 prosent av kommunene i perioden 2015-2021 var minst én kommunal fritidsklubb, selv uten lovpålegging¹⁹². Ungdom og Fritid mener imidlertid at det ikke er tilstrekkelig med minst én fritidsklubb i hver kommune, og at det reelle behovet, er minst én fritidsklubb i unges nærmiljø. Ungdom og Fritid foreslår at barn og unges nærmiljø forstås som ungdomsskolesoner ettersom disse sonene er etablert med hensyn til tilgjengelighet for barn og unge. Det er nettopp derfor Ungdom og Fritids innspill til revidering av Kulturloven peker på at hver kommune bør sørge for at alle barn og unge har tilgang på minst én fritidsklubb i sitt nærmiljø, der de tilbringer sin hverdag.

Kommunalt planverk

Et tiltak for å styrke statusen til fritidsklubber lokalt er å forankre disse tilbudene godt i kommunale planverk¹⁹³. Det er flere årsaker til dette. For det første, vil det bidra til at kommunen får økt eierskap til sektoren ettersom den må ta stilling til hva som skal oppnås med tilbudet og hvordan kommunen skal få til dette. For det andre kan det synliggjøre fritidsklubb som en likeverdig aktør som andre tjenester i arbeidet med å nå kommunens målsettinger. For det tredje, formaliseres samarbeid i slike planer, og en inkludering av fritidsklubb i disse kan bidra til at klubbansatte blir del av større faglige nettverk der feltets status styrkes ved at disse får en arena til å synliggjøre det viktige arbeidet som gjøres på fritidsklubben. Sist, men ikke minst vil det være mer utfordrende for kommunen å true med kutt eller nedleggelse av fritidsklubben dersom den er godt forankret i kommunale planverk. Av Klubbundersøkelsen 2023 kommer det frem at det er en positiv sammenheng mellom forankring i kommunalt planverk og kvalitet på tilbud¹⁹⁴. Konkret viser undersøkelsen at fritidsklubbene med det beste aktivitetstilbudet (20%) kjennetegnes av at de i større grad enn fritidsklubbene som har et middels (56%) eller lite aktivitetstilbud (23%) er del av kommunens

planverk, og samarbeider i større grad med kommunen om strategiske planer.

Potensialet for å forankre fritidsklubber godt i kommuners planverk er stort. Ifølge Klubbundersøkelsen 2023 er kun 34 prosent av fritidsklubber er forankret i kommuneplanens samfunnsdel¹⁹⁵. I rapporten *Kommunal kultursektor 2022: Organisering, prioritering og planlegging* er tallet enda lavere¹⁹⁶. Her kommer det frem at kun 23 prosent av 183 spurte kommuner svarte at fritidsklubben beskrives i kommuneplanens samfunnsdel¹⁹⁷. Rapporten viser også at fritidsklubber er forankret i færre kommuners samfunnsplan enn andre kulturelle tjenester, som biblioteker, kulturskole, frivilligheten, museer og kulturhus. Til tross for at 39 prosent av klubbansatte oppgir at fritidsklubben er omtalt i kommuneplanens samfunnsdel og/eller arealdel oppgir flere at den er omtalt i underliggende temaplaner, hvorav 66 prosent omtales i kulturplanen, 39 prosent i oppvekstplanen, 17 prosent i folkehelseplanen og 1 prosent i reguleringsplanen¹⁹⁸.

Effektene av kommunal forankring på status vil trolig variere avhengig av omfang. I arbeidet med utredningen av klubbfeltet gjennomførte Haraldsvik og Wold en caseundersøkelse der de kartla ni fritidsklubbers grad av forankring i

kommunalt planverk¹⁹⁹. Alle var forankret, så de undersøkte omtale i kommuneplanens samfunnsdel, underliggende temaplaner og økonomidokumenter, samt om fritidsklubbene hadde sin egen budsjettpost i sistnevnte. De fant at fritidsklubber i alle kommuner ble omtalt direkte eller indirekte i kommuneplanens samfunnsdel, og at flertallet av kommunene også hadde forankret fritidsklubben i ulike temaplaner som viktige for å nå mål innenfor ulike virksomhetsområder og i seg selv. Da det kom til økonomi fant de blant annet at flere av fritidsklubbene hadde indikatorer i økonomi- og handlingsplanen for å følge utviklingen på feltet, og klare mål for tilbudet. Ifølge forskerne indikerer dette «(...) en tydelig synliggjøring av fritidsklubben som et viktig område for kommunen»²⁰⁰. Til tross for dette fant de imidlertid at disse fritidsklubbene i liten grad ble synliggjort i driftsbudsjettene gjennom egne budsjettposter, hvilket er problematisk fordi disse synliggjør hvorvidt kommunen øker eller reduserer tildelinger over tid, og således i hvilken grad tilbudet faktisk er prioritert i tråd med omtale²⁰¹. Deres funn tyder på at fritidsklubbenes forankring i kommunale planverk må være helhetlig, fra overordnede til konkrete og målbare handlingsplaner for å fungere optimalt. Det tyder også dialog med fritidsklubbansatte på.

Spurt om hvilke effekter forankring i kommunens temaplan hadde, svarte en klubbansatt: «Usikker på effekten, da det kan oppleves at planer ofte legges i en skuff».

En forankring av fritidsklubber i kommunalt rammeverk bør derfor innebære:

- * Direkte omtale i kommuneplanens samfunnsdel som en viktig aktør og samarbeidsaktør for å nå kommunens mål og oppgaver
- * Inngående omtale av mål, oppgaver og samarbeid i en egen temaplan for fritidsklubbfeltet eller i temaplaner for oppvekst, fritid og/eller helse avhengig av kommunestørrelse og omfang av fritidsklubbtilbud
- * At økonomi- og handlingsplanen har indikatorer som følger utviklingen på feltet og klare mål for tilbudet
- * At fritidsklubbene har egne poster på kommunens driftsbudsjett

Det bør utvikles enkle ressurser til kommuner på hvordan de best mulig kan forankre fritidsklubbtilbudet i sitt planverk. I tillegg bør det utvikles ressurser til ledere for fritidsklubber for hvordan disse kan arbeide lokalt for å forankre

sitt tilbud i kommunale planer på best mulig måte for å styrke fritidsklubbens status lokalt.

Kunnskap

Et tiltak som kan styrke fritidsklubbens status lokalt er økt kunnskap om effekter av fritidsklubb. Det foreslås av Europarådet i deres anbefaling på ungdomsarbeid²⁰². Årsakene til dette er at slik forskning kan synliggjøre positive effekter av fritidsklubb på individer og samfunn når det kommer til folkehelse, inkludering, forebygging og kulturliv med mer. Dersom det kan bevises at fritidsklubber har positive effekter som kan bidra til å løse nasjonale, regionale og lokale målsettinger vil det styrke feltets status.

Per i dag er det gjennomført relativt lite nyere forskning på effektene av fritidsklubb i Norge. Hvert år kartlegges viktige funn i Ungdata-undersøkelsen der unge besvarer to spørsmål direkte knyttet til fritidsklubb. Disse dreier seg om hyppighet av deltakelse og fornøydhetsgrad med tilgang på slike tilbud lokalt, men de er ikke koblet til andre variabler som kan si mer om brukergruppe. Videre, ble det fra 2017 til 2020 gjennomført et forskningsprosjekt på NOVA Oslo Met med målsetting om å beskrive og forstå fritidsklubbens rolle i det lokale folkehelsearbeidet²⁰³. Prosjektet besto av fire

delstudier: *Fritidsklubber som et statlig politikkfelt, Hvem bruker fritidsklubber og ungdomshus?, Fritidsklubbens betydning for ungdommer som går ofte på klubb og Fritidsklubber i det lokale folkehelsearbeidet*. Disse studiene viste at fritidsklubbene har positive effekter på unges helse. Slike forskningsbaserte funn bidro til at fritidsklubb er omtalt som et mangfoldig virkemiddel for å nå målsettinger knyttet til forebygging av ensomhet, bedre psykisk helse, og livskvalitet i regjeringens *Opptrappingsplan for psykisk helse og i Folkehelsemeldingen*²⁰⁴.

Omtale i offentlige dokumenter som synliggjør fritidsklubb som et viktig og prioritert virkemiddel for å oppnå ulike nasjonale målsettinger bidrar til å heve statusen til feltet lokalt²⁰⁵. Det kommer frem i caseundersøkelsen gjennomført i arbeidet med utredningen av fritidsklubbfeltet der flere informanter var tydelige på at oppmerksomheten nasjonalt bidro positivt til arbeidet med fritidsklubbfeltet lokalt. De oppga at flere lokalpolitikere har viet fritidsklubbfeltet økt oppmerksomhet, blant annet gjennom å be om en kartlegging av hvilket tilbud man har til unge i kommunen. Ansatte internt i kommunen trakk også frem en opplevelse av at fritidsklubb har fått økt status, hvilket bidrar til

enklere samarbeid innad i kommunen med andre tjenester som arbeider opp mot ungdom.

For å styrke fritidsklubbenes status bør det igangsettes flerårige forskningsprosjekter på effekter av fritidsklubb på individer og samfunn knyttet til ulike nasjonale målsettinger. For eksempel bør de forebyggende effektene av fritidsklubb på ungdommers psykiske helse, men også i henhold til rus, kriminalitet og vold undersøkes. Et mindre ressurskrevende prosjekt kan være å isolere funn knyttet til unge i Ungdataundersøkelsen som bruker klubb jevnlig og ofte for å undersøke hva som kjennetegner disse gruppene. Da kan man finne sammenhenger som kan peke på interessante hypoteser for videre effektforskning. Slike studier bør også si noe om trender over tid. Dette bør gjøres i samarbeid med Ungdom og Fritid, men også uavhengig av medlems- og interesseorganisasjonen.

Ressurssenter

Et tiltak som kan øke statusen til fritidsklubber er å styrke og synliggjøre deres rolle som lokale ressursentre. En fritidsklubb kan fungere som et ressursenter i kommunen når den stiller sine lokaler, utstyr og ansattkompetanse til disposisjon for ulike målgrupper som kan dra nytte av disse ressursene:

ungdom som bruker fritidsklubb jevnlig, ungdom i bredt, barne- og ungdomsorganisasjoner, offentlige tjenester og andre relevante aktører. Dette kan styrke fritidsklubbens status lokalt fordi den i større grad kan ses på som en ressurs, ikke et konkurrerende tilbud, for ulike aktører i lokalsamfunnet.

Fritidsklubber utgjør allerede et ressursenter for ungdom som benytter seg av disse jevnlig. På fritidsklubben får de tilgang på lokaler og utstyr som gjør at de kan realisere sine ideer og kreative uttrykk, og på ungdomsarbeidere som støtter og veileder dem i disse prosessene slik at de kan få opplevelser av mening og mestring. I motsetning til mange andre arenaer, er det også slik at fritidsklubbene er dynamiske; lokaler tilrettelegges, utstyr byttes ut og ansatte tilpasser seg, i den grad det er mulig, for at ungdommer skal kunne realisere sine ideer.

Likeledes som for ungdom som allerede benytter seg av fritidsklubben jevnlig, kan den fungere som et ressursenter for andre ungdommer i kommunen som har behov for lokaler, utstyr og/eller veiledning og støtte fra voksne til å gjennomføre aktiviteter og arrangementer i lokalsamfunnet. For eksempel er det utfordrende å gjennomføre en

kunstutstilling eller festival på torget uten voksne som har kompetanse og tid til å veilede unge i slike prosesser. For barne- og ungdomsorganisasjoner er det viktig med tilgang på gratis utstyr og arenaer der det kan gjennomføres møter og arrangementer. I tillegg kan det være fint å gjennomføre disse på fritidsklubber der organisasjonene også har tilgang på voksenpersoner som ungdommene kan rådføre seg med og som kan sørge for at møter, aktiviteter og arrangementer går trygt og rusfritt for seg. For barne- og ungdomsorganisasjoner er fritidsklubben også nyttig fordi den utgjør en naturlig rekrutteringsarena. Samtidig tjener fritidsklubben på at organisasjonene bidrar til å skape et mer mangfoldig tilbud for alle deltakerne.

Med inngående kompetanse på ungdom, ungdomskultur og medvirkning kan fritidsklubben kan også fungere som et ressurscenter for offentlige tjenester og andre relevante aktører i lokalsamfunnet. De siste årene har det vært et økt fokus på viktigheten av barn og unges medvirkning lokalt. Blant annet ble det i 2019 lovfestet at hver kommune skal ha et ungdomsråd eller et annet medvirkningsorgan for ungdom²⁰⁶. Alle saker som gjelder ungdom skal forelegges dette organet, og rådet kan også ta opp ting på eget initiativ. Formålet med dette er å bidra til å sikre en bred,

åpen og tilgjengelig medvirkning i saker som gjelder ungdom²⁰⁷. Fritidsklubber arbeider med medvirkning som metode på ulike måter, men etter den samme kjernemetodikken: Relasjon, Ressurs og Relevans²⁰⁸. Ansatte på fritidsklubb kan derfor benyttes som ressurser for å sikre kompetanseoverføring til andre aktører som skal igangsette eller utvikle medvirkningsprosesser lokalt. Fordi fritidsklubbene allerede er eksisterende medvirkningsarenaer benyttet av alle typer ungdom, kan også lokale politikere og andre instanser benytte seg av denne i større grad for å sikre en bred, åpen og tilgjengelig medvirkning i saker som gjelder målgruppen.

Fritidsklubbens kompetanse på ungdom og ungdomskultur, og deres relasjon til ungdom i lokalmiljøet er også verdifull for andre kommunale tjenester. Klubbansatte har et ansvar for å etablere relasjoner til alle ungdommene som benytter seg av fritidsklubben, og for å vedlikeholde disse over tid²⁰⁹. Dermed har ofte klubbansatte unik innsikt i hva som rører seg i kommunens ungdomsmiljø, og hvorfor det er tilfellet. Slik kan ansatte ved fritidsklubben spille en nøkkelrolle i samarbeid med andre kommunale aktører for å løse utfordringer som dukker opp. I enkelte tilfeller er det også slik at fritidsklubben har etablert relasjoner til sårbare ungdommer

som andre kommunale tjenester, som skole, barnevern og politi, har et konfliktfylt forhold til. I disse tilfellene kan klubbansattes relasjon brukes som en inngang for å bygge et lag rundt disse ungdommene for å motvirke ulike former for utenforskap.

Det vil imidlertid være ressurskrevende for ansatte på fritidsklubb å realisere denne ambisjonene uten at det går utover det åpne tilbudet. Bemanningen bør derfor økes. Det kan gjøres ved flere ansettelser, eller ved at kommunen organiserer arbeidskraft på nye måter, der klubbansatte bidrar med sin kompetanse inn i andre lokale tjenester og samarbeid, og kompenseres for dette. Slik kan man også sikre ansatte større stillinger.

Kompetanseløft

En annen måte å øke status til fritidsklubbfeltet, vil være å jobbe videre med kompetanseutvikling og utdanningsprogrammer for fritidsklubbarbeidere. Det er en anbefaling i utredningen av fritidsklubbfeltet at man kan «Jobbe for å øke anerkjennelse og status for fritidsklubbfeltet gjennom videre utvikling av høyere utdanningstilbud for fritidsklubbarbeid»²¹⁰. Dette beskrives mer inngående i kapittel 5.3.2.2. som dreier seg om kompetanse.

5.2.2. Finansiering

Økonomi setter viktige rammer for kvaliteten på fritidsklubbtilbudet i Norge. Det er fordi mengde og type midler fritidsklubber har til rådighet påvirker hva slags aktiviteter og arrangementer som kan gjennomføres. Dette påvirker igjen attraktiviteten tilbudet har for ungdom i lokalmiljøet, og derfor hvor mange som benytter seg av tjenesten. Til tross for at økonomi også legger viktige rammer for etablering og vedlikehold av klubblokaler, og for antall og omfang av ansattressurser omtales disse temaene mer inngående i kapittel 5.2.3. og 5.3.1.

5.2.2.1. Nåtidssituasjon

I utredningen av fritidsklubbfeltet fastslår Haraldsvik og Wold at veldig mange av dagens fritidsklubbtilbud er marginalt finansiert²¹¹. Dårlig økonomi ble også identifisert som den største utfordringen fritidsklubbfeltet står overfor i dag av deltakere på rundbordskonferanse 1 i prosjektet²¹². Feltets økonomi preger kvaliteten på og omfanget av fritidsklubbtilbudet i Norge. Kvalitet og omfang varierer imidlertid mellom kommuner. Det er fordi hver enkelt kommune kan bestemme om og i hvilken grad fritidsklubbtilbudet skal prioriteres i kommunale budsjetter. Årsaken til dette er at kommuner ikke er eksplisitt pålagt å ha slike tilbud etter norsk lov, i motsetning

til en stor andel av andre kommunale tjenester. Kommunene har imidlertid ansvar for å tilrettelegge for ungdommers fritidstilbud i lokalmiljøet, og kan selv bestemme omfang, innhold og organisering av tilbudet²¹³. Det innebærer at kommunen selv bestemmer hvorvidt de har fritidsklubbtilbudet som en del av sitt eget tilbud med kommunalt ansatte, eller om det overlates til frivilligheten, religiøse organisasjoner eller andre private aktører²¹⁴.

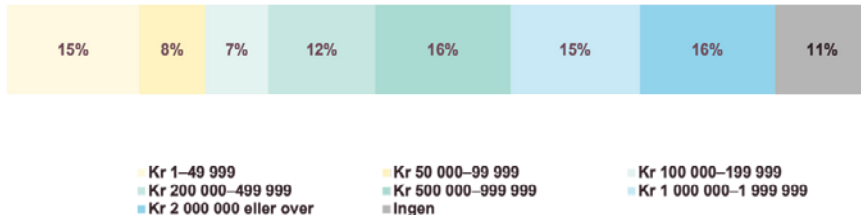
I dag utgjør kommunens bidrag gjennom prioritering av frie inntekter den største finansieringskilden for kommunale fritidsklubber²¹⁵. KOSTRA funksjon 231 fra Statistisk Sentralbyrå gir tall på kommunenes netto driftsutgifter knyttet til aktivitetstilbud for barn og unge som må finansieres gjennom kommunens

frie inntekter. Disse tallene inkluderer imidlertid også utgifter som ikke er knyttet til drift av fritidsklubber. Ved å legge faktiske budsjetter i en casekommune til grunn, anslår Haraldsvik og Wold at 40 til 50 prosent av funksjon 231 brukes på fritidsklubber. Det innebærer at 0,17 til 0,21 prosent av kommunens frie inntekter i 2022 ble prioritert til drift av fritidsklubbtilbud i kommunen²¹⁶. Det tilsvarer omtrent 737 millioner kr. Fordelt på antall fritidsklubber, 673, registrert i KOSTRA i 2022 utgjør dette omtrent 1,09 millioner kr per fritidsklubb²¹⁷. Av funksjon 231 kan man også se at norske kommuner de siste årene har prioritert mer penger til aktivitetstilbud for barn og unge, med en økning på 29,3 prosent mellom 2015 og 2022. Forfatterne bak utredningen skriver: «Selv om det er en økning, er det fortsatt en relativt liten

Tabell 1: Aggregerte tall (landet) for antall fritidsklubber, antall årsverk og netto driftsutgifter, 2015-2022.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Endring 2015-2022
Antall fritidssenter	657	656	648	672	667	625	648	673	2,4 %
Antall årsverk ved fritidssenter	795,1	813,7	824,2	822,7	843,3	795,5	928,1	968,2	21,8 %
Årsverk per fritidssenter	1,21	1,24	1,27	1,22	1,26	1,27	1,43	1,44	18,9 %
Netto driftsutgifter, f231 (i mill. kr.)	1266,9	1291,7	1293,2	1373,6	1416,2	1374,4	1476,5	1637,9	29,3 %
Netto driftsutgifter, f231, i % av totale netto driftsutgifter	0,37%	0,36%	0,35%	0,37%	0,37%	0,35%	0,38%	0,41%	

Note: Netto driftsutgifter er oppgitt i faste 2022-kroner Kilde: s. 26 i utredningen

*Kilde: s. 23 i Klubbundersøkelsen 2023, n=275

andel midler som prioriteres til dette formålet»²¹⁸. Totalt sett har det også vært en nedgang i antall fritidsklubber og årsverk siden 1990-tallet²¹⁹.

Det er imidlertid stor variasjon i hva hver fritidsklubb mottar i støtte fra kommunen. I Klubbundersøkelsen 2023 oppgir kun 31 prosent av fritidsklubber at de mottar mer enn 1 million kroner i året²²⁰. Det er imidlertid viktig å påpeke at mange kommuner har høyere kostnader tilknyttet fritidsklubber enn dette, ettersom fritidsklubbens budsjetter i mange kommuner ikke dekker husleie, strøm og liknende kostnader.

At kommuner støtter opp om fritidsklubber i ulik grad er en utfordring fordi det skaper stor variasjon i tilgangen på fritidsklubber og kvaliteten på tilbudet mellom ulike fritidsklubber. I mange tilfeller skyldes trolig dette forskjeller mellom kommuners økonomiske handlingsrom. Funn i utredningen tyder på at det er tilfellet. I arbeidet med utredningen av fritidsklubbfeltet

ble det gjennomført regresjonsanalyser av forholdet mellom ulike kommunekjennetegn og fritidsklubbtilbudet. Disse viser at det er en statistisk signifikant sammenheng mellom økonomisk handlingsrom og fritidsklubbtilbud; økte frie inntekter er altså assosiert med et utvidet tilbud²²¹.

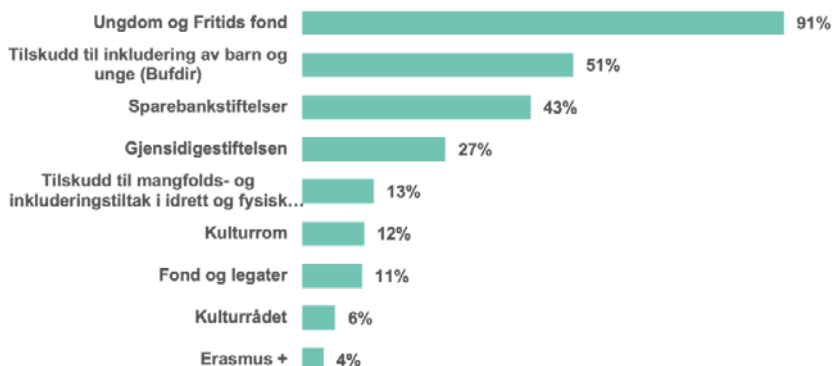
Som resultat oppgir 4 av 10 respondenter i Klubbundersøkelsen 2023 at de er avhengige av å søke ekstra tilskudd for å sikre drift²²². Av oversikten under fremgår det at flertallet av respondene søker på Bufdirs tilskuddsordning til inkludering av barn og unge, og på Ungdom og Fritids fond. Mange fritidsklubber søker også på midler fra ulike stiftelser.

Fritidsklubber som er kommunalt forankret eller støttet kan søke om støtte til aktiviteter og prosjekter via Ungdom og Fritids fond. Fondet forvalter spillemidler bevilget av Kulturdepartementet. I 2022 fordelte Ungdom og Fritid 15,2 millioner i aktivitetsstøtte til medlemsklubber²²³.

n= 275

Søker dere eksterne midler?

*Kilde: s. 24 i klubbundersøkelsen 2023

Hver fritidsklubb kan søke om støtte i ulike kategorier med en øvre grense på 100 000 kr. Dersom disse midlene hadde blitt fordelt likt mellom organisasjonens 700 medlemsklubber hadde hver fritidsklubb mottatt 21 714 kr. I 2022 mottok Ungdom og Fritid 437 søknader på Ungdom og Fritid 437 søknader på Ungdom og Fritid, hvilket betyr at 65 prosent av organisasjonens medlemsklubber søkte om midler fra fondet. Mange fritidsklubber mottar også statlig finansiering til drift, utstyr og aktiviteter gjennom Bufdirs tilskuddsordning til inkludering av barn og unge i kategorien «Åpen møteplass»²²⁴. Kommuner, frivillige organisasjoner og private aktører kan søke om midler via ordningen, og det stilles krav til egenfinansiering på minst 20 prosent av tilskuddet for offentlige aktører. Søknader må ha et minstebeløp på 50 000 kr og kan være på inntil tre år.

I utredningen av fritidsklubbfeltet forsøker Haraldsvik og Wold å få en oversikt over hvor mye av midlene i ordningen (i 2022 ble det utdelt 117,3 millioner kr) som tilfalt kommunale fritidsklubber²²⁵. De oppgir at dette er svært utfordrende fordi Bufdir kun har delt informasjon om total tildeling og hvilke typer aktiviteter det er søkt om tilskudd til, ikke hvor mye av tildelingene som er tiltenkt åpne møteplasser når søknad også dekker andre aktiviteter²²⁶. Ungdom og Fritid har forespurt det samme, men fikk samme svar. Basert på funn fra caseundersøkelser og dataene fra Bufdir estimerer derfor Haraldsvik og Wold at ordningen tildelte omtrent 30 millioner kr totalt til 159 kommunale fritidsklubber i 2022²²⁷.

Når man ser de tre største inntektskildene til kommunale fritidsklubber

i sammenheng er det tydelig at kommunal finansiering utgjør den absolutt største finansieringskilden for fritidsklubber i dag. Andre støtteordninger preger budsjettet i liten grad. Det er også interessant å merke seg at hver fritidsklubb i gjennomsnitt hadde en inntekt på 1.16 millioner kr i 2022.

673 KOSTRA-registrerte fritidssentre, blir det 895 millioner kr. I gjennomsnitt oppga hver fritidsklubb et eksisterende behov på 1,3 millioner kr. Ved å se dette i sammenheng med funn i tabell 1 finner man at hver fritidsklubb i gjennomsnitt har behov for omtrent 2,5 millioner kr hver. Altså er behovet for finansiering

	Totalsum 2022	Anslag brukt på fritidsklubb*	Prosentandel av inntekter	Sum per fritidssenter (673 i 2022) i gjennomsnitt
Kommunal støtte	1637,9 millioner	737 millioner	94 %	1 095 097 kr
Ungdom og Fritids fond	15,2 millioner	15,2 millioner	2%	21 714 kr
Bufdir-ordning	117,3 millioner	30 millioner	4%	44 576 kr
Sum	<i>1770,4 millioner</i>	<i>781,2 millioner</i>	<i>100%</i>	<i>1161 387 kr</i>

*Utregnet gjennomsnitt av intervaller for «Anslag fritidsklubb» beregnet i utredning (s. 31)228

I mai 2023 gjennomførte Ungdom og Fritid en miniundersøkelse for å kartlegge medlemmenes faktiske økonomiske behov. I denne besvarte 229 av medlemssklubbene tre spørsmål knyttet til behov for aktivitets- og prosjektmidler, midler til lokaler og lønn. Disse 229 fritidsklubbene oppga et totalt behov på omtrent 304 millioner kr. Skalert opp til alle

omtrent det dobbelte av hva hver fritidsklubb har av midler i dag.

Som skrevet over er imidlertid disse behovene ujevnt fordelt i tråd med varierende økonomi. Det indikerer også funn fra Klubbundersøkelsen 2023. I denne oppgir 3 av 5 respondenter at de er enige i påstanden «Fritidsklubbens ressurser gjør det mulig å tilpasse seg nye behov og utfordringer i ungdomsmiljøet», mens 1 av 5 er uenige²²⁹. Spurt

Spørsmål	Totalsum oppgitt av de 229 respondentene	Gjennomsnitt av totalsum fordelt per fritidsklubb	Estimert totalbehov per fritidsklubb: gjennomsnittssum aggregert med 673 kommunale fritidssentre
Hvor mye ville din fritidsklubb søkt av Ungdom og Fritids fond i år (2023) hvis det ikke var noen begrensning på søknadssum?	35 526 999	155 139	104 409 041
Dersom fritidsklubben kunne søkt på midler til lokaler, hvor mye ville dere søkt om?	163 546 101	714 175	480 639 851
Dersom fritidsklubben kunne søkt om lønnsmidler til ansatte, hvor mye ville dere søkt om?	105 256 233	459 634	309 333 820
Sum	304 329 333	1 328 949	894 382 712

*Tabell 2: kilde, innspill, N=229

om de er enige eller uenige i påstanden «Fritidsklubben har tilstrekkelige ressurser til å kunne gi ungdommene aktuelle og relevante aktivitetsmuligheter» svarte 55 prosent at de var enige, 26 prosent at de var uenige, og 18 prosent verken enig eller uenig. Det er altså stor variasjon blant ansatte i opplevd kvalitet på tilbudet knyttet til økonomi. Spurt om hva som er den/de viktigste årsaken(e) til at fritidsklubben ikke tilbyr aktiviteter som de skulle ønske at de kunne tilby svarer 63% at årsaken er økonomisk²³⁰.

Negative konsekvenser av marginal økonomi er imidlertid størst der det ikke finnes et tilbud eller fritidsklubber legges ned, hvilket medfører at ungdom i nærmiljøet mister sin møteplass. I 2023 oppga 5 prosent av respondentene i Klubbundersøkelsen at det hadde kommet forslag om nedleggelse det siste året. 19 prosent oppga at det har kommet forslag om budsjettkutt²³¹. Av respondentene som opplevde forslag om kutt eller nedleggelse ble forslaget reversert i 31% av tilfellene, men

41 prosent oppga å få mindre midler til aktiviteter, 25 prosent fikk færre stillingsressurser, 16 prosent måtte kutte i åpningstid og 2 prosent måtte legge ned tilbudet²³².

Det at tre av fire klubber ikke har opplevd forslag om nedleggelse eller kutt synliggjør en betydelig nedgang fra tallene i 2020. Da ble omtrent halvparten foreslått nedlagt eller kuttet. Årsaken til denne nedgangen kan ha sammenheng med at flere kommuner har iverksatt tiltak for å rekruttere ungdom tilbake til kommunale kulturaktiviteter etter pandemien. Ifølge Telemarksforskning opplevde 78 prosent et slikt frafall, og 52 prosent av landets kultursjefer oppga at de har igangsatt tiltak for å rekruttere ungdom tilbake. Da norske kultursjefer ble spurt om hvilke tiltak de vurderer som viktig å prioritere fremover svarte 89 prosent at det trengs flere lokaler der barn og unge kan drive med kultur. Fritidsklubb var også det flest kultursjefer ville prioritere om de fikk frie midler. Samtidig oppga de at de i stor grad avhenger av nasjonale midler for å gjennomføre nødvendige oppgraderinger og investeringer i kulturlokaler. Det henger godt sammen med at ansatte i fritidsklubber som har blitt forsøkt kuttet eller nedlagt, i 79 prosent av tilfellene, oppgir kommuneøkonomi som årsak. Statens innstramminger i kommuneøkonomien,

grunnet høy kostnadsvekst og renteøkninger de siste årene, kan medføre flere kutt og nedleggelse.

5.2.2.2. Anbefalinger og tiltak

Ungdom og Fritid anbefaler at fritidsklubbfeltet styrkes økonomisk i tråd med estimatet over. Det bør gjøres ved å iverksette følgende tiltak:

- * Staten øremerker midler til etablering, drift og innovasjon på fritidsklubbfeltet til ordninger der også stiftelser, fond og næringsliv kan være bidragsyttere.
- * Statlige departementer, og underliggende etater og direktorater kan samarbeide i kjernegruppe for utsatte barn og unge for å sikre en gjennomtenkt og forutsigbar finansiering av fritidsklubbfeltet.

Tiltakene er begrunnet under.

Finansieringsordninger

Utredningen av fritidsklubbfeltet er tydelig: «Dersom man ønsker å styrke fritidsklubbtilbudet rundt om i kommunene er det viktig å styrke finansieringskildene»²³³. Fritidsklubb er et kommunalt ansvar, og derfor bør kommunale midler utgjøre den største kilden til finansiering av feltet. Det er imidlertid viktig

at andelen av kommunale budsjetter som allokteres til fritidsklubb økes i kommuner der tilbudet per i dag er underfinansiert.

Staten bør styrke kommunens evne til å etablere og til å drifte fritidsklubber. Fordi fritidsklubber ikke er lovfestet og har lav status bør midlene øremerkes for å unngå at fritidsklubbene nedprioriteres i kommunale budsjettforhandlinger. Tilskuddsordningen for drift og etablering bør utvikles etter tilsvarende modell som norske Frivilligsentraler, og bør inkludere midler til lønn. Da vil hver kommune ha mulighet til å søke om tilskudd til fritidsklubber i sin kommune, og vil motta et tilskudd basert på antall fritidsklubber i kommunen som oppfyller forskriftsfestede krav²³⁴. Den økonomiske rammen for ordningen vil fastsettes gjennom den årlige budsjettbehandlingen på stortinget, og kommunen vil få sin andel av den avsatte rammen i tråd med forskrift. I fritidsklubbenes tilfelle bør forskriften også stille krav til kvalitet på lokaler, bemanning og innhold, i tillegg til rapportering og kontroll. Gitt de store forskjellene i behov for fritidsklubbtilbud, med tanke på åpningstid, antall ansatte, omfang av aktiviteter og arrangementer, og størrelse på lokaler, er det mer nærliggende å tenke at staten ved forskrift dekker en andel av etablering og drift av fritidsklubbene, med et

øvre tak, enn at man som med frivillig-sentralene får likt tilskudd på sentral. Størrelsen på andelen vil avgjøres av rammen på ordningen som fastsettes årlig av stortinget. Det er samtidig at viktig at stortinget justerer ordningen i tråd med behovet i feltet, slik at man ivaretar behovet for forutsigbarhet over tid. Stiftelser, fond og næringsliv kan særlig bidra til etableringsmidler da dette ikke krever varig finansiering. Det vil være særlig viktig om man skal klare å etablere nærmere 300 nye klubber i årene som kommer.

Staten bør også bidra til å styrke fritidsklubbfeltet med innovasjons-, prosjekt- og utstyrsmidler, og disse midlene bør programfinansieres slik at det blir lettere for feltet å søke på midlene, som anbefalt i utredningen²³⁵. Dette er midler som ikke deles ut jevnlig, men til spesifikke formål for en tidsavgrenset periode. Det er samtidig viktig at man sikrer videreføring av innovasjonsprosjekter med gode effekter og at man bidrar til at slike innovasjoner også spres i hele feltet. For feltet er denne typen finansiering viktig fordi det bidrar til utvikling. For en fritidsaktivitet med medvirkning som kjernemetode er det særlig viktig at ungdom og ansatte har mulighet og riktig utstyr til å realisere prosjekter, aktiviteter og arrangementer. Gjennomføringen av slike prosesser bidrar også til at feltet

får styrket kunnskap, og dermed til at tilbudet holder seg relevant for målgruppen. Også stiftelser og næringsliv kan bidra til å styrke denne potten med innovasjonsmidler. Slike midler bør derfor forvaltes av Ungdom og Fritid som en innovasjonsordning som fritidsklubber kan søke på. På den måten løses også utfordringer med at klubbansatte bruker uforholdsmessig mye arbeidstid på å identifisere, sette seg inn i, skrive og rapportere på en rekke søknadsordninger.

Statlig samarbeid

For å sikre at finansieringen av fritidsklubbfeltet blir forutsigbar og helhetlig gjennomtenkt bør det samarbeides på tvers av statlige departementer, og underliggende etater og direktorater. Fordi fritidsklubb er lokale fritidsarenaer som bidrar til samfunnsnytte når det kommer til forebygging, helse, kultur og deltakelse er feltet relevant for flere departementer: Barne- og familiedepartementet, Kultur- og Likestillingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet. Historisk har dette vært en utfordring ettersom feltet har falt mellom ulike departementer og således vært lite synlig på den politiske agendaen. I dag anerkjennes feltets allsidighet og evne

til å løse ut flere målsettinger for en rekke departementer i større grad. Dette krever imidlertid at alle disse bidrar til å styrke feltet, og, for optimale effekter, at denne innsatsen er godt koordinert og gjennomtenkt med langsiktige målsettinger.

For å få til dette bør det allokere tid til å utvikle politikk på fritidsklubbfeltet i departementenes kjernegruppe for utsatte barn og unge (KUBU), understøttet av etatssamarbeidet. KUBU skal samordne, prioritere og tilpasse innsatser og tiltak for målgruppen, bidra til bedre samhandling i departementene og rydde i strukturer og innsatser, og redusere omfang av overlappende veiledere og andre virkemidler²³⁶. For eksempel kan det avholdes et årlig møte om fritidsklubb i denne gruppen der representanter fra klubbfeltet, Ungdom og Fritid og KS deltar for å informere om feltets tilstand, iverksatt politikk (feedback-mekanisme) og komme med eventuelle innspill i utforming av ny politikk.

Andre tiltak

«Lovfesting», «Kunnskap» og «Forankring i kommunalt planverk» er andre tiltak som kan bidra til å styrke finansieringen av fritidsklubb. Disse beskrives inngående i delkapittel 5.2.1.2. om status.

5.2.3. Lokaler

Fritidsklubbens lokaler utgjør en viktig rammebetingelse for fritidsklubbens tilbud; «For å ha et fritidsklubbtilbud som kan romme ulike aktiviteter er fritidsklubben avhengig av ha lokaler som legger til rette for det»²³⁷. Ungdom og Fritids medlemsklubber befinner seg i alt fra store kulturhus og skatehaller, til gamle bomberom. I noen tilfeller er lokalene bygget med den hensikt å være en fritidsklubb, mens fritidsklubbene i andre tilfeller får lokaler som er «til overs». Kvaliteten på lokalene setter rammer for kvaliteten på tilbudet.

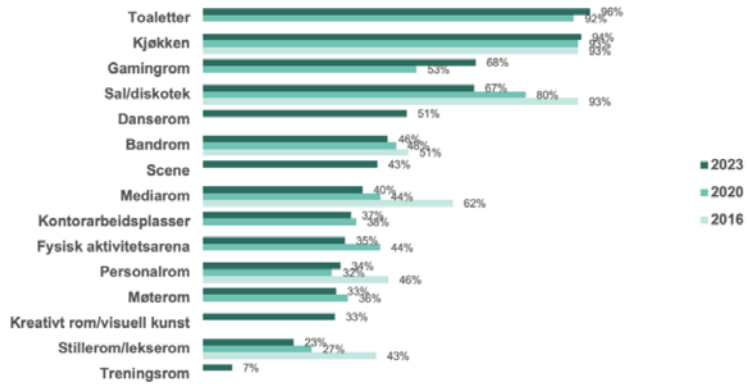
5.2.3.1. Nåtidssituasjon

Utredningen om Fritidsklubbfeltet er tydelig på at tilgangen på egnede lokaler, i kombinasjon med antall ansatte, er avgjørende for innholdet i tilbudet²³⁸. Det kan skilles mellom tre ulike segmenter av fritidsklubber: de som tilbyr et bredt utvalg av aktiviteter (20%), de som tilbyr et middels utvalg av aktiviteter (56%) og de som har et lite utvalg av aktiviteter (23%)²³⁹. I Klubbundersøkelsen 2023 svarer 45% av respondentene at én av årsakene til at de ikke tilbyr visse aktiviteter og arrangementer, som de skulle ønske at de kunne tilby unge deltakere, er lokalets utforming²⁴⁰. Av tabellen under kan man se hvor stor andel av fritidsklubbene som tilbyr hvilke typer

rom, aktiviteter og arrangementer, men også hvilke aktiviteter og arrangementer klubbansatte skulle ønske at de kunne tilby sine deltakere²⁴¹.

n= 275

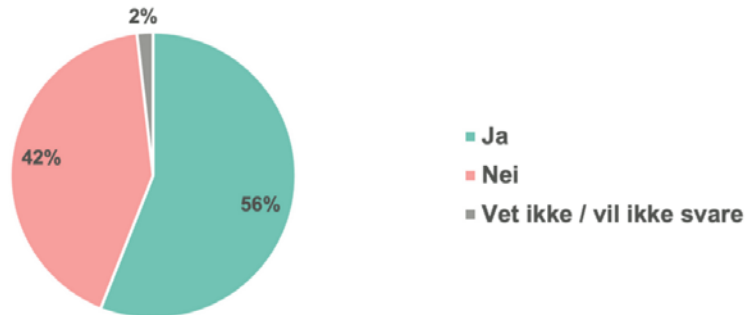
Hvilken type rom disponerer klubben?

Kilde: Klubbundersøkelsen s. 29

n= 275

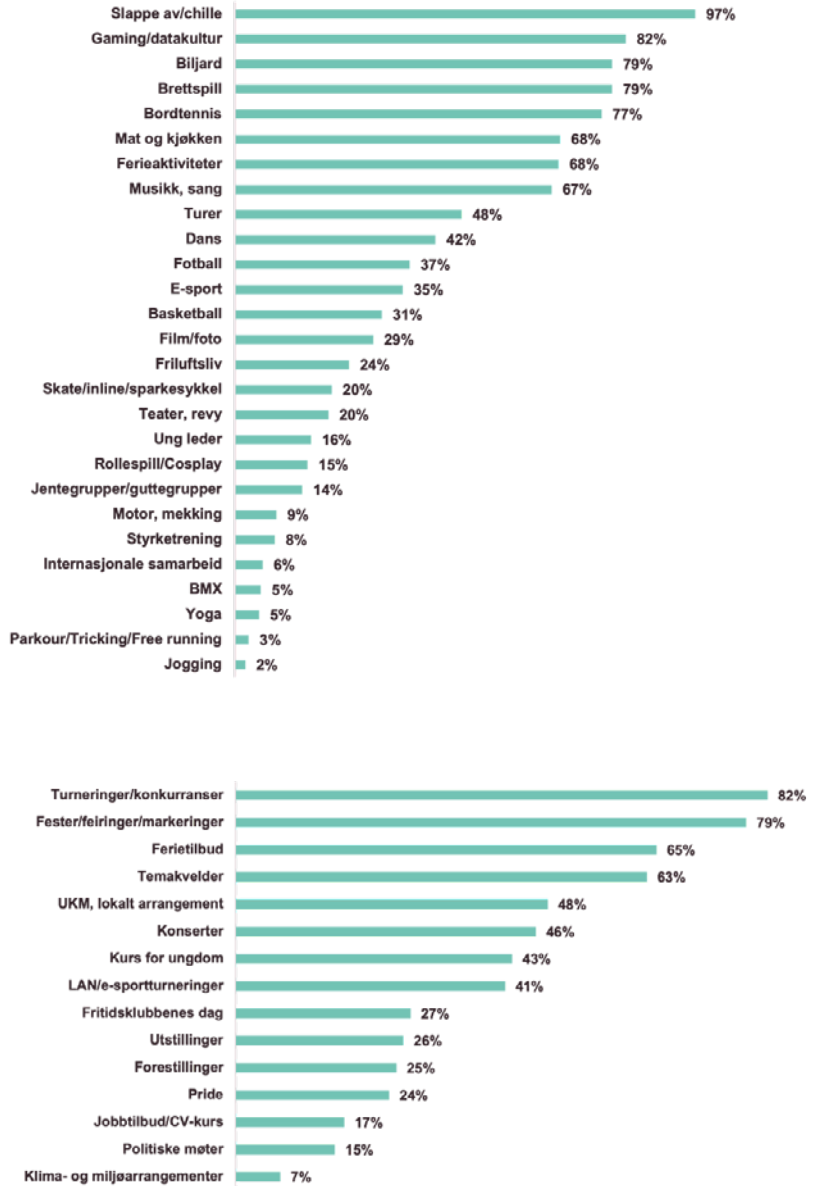
Disponerer klubben et utendørsareal?

Kilde: Klubbundersøkelsen s. 30

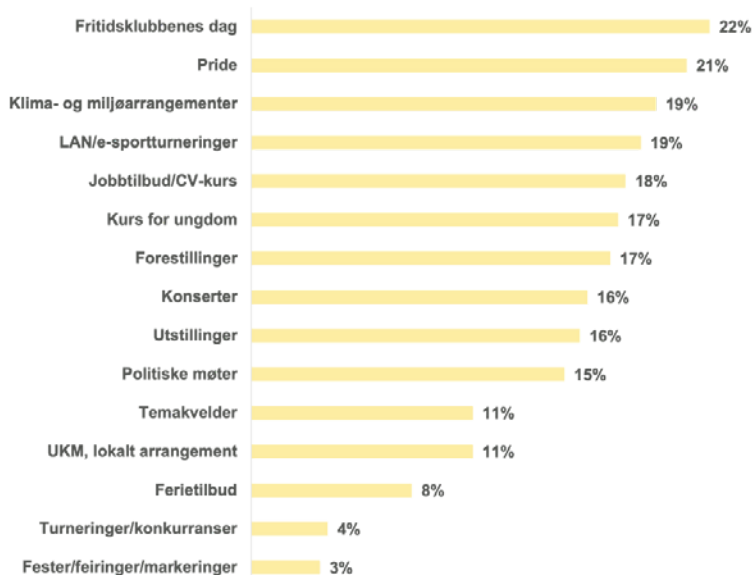
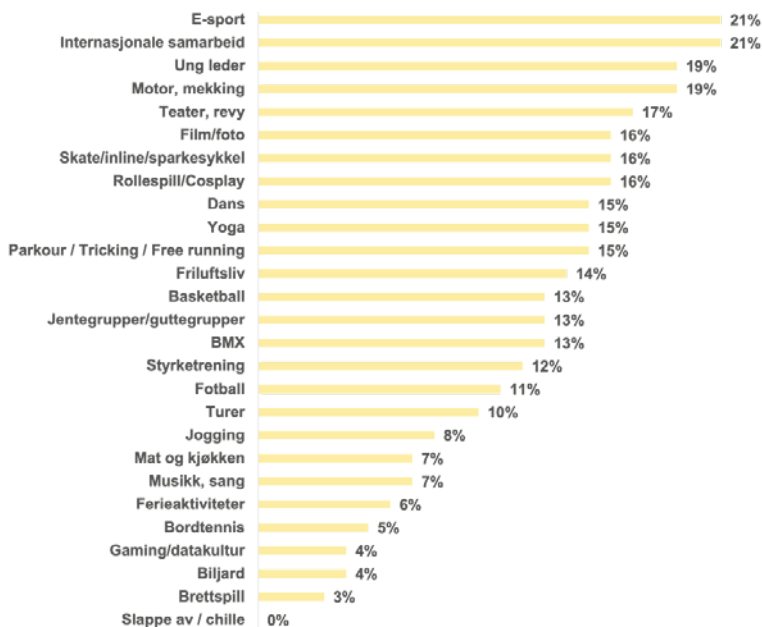

Oversikt over hvilke aktiviteter og arrangementer som tilbys på klubb i 2023

Kilde: Klubbundersøkelsen side 40 og 41

Oversikt over hvilke aktiviteter og arrangementer klubbene ønsker å kunne tilby i 2023

Av fritidsklubbene kartlagt i utredningen av feltet, klarer mange å tilrettelegge for et mer tradisjonelt tilbud uavhengig av lokalene de har til disposisjon²⁴². Det inkluderer aktiviteter som brettspill, dans, musikk, biljard, bordtennis og air hockey, i tillegg til matservering. Fritidsklubber i egne hus med flere rom kan tilby flere aktiviteter, og tilrettelegge for spesielle kulturtilbud som gaming og e-sport. Disse tilbudene stiller ofte større krav til lokalene, for eksempel er behovet for tilstrekkelig internett- og strømkapasitet helt sentralt²⁴³.

I Klubbundersøkelsen 2023 oppgir 74 prosent av respondentene at de er enige eller ganske enige i at lokalene de har tilgjengelige er egnet for klubbvirksomhet, mens 9 prosent oppgir å være ganske uenig eller helt uenige i dette²⁴⁴. 17 prosent oppgir at lokalene verken er, eller ikke er egnet. Blant de 9 prosent som svarer negativt på påstanden, er behovet for universell utforming, størrelse og lokasjon blant årsakene til at lokalene ikke oppleves å være egnet til klubbvirksomhet.

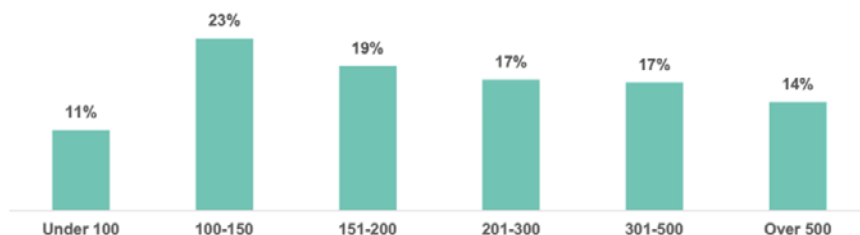
«Slitne lokaler og utstyr. Administrasjon tenker at ungdom tar til takke med hva som helst» - Klubbansatt²⁴⁵

«Fritidsklubbene våre har dårlige lokaler. Fritidsklubbene blir stående med 'restlokaler' som ingen andre ønsker. Ett av lokalene er så dårlig at vi egentlig burde stengt, men da vil vi stå igjen med et dårligere alternativ: fravær av tilbud» - Klubbansatt²⁴⁶.

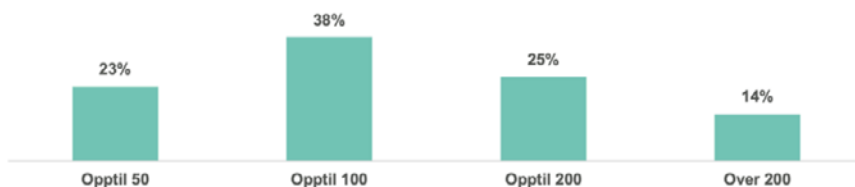
n= 275

Hvor store innvendige arealer disponerer klubben? (kvm)

n= 275

Hvor mange ungdom kan dere ha inne i lokalene samtidig?

Kilde: Klubbundersøkelsen s. 28

Mer enn halvparten av respondentene i Klubbundersøkelsen 2023 disponerer lokaler som er på 200 kvadratmeter eller mindre²⁴⁷. Denne størrelsen begrenser typen aktiviteter klubben kan gjennomføre, men også antall barn og unge som kan benytte seg av tilbudet samtidig. Kun 2 av 5 fritidsklubber kan ta imot flere enn 100 deltakere samtidig.

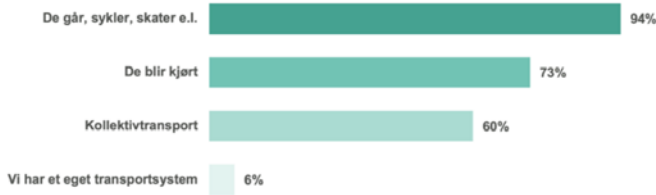
Lokaler som en rammebetingelse for kvaliteten på tilbudet handler også om plassering. Sentralt lokaliserte fritidsklubber samler mer ressurser og har som oftest større lokaler, hvilket gir et rikere og bedre tilbud til ungdommene som benytter seg av dette. Tilbudene

som retter seg mot junior er som regel desentralisert og lokalisert sammen med eller i nærheten av en skole, mens mer ungdomsrettede tilbud oftere er lokalisert mer sentralt i kommunen²⁴⁸.

Ifølge utredningen er årsakene til at sentrumsnære tilbud etableres for ungdom, at de med alderen blir mer mobile og søker mot sentrum. Ulempen med å sentralisere tilbud er imidlertid at det gir lang reisevei for ungdom som bor usentralt. Ettersom ungdom ofte kommer seg til fritidsklubben selv ved å gå, sykle eller ta kollektivtransport kan avstand bli en barriere for deltakelse. Denne barrieren er mer fremtredende for unge fra lavinntektsfamilier som i

n= 275

Hvordan kommer ungdommene seg til klubben?

Kilde: Klubbundersøkelsen s. 28

mindre grad har mulighet til å bli kjørt av foresatte, og til å betale for kollektivtransport enn andre unge.

5.2.3.2. Anbefalinger og tiltak

Ungdom og Fritid anbefaler at alle fritidsklubber bør befinne seg i lokaler som er godt egnet for drift av slike tilbud. Også utredningen peker på at det er «(...) behov for økt bevissthet rundt behovet for gode lokaler for å kunne lage et godt tilbud»²⁴⁹. Det bør gjøres ved å iverksette følgende tiltak:

- * Ungdom og Fritid samarbeider med det offentlige om å utvikle kvalitetskriterier for klubblokaler.
- * Kommuner inkluderer ungdom i utformingen av eksisterende og nye fritidsklubber.
- * Det offentlige og Ungdom og Fritid utvikler en kommunal veileder for kommuner som skal

etablere, oppgradere eller utvikle klubblokaler.

- * Kommuner og fylkeskommuner oppretter fritidsklubber i hver ungdomsskolesone og etablerer transportordninger der det er nødvendig for at alle unge skal ha tilgang på en fritidsklubb.
- * Kommuner samlokaliserer fritidsklubb med andre tilbud der det ikke finnes noen egnede selvstendige lokaler eller det bidrar til å øke kvaliteten på fritidsklubbtilbudet.

Tiltakene er begrunnet under.

Kvalitetskriterier

Et viktig tiltak på veien mot å sikre at alle fritidsklubber befinner seg i egnede lokaler er å utarbeide kvalitetskriterier som definerer hva slike «egne lokaler» er, og følgelig hva de ikke er. Overordnet sett handler «egnet» om

at fritidsklubbens lokaler er plassert og utformet slik at de legger til rette for at det kan utvikles et kvalitativt godt og tilgjengelig innhold for barn og unge deltakere i nærmiljøet. Uegnede lokaler er dermed lokaler som er plassert og/eller utformet slik at de ikke legger til rette for at det kan utvikles et kvalitativt godt og/eller tilgjengelig innhold for barn og unge i nærmiljøet. Et tilbud er «kvalitativt godt» når deltakerne opplever det som attraktivt og relevant, og når det bidrar til økt livskvalitet og mestring.

Kvalitetskriteriene bør stille krav til plassering av lokaler. Plassering dreier seg om hvor fritidsklubben befinner seg, og om den befinner seg alene eller samlokalisert med andre tjenester. Kvalitetskriteriene bør stille krav til at det er fritidsklubber i alle ungdomsskolesoner, og at det er enkelt for ungdom å komme seg dit på egenhånd etter skoletid. Ved valg av beliggenhet bør det også tas hensyn til risikofaktorer som trafikk, luftforurensning, støy, klima og områdets utforming, tilsvarende hensyn som tas ved plassering av barnehager, skoler og skolefritidsordninger²⁵⁰. Sist, men ikke minst bør det utarbeides krav knyttet til samlokalisering som sikrer at dette, der det er tilfellet, blir en ressurs og ikke en begrensning på fritidsklubbens evne til å utvikle et godt tilbud.

Kvalitetskriteriene bør også stille krav til utforming av lokaler. Utforming dreier seg om hvilke typer lokaler fritidsklubbene har til rådighet, antall og type rom, hvordan disse er innredet og at de er tilpasset ansatte og driften. Kvalitetskriteriene bør stille krav til at lokalene er universelt utformet slik at de kan brukes av alle grupper unge i nærmiljøet. For at tilbudet skal oppleves som relevant for ungdommer bør det stilles krav til medvirkning i utforming av disse (se under). For at tilbudet skal oppleves som relevant for flere grupper samtidig bør lokalene inneholde flere rom som er tilpasset ulike formål: matlaging, samtale, ulike aktiviteter og arrangementer. Som i Forskrift om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger bør kvalitetskriteriene stille krav til at fritidsklubbens lokaler og uteområder er utformet slik at de fremmer helse og trivsel for deltakerne²⁵¹. Da må det stilles krav til inneklimate, lysforhold, lydforhold, sanitære anlegg, rengjøring og avfallshåndtering, beredskap, førstehjelp og sikkerhetsutstyr. Kvalitetskriteriene bør også være i tråd med *Byggteknisk forskrift* (TEK10) som skal «(...) sikre at tiltak planlegges, prosjekteres og utføres fra hensyn til god visuell kvalitet, universell utforming og slik at tiltaket oppfyller tekniske krav til sikkerhet, miljø, helse og energi»²⁵².

Kvalitetskriterier for klubblokaler bør også stille krav til fritidsklubb som arbeidsplass. Ved å tilrettelegge og utforme arbeidslokalet i forhold til arbeidet som utføres, den enkelte arbeidstaker og til særskilte risikoforhold kan sikkerheten, velferden og helsen til klubbansatte ivaretas best mulig når de er på jobb. Slike kvalitetskrav bør utformes i tråd med *Forskrift om utforming og innretning av arbeidsplasser og arbeidslokaler* som trådte i kraft i 2013²⁵³. Denne stiller blant annet krav til at lokalene skal ha en tilfredsstillende velferdsmessig standard. For eksempel stilles det krav til støydemping, klima, ventilasjon og luftkvalitet, rømningsveier og nødutganger. Forskriften inneholder også krav om personalrom, spiserom, garderobe, toaletter og rom for renholdsutstyr.

Kvalitetskriterier for klubblokaler bør også stille krav til vedlikehold, oppgraderinger og endringer over tid. Alle bygg har behov for jevnlig vedlikehold og oppdateringer grunnet slitasje. I tillegg er det særlig viktig at det legges til rette for at fritidsklubbers lokaler kan endres over tid, i tråd med unges ønsker, for at de skal beholde sin relevans og attraktivitet for målgruppen.

I samarbeid med Fagforbundet utviklet Ungdom og Fritid Kvalitetskriterier for fritidsklubber og åpne møteplasser for

ungdom i 2018. Kvalitetskriteriene som angår lokaler, bør revideres og utarbeides i samarbeid mellom det offentlige og Ungdom og Fritid. Kvalitetskriteriene bør også inneholde tydelige måleparametere for kvalitet slik at hver kommune kan kontrollere hvorvidt deres klubblokaler faktisk tilrettelegger for et kvalitativt godt tilbud for ungdommer i kommunen, eller ikke. Dersom det oppdages avvik må kommunen kunne dokumentere at disse ikke går på bekostning av ansatte og deltakeres helse, trivsel og aktivitet.

Medvirkning

For å sikre at fritidsklubber har egnede lokaler som legger til rette for at det kan utvikles et kvalitativt godt tilbud er medvirkning fra deltakergruppa et viktig tiltak. Dette tiltaket ble identifisert, som en forutsetning for å kunne nå målsettingen, av deltakere på Rundbordskonferanse 2. De var tydelige på at medvirkning må være med i alle steg når klubblokaler etableres og utvikles. Det er tre årsaker til dette. For det første har de rett til dette etter plan- og bygningsloven og etter barnekonvensjonen²⁵⁴. For det andre vil ungdommer få et eierskap til fritidsklubben dersom de selv er med på å utforme denne. Ungdom intervjuet i prosjektet snakket flere ganger om viktigheten av at de hadde fått sette sitt preg på

fritidsklubben ved at kunst de hadde laget ble hengt opp, ved at de fikk tagge på en vegg eller ved at det hang bilder av dem der. Ifølge dem gjorde det at de følte at de hørte til på fritidsklubben, og at de derfor valgte å komme tilbake. For det tredje vet ungdommer selv best hva som gjør at lokaler og tilbud oppleves

som relevante og attraktive for dem. Når fritidsklubben har rom som kan tilrettelegge for aktiviteter og arrangementer som oppleves som mer relevant for ungdomsgruppa i lokalsamfunnet vil flere benytte seg av den og tjenesten vil dermed komme flere til nytte.

«Snakk med ungdommene som bruker klubben. Ofte. For å høre hva de også vil. Så de kan være med da, å planlegge den nye klubben eller hva det lages, for da blir det kanskje veldig som de ønsket. Og hvis ungdommene da likte det, så liker sikkert ungdommene som kommer et par år senere det. (...) Så bare spør ungdommene hva de ønsker. Og så selvfølgelig, man kan ikke få alt man ønsker. Men da kan man kanskje... Da har man prøvd. Og det er jo det viktigste» - Ungdom (15 år)

«Skal du oppgradere fritidsklubber, så dra med ungdommene inn i planleggingen, hør på hva de ønsker, utseende og hvordan det skal være. Vi må tross alt huske at det er ungdommene som skal bruke det. Husk også å tilpass det til enhver ungdom, med eller uten hjul». – Ungdom (17 år)

Av Klubbundersøkelsen 2023 kommer det frem at de fleste fritidsklubber har inkludert ungdom i arbeidet med å utforme lokalene. 7 av 10 respondenter oppga at ungdom i en eller annen form blir inkludert i dette arbeidet²⁵⁵. Samtidig viser undersøkelsen at ungdom inkluderes på ulike måter i ulik grad. I 36 prosent av tilfellene har ungdom vært med på å bestemme hvordan det skal se ut,

og deltatt i oppussingen. I 11 prosent av tilfellene har ungdommene vært med på å bestemme, men ikke pusset opp, og i 3 prosent av tilfellene har de pusset opp, men ikke bestemt. Kun 21 prosent av respondentene oppga at ungdommene hadde gitt innspill i etableringsfasen av bygget, og 26 prosent oppga at ungdommene ikke hadde blitt involvert i utforming av lokalene i det hele tatt.

Det eksisterer altså et stort potensiale for å inkludere unge i utformingen av eksisterende og nye fritidsklubber i større grad. Slike medvirkningsprosesser stiller krav til ansattressurser og-kompetanse, men de vil trolig resultere i at flere ungdommer opplever fritidsklubben som et relevant tilbud for dem som de kan etablere en tilknytning til over tid. Krav til medvirkningsprosesser bør innlemmes i kvalitetskriteriene (les over), og veiledning i hvordan disse kan gjennomføres, i samarbeid med kommune og aktører som driver med planarbeid, bør inngå i kommunal veiledning tilknyttet finansieringsordninger.

Kommunal veileder

Det bør utformes en kommunal veileder for kommuner som skal etablere nye lokaler eller utvikle eksisterende klubblokaler. For å sikre at fritidsklubber utvikles i tråd med kvalitetskriteriene

omtalt over vil kommuner ha behov for en veileder som gir en inngående beskrivelse av hvordan hvert kvalitetskrav kan oppfylles. En slik veileder vil altså fungere som slags oppskrift som kan tilpasses til forskjellige kommuner som alle har ungdom med varierte ønsker om hva fritidsklubben skal være. Et insentiv som kan bidra til å sikre at fritidsklubber etableres og utvikles i tråd med kvalitetskriteriene er å krevne at kommuner som mottar statlig eller annen støtte til slike tiltak må utforme disse i tråd med kriteriene og ta i bruk veilederen, samt rapportere på dette. Krav om dette kan forankres i en forskrift tilknyttet opprettelsen av en eventuell tilskudsordning for etablering og drift, som beskrevet over.

En kommunal veileder bør utvikles som et samarbeid mellom staten, Ungdom og Fritid og utvalgte kommuner. Med

støtte fra Barne- og familiedepartementet utarbeidet Ungdom og Fritid en generell kommunal veileder med kort omtale av lokaler i 2009²⁵⁶. En ny veileder bør være langt mer omfattende, inkludere eksempler på hvordan krav kan oppfylles i ulike lokale kontekster og med ulike ressurser tilgjengelig, samt beskrivelser av hvordan prosesser i arbeidet med å etablere og utvikle lokaler bør tilrettelegges for å sikre gode resultater. For eksempel er det viktig at ungdomsmedvirkning er gjennomgående i disse. Knyttet til veilederen bør det også utvikles kurs i regi av Ungdom og Fritid som kommunen kan benytte seg av ved behov.

Lokalisering

I kommuner der ungdommer ikke har tilgang på en fritidsklubb grunnet geografisk avstand bør det etableres flere fritidsklubber, og iverksettes transporttiltak der det ikke er grunnlag for etablering. De fleste unge som bruker fritidsklubb kommer seg dit ved å gå, sykle, skate, de blir kjørt av foreldre eller de tar buss²⁵⁷. Avstand til fritidstilbudet og hvor enkelt det er å komme dit med kollektivtransport påvirker bruk²⁵⁸. Utredningen av klubbfeltet belyser imidlertid utfordringer i mindre kommuner og kommuner med spredt bosetting der store avstander og dårlige

kollektivtilbud medfører at fritidsklubben i realiteten ikke er et tilbud som kan benyttes av alle²⁵⁹. Denne barrieren treffer således kommuner ulikt nettopp fordi kommuner er forskjellige i utstrekning, bosettingsmønstre og i hvor stor grad værendringer som snø påvirker fremkommelighet. For noen grupper unge med funksjonshindringer kan avstand oppleves som en særlig stor barriere. I rapporten «Fritid for alle? Kommunal politikk for inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter» peker flertallet, 6 av 10, kommunalt ansatte på transport, avstand og geografisk plassering som en barriere for deltakelse²⁶⁰. I denne rapporten anses geografi, sammen med økonomi og informasjon, som en av de tre største barrierene for deltakelse på fritidsaktiviteter.

For å sikre at alle ungdommer har tilgang på fritidsklubb bør det finnes en fritidsklubb i hver ungdomsskolesone. Per i dag finnes det 1042 offentlige ungdomsskoler, men kun 673 fritidsklubber²⁶¹. Det innebærer at det bør etableres omtrent 300 fritidsklubber i årene fremover²⁶². Det stemmer godt med antallet fritidsklubber på 1980-tallet²⁶³. Ved en eventuell lovfesting av unges rett til én fritidsklubb i sitt nærmiljø vil kommunene pålegges dette ansvaret (les mer under punkt 5.2.1.2.).

Der befolkningsgrunnlaget er så lavt at det ikke gir mening å etablere hverken skoler eller fritidsklubber er det viktig å etablere transportordninger som gjør at ungdom kan benytte seg av fritidsklubber i kommunen. Flere fritidsklubber gjør allerede et godt arbeid for å minimere transport som en barriere for deltakelse. 6 prosent av fritidsklubber har utviklet egne transportordninger for å sikre at flere ungdommer kan benytte seg av tilbudet²⁶⁴. I utredningen av klubbfeltet kommer det også frem at noen fritidsklubber refunderer skyssutgifter²⁶⁵. Dessverre hindres mange kommuner i å iverksette slike tiltak av økonomiske årsaker²⁶⁶. Ettersom denne utfordringen ikke kun gjelder fritidsklubbfeltet bør fritidsklubber initiere lokale samarbeidsordninger med andre fritidsaktiviteter, kommunale tjenester og næringsliv for å utvikle gratis transportordninger som sikrer at ungdom i kommunen ikke opplever avstand som en barriere for å delta på fritidsaktiviteter. I slike samarbeid involveres gjerne fylkeskommunen ettersom de har ansvar for og drifter kollektivtrafikken i fylket, og derfor kan bistå med å utarbeide forslag til rutetider og kostnadsestimater. I tillegg er det flere fylkeskommuner som åpner for søknader om prosjektmidler til slike formål. Dette kan være et viktig steg i arbeidet med å realisere fritidsreklæringen

som har som mål at alle barn og unge, også dem som ikke bor sentralt, skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet²⁶⁷.

Samlokalisering og sambruk

Samlokalisering og sambruk er et tiltak som kan bidra til at fritidsklubber får egnede lokaler. Samlokalisering innebærer at fritidsklubber er plassert i samme lokaler eller i tilknytning til andre aktører, som skole, kulturskole, bibliotek eller helsestasjon for ungdom, mens sambruk innebærer at flere aktører har rett til å bruke ett og samme lokale, for eksempel fritidsklubb, skole og kulturskole.

I utredningen kommer det frem at flere klubbansatte peker på sambruk med skole eller kulturskole som en løsning for å sikre lokaler til fritidsklubbtilbudet²⁶⁸. I mindre kommuner med spredt bebyggelse og en liten deltakergruppe er dette særlig aktuelt. I dag deler nærmere 6 av 10 klubber lokaler med andre tjenester eller brukergrupper – både permanent og midlertidig²⁶⁹. 31 prosent deler lokaler med skole, 13 prosent med kulturhus og 10 prosent med bibliotek²⁷⁰. Frivillighetssentralen, idrettslag, kulturskole, barnehager og andre private aktører er også representert.

Samlokalisering er mer fordelaktig enn sambruk. 4 av 10 klubber synes det er utfordrende å dele lokaler med skole, kulturhus eller bibliotek²⁷¹. Årsakene til at klubbene finner det utfordrende å dele lokaler er flere. I utredningen peker intervjuede klubbansatte på at det er særlig utfordrende å dele lokaler med lovpålagte tjenester som skole og kulturskole fordi de prioriteres, hvilket betyr at man avhenger av godt samarbeid og rektorer som ser verdien av fritidsklubben²⁷². I tillegg begrenser sambruk hvordan lokaler kan utformes. For fritidsklubber som benytter seg av skolens lokaler kan det være vanskelig å tilrettelegge for det tilbudet ungdommer ønsker, men også for at disse kan bidra til å sette sitt preg på interiør. Dermed begrenser sambruk fritidsklubbens evne til å la unge medvirke, hvilket er kjernen i tilbudet. Videre er sambruk med skole særlig utfordrende der man ønsker å nå ungdom som har et utfordrende forhold til skolen. Per i dag når fritidsklubbene

nettopp ut til en høyere prosentandel av disse ungdommene enn andre fritidsaktiviteter. At disse ungdommene kan delta på en alternativ mestningsarena og opplever inkludering er viktig for å motvirke utenforskap.

Ungdom og Fritid mener at samlokalisering og sambruk kan være nødvendige tiltak for å sikre ungdom et fritidsklubbtilbud i mindre kommuner med spredt bebyggelse og en liten deltakergruppe. En viktig forutsetning for at fritidsklubber skal kunne dele lokaler med andre aktører er imidlertid at alle de involvertes behov og faglighet likestilles. Ungdom og Fritid mener imidlertid at det beste alternativet er at fritidsklubben har egne lokaler, gjerne i tilknytning til andre relevante aktører som kulturskole, bibliotek, idrettsanlegg, og at spesialrom tilrettelagt for musikkaktiviteter, dataaktiviteter, dans og liknende også kan benyttes av andre aktører.

Andre tiltak

Tiltakene «finansieringsordninger» i delkapittel 5.2.2.2. og «universell utforming» i delkapittel 5.1.1.2. er også relevante for å realisere denne anbefalingene.

5.3. Ansattressurser

Den viktigste forutsetningen for at fritidsklubber skal kunne utvikle og drifte et godt tilbud for unge, er at de har tilstrekkelig med egnede ansattressurser. Ansattressurser dreier seg på den ene siden om bemanning; altså i hvilken grad antall ansatte og deres stillingsprosent står i forhold til arbeidsoppgavene som skal utføres på fritidsklubben. På den andre siden dreier ansattressurser seg om kompetanse; i hvilken grad de ansatte har kunnskaper, ferdigheter, evner og holdninger som stemmer overens med arbeidet som skal gjøres på fritidsklubben.

5.3.1. Bemanning

Bemanning handler om hvor mange ansatte som er til stede på fritidsklubben, og som kan utføre arbeidsoppgaver i og utenfor åpningstid. Blant annet sørger klubbansatte for daglig drift av fritidsklubben, utvikler innhold i tilbudet og samarbeider med en rekke aktører for å sikre at ungdom får trygge oppvekstvilkår i lokalsamfunnet. Felles

for alle klubbansatte er arbeidet med å bygge og vedlikeholde relasjoner til og imellom ungdommer²⁷³.

5.3.1.1. Nåtidssituasjon

Antall ansatte på fritidsklubben er avgjørende for innholdet i tilbudet²⁷⁴. Av KOSTRA kommer det frem at det har vært en økning i ansattressurser på fritidsklubber de siste årene. I perioden 2015 til 2022 har det vært en økning i antall årsverk ved de kommunale fritidsklubbene fra 795,1 til 968,2, hvilket er en økning på 21,8 prosent. Mens det i 2015 var 1,2 årsverk per fritidsklubb, var det i 2022 1,4 årsverk²⁷⁵. Over tid har trenden imidlertid vært negativ ettersom kommunale fritidsklubber i gjennomsnitt hadde 2,9 årsverk på 2000-tallet – det dobbelte av i dag²⁷⁶. Klubbundersøkelsen 2023 viser også at det er store forskjeller i fordeling av ansattressurser mellom fritidsklubber. 10 prosent av respondentene oppgir å ikke ha noen lønnede årsverk, 37 prosent oppgir å ha ett, 20 prosent oppgir å ha to, 14 prosent oppgir å ha tre, mens 19 prosent oppgir å ha fire eller flere lønnede årsverk²⁷⁷.

Få ansatte kan ha en negativ innvirkning på tilbudet. Spurt om hva den eller de viktigste årsakene er til at fritidsklubbene ikke driver med aktiviteter og arrangementer de skulle ønske at de kunne

tilby, svarer 71 prosent «Begrensede personalressurser»²⁷⁸. I utredningen kommer det også frem at veldig mange fritidsklubber, på grunn av marginale økonomiske ressurser, har et minimum av ansatte for å holde åpent²⁷⁹. En marginal bemanning er utfordrende fordi mange av deltakerne i fritidsklubb, særlig sårbare unge, har behov for voksenkontakt. For mange unge er det nettopp denne voksenkontakten som gjør at de fortsetter å komme tilbake til fritidsklubben. Det å bli møtt av en voksen utenfor skolen, idretten og hjemmet som kjenner deg, har tid til å prate og som ikke stiller krav til prestasjoner gjør at mange ungdommer betegner fritidsklubben som et hjem; et trygt sted å komme til der de kan være seg selv uten press og stress.

«Jeg kom kanskje på grunn av FIFA den første gangen, men jeg fortsatte å komme for å snakke med de voksne» - Ungdom 20

Marginale ansattressurser gjør også fritidsklubben dårligere rustet til å ivareta ulike deltakergrupper samtidig. For eksempel oppga en av ungdommene i ressursgruppen at hen sluttet å bruke fritidsklubben da de ansatte, som hen hadde hatt god dialog med, ble

utilgjengelige fordi de måtte håndtere en ny gruppe ungdom med atferdsutfordringer.

Små stillinger er også en utfordring. De fleste som jobber på fritidsklubb har en deltidsstilling. Faktisk viser Klubbundersøkelsen at kun én av tre fritidsklubber har én ansatt med en heltidsstilling. Flertallet av klubbarbeidere har deltidsstillinger på mellom 10 og 60 prosent²⁸⁰. Årsaken til dette er at fritidsklubber gjerne har begrenset åpningstid, men behov for flere ansatte når tilbudet er åpent. Stillingsressurser er således knyttet til åpningstid. Spurt om hvorvidt det er ønskelig at fritidsklubbens ansatte får større prosentstillinger svarte 60 prosent av respondentene ja, 26 prosent delvis/noen, kun 7 prosent nei, og 7 prosent at de ikke visste eller ville svare²⁸¹. Det er flere årsaker til at mange ønsker dette. For det første innebærer deltidsstillinger ustabilitet ettersom deltidsansatte over tid gjerne søker seg til heltidsstillinger andre steder. Dette bidrar til at kompetanse forsvinner ut av feltet, og til at de unge som deltar på fritidsklubben mister relasjonene de har bygget til den ansatte som slutter²⁸². Deltidsstillinger medfører også rekrutteringsutfordringer, og i noen kommuner har dette ført til at tilbudet periodevis er stengt²⁸³. Små stillinger er også problematiske fordi det ofte fører til at ansatte

jobber utover sine stillingsprosenter for å skape et godt tilbud for ungdommene, og bruker prosentvis mye tid på å søke opp midler til å utvide disse stillingene²⁸⁴. Sist, men ikke minst er små stillingsprosenter utfordrende fordi mangel på tid gjør at kompetansehevende tiltak og samarbeid nedprioriteres.

5.3.1.2. Anbefalinger og tiltak

Ungdom og fritid anbefaler at bemanningen styrkes på fritidsklubber der det er behov for dette. Det bør gjøres ved å iverksette følgende tiltak:

- * KS, Fagforbundet og Ungdom og Fritid samarbeider om å utvikle en bemanningsnorm for fritidsklubbfeltet.
- * Kommuner organiserer sitt fritidsklubbtilbud på en måte som gir klubbansatte hele stillinger dersom de ønsker dette.

Tiltakene er begrunnet under.

Bemanningsnorm

Et tiltak som kan iverksettes for å sikre god bemanning på fritidsklubbfeltet er å utarbeide en bemanningsnorm. De siste årene har stortinget innført bindende bemanningsnormer i skole og barnehage. Formålet med dette er å sikre at

bemanningen er tilstrekkelig til at de ansatte kan drive en tilfredsstillende pedagogisk virksomhet. Disse omfatter årsverk som er avsatt til ordinært og direkte arbeid med barn og elever. Disse er grunnbemanningsnormer, hvilket betyr at de er minimumsnormer og at det er lov å ha en bedre bemanning enn det som er fastsatt i loven.

Likeledes er det et behov på fritidsklubbfeltet for at det etableres normer for hvor mange ansatte som skal være til stede for å sikre at fritidsklubber drives kvalitativt godt. I dag gjør fraværet av en bemanningsnorm at klubbansatte, i motsetning til ansatte i flere andre kommunale tjenester, har lite å vise til når de skal argumentere for økt bemanning. Samtidig er det stor variasjon i antall ansatte per fritidsklubb fordi bemanningsgrad besluttes lokalt.

Ungdom og Fritid mener at det bør utvikles en nasjonal bemanningsnorm som skal kunne tilpasses lokalt ved at det avgjøres i partssamarbeidet lokalet hvor stor dekning det bør være på fritidsklubb. Normen bør derfor stille krav til at det gis opplæring på flere nivåer i kommunen for å hindre at det blir for få ansatte på jobb på fritidsklubber med et mer ressurskrevende ungdomsmiljø og uoversiktlige lokaler. Samtidig må ikke en norm strupe små fritidsklubber

i distriktene der ungdomsmiljøene er små og mer transparente.

Normen bør også inneholde krav til situasjonsspesifikke rutinebeskrivelser og beredskapsplaner. For eksempel knyttet til reise og overnatting. Normen bør også si noe om antall ansatte som er nødvendige for å kunne gjennomføre ulike typer tilbud og arbeid, samt hvor mye tid ansatte skal kunne bruke på forebyggende arbeid utenfor åpningstid. I tillegg bør normene si noe om hva slags kompetanse og erfaring ansatte bør ha; det bør stilles krav til at fritidsklubben er bemannet av ordinært ansatte. En fritidsklubb drevet av foreldre eller frivillige vil ha en vesentlig lavere kvalitet uten en stamme bestående av profesjonelle ungdomsarbeidere, men ulike aktører kan bidra inn i drift. De må også stilles krav til fremlagt politiattest. Normen må også si noe om når det kan gis dispensasjon fra kravet om grunnbemanning.

Ettersom innholdet i denne normen vil være mer omfattende enn bemanningsnormen for barnehage og skole, er det ikke behov for at den forankres i norsk lov. Derimot bør den forankres i kvalitetskriteriene og kommunal veileder (omtalt i punkt 5.2.3.2.). Denne normen bør utvikles som et samarbeid mellom Ungdom og Fritid, KS og Fagforbundet.

Ettersom innholdet i denne normen vil være mer omfattende enn bemanningsnormen for barnehage og skole, er det ikke behov for at den forankres i norsk lov. Derimot bør den forankres i kvalitetskriteriene og kommunal veileder (omtalt i punkt 5.2.3.2.). Denne normen bør utvikles som et samarbeid mellom Ungdom og Fritid, KS og Fagforbundet.

Organisering

Kommuner bør organisere klubbansatte på en måte som gir flere heltidsstillinger og færre deltidsstillinger. I utredningen av fritidsklubbfeltet anbefaler Haraldsvik og Wold at det bør arbeides «(...) for større stillingsbrøker på fritidsklubber for å sikre bedre arbeidsvilkår og større muligheter for kompetanseheving blant ansatte»²⁸⁵.

Erfaring viser at dette er mulig i praksis. I Helsinki ansettes klubbarbeidere kun i heltidsstillinger med mindre den ansatte ønsker å redusere sin stilling av ulike årsaker²⁸⁶. Utviklingen av heltidsstillinger krevde en omorganisering i regionen der ungdomsarbeidere gikk fra å være ansatt ved en bestemt fritidsklubb til å være ansatt sammen med 10 til 25 andre i en bestemt gruppe som bemanner 1-4 fritidsklubber. Disse ansattressursene er ikke begrenset til fritidsklubber, men de organiserer også

Foto: Magnus Ross

aktiviteter på skoler, biblioteker og i nærmiljøet i tråd med behov og samarbeider med en rekke aktører. Slik når de ut til flere unge, og har mindre bemanningsutfordringer enn før fordi det er flere ansattressurser å spille på.

I Norge kan det skilles mellom kommunale fritidsklubber som velger å organisere tilbudet med flere fritidsklubber under samme klubbleder, og dem som organiserer tilbudet med en klubbleder per tilbud²⁸⁷. I kommuner der mange klubbansatte har små stillinger kan flere fritidsklubber med fordel organiseres under én leder slik at flere ansatte kan få hele stillinger ved å arbeide på ulike fritidsklubber. I noen kommuner der det er store avstander mellom hver fritidsklubb er dette utfordrende å få til. Der kan samarbeid med skole være en mulighet. Det finnes eksempler på klubbarbeidere som er delvis ansatt i skolen som miljøarbeider og delvis på fritidsklubb²⁸⁸. I utredningen trakk en casekommune frem dette som veldig positivt, da miljøarbeideren hadde mye relevant informasjon om utfordringene som elevene på skolen sto overfor. Det er imidlertid viktig at slike ordninger ikke konstruerer den ansatte som en autoritet, ettersom det kan svekke unges tillit og relasjon til den vedkommendeansatte²⁸⁹.

Det er altså viktig at de ulike gruppene av ansatte på skolen er likeverdig respektert for sin egenart; lærere som autoriteter på sine fagområder og miljøarbeidere som relasjonsbyggere. Det er ledelsens oppgave å legge til rette for samarbeid mellom ansattgruppene. Samtidig er det viktig at miljøarbeidet ikke går på bekostning av klubbarbeidernes tid til planlegging og forberedelse av aktiviteter på fritidsklubben, samt tid til kompetansehevingsarbeid.

Andre tiltak

Det er behov for at stat og stiftelser bevilger midler slik at det kan ansettes flere klubbansatte. Dette tiltaket er beskrevet inngående i delkapittel 5.2.2.2.

5.3.2. Kompetanse

Kompetanse er situasjonsbetinget og dreier seg i dette tilfellet om hvorvidt en klubbansatt har kunnskaper, ferdigheter, evner og holdninger som stemmer overens med arbeidet som skal gjøres på en fritidsklubb²⁹⁰. I Norge eksisterer det per i dag ingen gradstudanning for klubbansatte, og ingen nasjonale krav til hva ansatte på fritidsklubb skal ha av kompetanse.

5.3.2.1. Nåtidssituasjon

Klubbansatte har variert kompetanse. I Klubbundersøkelsen 2023 kommer det

frem at seks av ti fritidsklubber oppgir å ha ansatte med fagutdanning i barne- og ungdomsarbeid, fire av ti har ansatte utdannet som lærere eller pedagoger, tre av ti har ansatte med utdanning i yrkesfag som elektro og bygg, en like stor andel har ansatte med kultur eller kunstfaglig utdanning, 25 prosent har ansatte som er sosionomer eller barnevernspedagoger, en av fem har ansatte som er samfunnsvitere og ca. 10 prosent har ansatte utdannet i håndverks- og tekniske fag²⁹¹.

Antall klubbansatte og deres kompetanse bidrar til å sette rammer for hva som foregår på fritidsklubben og hvilken kvalitet det er på tilbudet. I sin utredning av fritidsklubbfeltet fant Haraldsvik og Wold at det er store variasjoner i kompetanse mellom ulike fritidsklubber. For det første fant de at fritidsklubber i større kommuner har flere ansatte med relevante utdanninger rettet mot barn og unge, og flere ansatte med høyere utdanning enn fritidsklubber i mindre kommuner²⁹². Videre finner de en sammenheng mellom omfanget av aktiviteter som tilbys på fritidsklubben, antall ansatte og bredden i kompetanse blant disse. Dette innebærer at fritidsklubber med flere ansatte som har ulike typer utdanning tilbyr flere aktiviteter enn fritidsklubber der det er få ansatte med liten bredde i utdanning.

I Klubbundersøkelsen 2023 er de samme funnene brukt til å dele inn fritidsklubber etter høyt (23 prosent), middels (47 prosent) og lavt (30 prosent) kompetansefokus²⁹³. 23 prosent av respondentene tilhører segmentet «høyt kompetansefokus». Disse har i gjennomsnitt 7,6 ansatte med variert type kompetanse, hvorav en høy andel har høyere utdanning. De deltar oftere på kurs, fagdager og seminarer, og beholder i gjennomsnitt ansatte i lengre perioder enn fritidsklubber i de andre segmentene. De opplever også i større grad enn de med lite kompetansefokus, at ansatte får tilstrekkelig opplæring av leder og de bruker flere metodiske verktøy i sitt arbeid. Segmentet med lite kompetansefokus utgjør 30 prosent av respondentene. Disse fritidsklubbene har i gjennomsnitt 2,6 ansatte, deltar ikke på seminarer, kurs eller fagdager, og har ansatte med mindre variert kompetanse. Denne store variasjonen i ansattkompetanse er en utfordring fordi det innebærer at det er variasjon i kvaliteten på klubbtilbudet for ungdommer avhengig av hvor de bor.

I september 2023 gjennomførte Ungdom en miniundersøkelse om ansattkompetanse blant organisasjonens medlemsklubber²⁹⁴. Stilt spørsmålet «Opplever du at du og dine kollegaer har tilstrekkelig kunnskap og kompetanse til å utføre en god jobb på fritidsklubben?»

svarer omtrent 1,5 prosent i liten grad, 40 prosent i noen grad, 57 prosent i stor grad og 1,5 prosent vet ikke/vil ikke svare. Spurt om de opplever manglende kompetanse som problematisk eller utfordrende i arbeidet på fritidsklubben svarte 56 prosent nei, 18 prosent ja, 14 prosent både ja og nei og 12 prosent at de ikke hadde noen formening. Av dem som svarte ja ble det oppgitt en rekke

årsaker til hvorfor de mente at manglende kompetanse kan skape utfordringer i hverdagen. Flere trakk frem utfordringer med å håndtere situasjoner eller krisesituasjoner knyttet til rus og psykisk helse, atferds utfordringer og konflikthåndtering, mens andre trakk frem behovet for økt kompetanse på markedsføring, datakultur og søknadsarbeid for å øke rekruttering og styrke tilbudet.

«Det vanskelige med konflikthåndtering er at man ofte selv blir «aktivert» og det kan være vanskelig å tenke helt klart i situasjonen» - Klubbansatt

«Når ungdommen har rusa seg, når dei har problem med foresatte. Når dei er deprimerte og synes det er vanskelig å leve» - Klubbansatt

«Kanaler til å treffe ungdom endrer seg fort og hele tiden» - Klubbansatt

Av dem som svarte at de ikke opplevde manglende kompetanse som utfordrende, ble det fremdeles uttrykt et ønske om kompetanse på en rekke områder: arrangørvirksomhet, fattigdomsutfordringer, medvirkning, ernæring, prosjektutvikling og ledelse, psykologi, kulturfag, kjønn og identitet, økonomi og tilskuddsordninger, idrett, ekstremisme, integrering og motivasjon med mer. Disse funnene viser at det er behov for et kompetanseløft på fritidsklubbfeltet.

Behovet for en styrking av kunnskap og kompetanse på ungdomsarbeid anerkjennes også i Europarådets anbefaling på ungdomsarbeid fra 2017²⁹⁵. I denne tilrårer Europarådet medlemslandene til å «fremje kunnskapsbasert ungdomsarbeid som kan svare på endringane og trendane i samfunna våre og dei nye utfordringane unge står overfor»²⁹⁶. Videre står det at medlemslandene inviteres til å:

«i arbeide med tilbydarar av ungdomsarbeid og andre interessentar for å utvikle eit sett med kjernekompetanse (til dømes verdier, haldningar, ferdigheit, kunnskap og kritisk forståing) som bør ventast av ungdomsarbeidarar;

ii. etablere rammer, strategiar, program og forløp for utdanning, opplæring, kapasitetsbygging og fagleg utvikling

av ungdomsarbeidarar basert på det avtala kompetansesettet».

5.3.2.2. Anbefalinger og tiltak

Ungdom og Fritid anbefaler at ansattkompetansen på fritidsklubb styrkes. Det bør gjøres ved å iverksette følgende tiltak:

- * Det etableres en høyere gradsutdanning for ungdomsarbeidere ved universiteter og høyskoler må i hver landsdel.
- * Ungdom og Fritid etablerer et relevant og tilgjengelig kompetansetilbud for klubbansatte som de kan benytte seg av i arbeidstiden.
- * Kunnskapsdepartementet stiller krav til at fagskoleutdanningen iverderegående opplæring barne- og ungdomsarbeid revideres slik at den er mer rettet mot ungdom som målgruppe.
- * Klubbledere arbeider for politisk forankring av fritidsklubbens kompetanseplan.

Tiltakene er begrunnet under.

Videregående opplæring i barne- og ungdomsarbeid

Videregående opplæring i barne- og ungdomsarbeid bør bli mer ungdomsrettet. Denne opplæringen er yrkesrettet og består som oftest av to år på skole og to år i bedrift. Opplæringen har til hensikt å utvikle yrkesutøvere som kan bidra til å dekke samfunnets behov for ulike pedagogiske tilbud som fremmer trivsel, danning og mestring, slik at barn og unge får utvikle seg allsidig²⁹⁷. Videre skal faget bidra til å styrke den helhetlige helsen blant barn og unge ved å legge til rette for en trygg oppvekst med omsorg, lek, læring og aktiviteter som stimulerer til livsutfoldelse, undring, utforskertrang og skaperglede. Fullført og bestått opplæring i bedrift fører fram til fagbrev, og man får yrkestittelen barne- og ungdomsarbeider.

Videregående barne- og ungdomsarbeid ligger i dag under Helse- og oppvekstfag,

hvilket betyr at elever må gjennomføre fagene helsefremmende arbeid, kommunikasjon og samhandling, samt yrkesliv i helse- og oppvekstfag første året av fagutdanningen. Disse fagene er ikke rettet spesifikt mot barn og unge som målgruppe ettersom elever som ønsker å velge ambulansefag, fotterapi og ortopediteknikk, helsearbeiderfag, helseservicefag, hudpleie og aktivitør også må gjennomføre disse. Det er kun i det andre året med opplæringen at elever kan spesialisere seg i Barne- og ungdomsarbeid. Da må de gjennomføre følgende fag: pedagogisk arbeid, kommunikasjon og samhandling og yrkesliv i barne- og ungdomsarbeiderfag²⁹⁸. I praksis retter disse fagene seg i størst grad mot barn som målgruppe, og større deler av innholdet, undervisning og faglitteratur oppleves som lite relevant for elever som ønsker å arbeide med unge.

«Æ synes BUA [Barne- og ungdomsarbeiderfaget] var veldig mye fokusert på barnehage og barneskole, det var litt info om ungdom, men det var via noen case oppgava innafor rus og kriminalitet, og hvis det eneste man skal lær om ungdom e angående kriminalitet så får man et veldig dårlig syn på ungdommen som ikke passa i klubb. Æ savna ekstremt mye info om kordan ungdom funka og litt om kordan man snakka med ungdom, løs konflikta og sånt, for æ lærte alt dette bare om barn» - Ungdom (19)

Kunnskapsdepartementet, som har ansvaret for videregående opplæring, bør stille krav til at opplæring i barne- og ungdomsarbeid på videregående skole revideres slik at fagene elever må gjennomføre i løpet av det andre året i større grad retter seg mot ungdom som målgruppe. Alternativt at elever kan velge mellom barnerettede fag og mer ungdomsrettede fag. I tillegg bør det i større grad legges til rette for at elever kan gjennomføre sin læretid på fritidsklubb. Slik vil opplæringen bidra til å sikre at fremtidige klubbansatte har mer relevant kompetanse for arbeidsoppgavene de skal gjennomføre.

Gradsutdanning

Det bør etableres en høyere gradsutdanning for ungdomsarbeidere. Det høyeste nivået av utdanning i ungdomsarbeid som finnes i Norge er videreutdanning i Fritidspedagogisk ungdomsledelse og Årsstudium i ungdomskunnskap ved Universitetet i Sørøst-Norge²⁹⁹. I motsetning til land som Island, Storbritannia, Finland, Russland, Frankrike og Tyskland tilbys det ikke en utdanning i ungdomsarbeid på bachelor- eller masternivå i Norge³⁰⁰. Som konsekvens er arbeidet på fritidsklubb i liten grad profesjonalisert og arbeidet drives derfor i stor grad på bakgrunn av tradisjoner³⁰¹. Bakgrunnen for det er at klubarbeid

tradisjonelt har vært noe som ansatte har gjort ved siden av andre jobber. Dette gjorde det urimelig å krevne at disse skulle ha en utdanning³⁰². Den fraværende satsningen på kompetanse i kombinasjon med lav lønn og små stillinger har medført at mange fritidsklubber ikke har utviklet seg i takt med samfunnsendringer³⁰³. Profesjonaliseringskravet økes innen alle yrkesgrupper, og de yrkene som ikke profesjonaliseres løper en risiko for å oppleve en kompetanselekasje³⁰⁴. Det gjør det utfordrende å tilby et kvalitativt godt tilbud til ungdom, men det påvirker også ansattes og fritidsklubbens status lokalt. Sistnevnte påvirker fritidsklubbens rammevilkår og samarbeidsrelasjoner. Derfor anbefaler utredningen av klubbfeltet at det utvikles et høyere utdanningstilbud for fritidsklubarbeid³⁰⁵

Det arbeides i dag med å etablere en bachelorgrad i ungdoms- og fritidspedagogikk ved universitetet i Sørøst-Norge. Dette er et heltidsstudium for utdanning av ungdomsarbeidere som har som mål «(...) å styrke studentenes evne til å møte ungdom der de befinner seg, og i tett dialog med disse tilby aktiviteter og samværsformer som styrker dem sosialt, trivselsmessig og helsemessig»³⁰⁶. Studiet skal blant annet gi deltakerne metodisk kunnskap om arbeid med ungdom, tverrfaglig samarbeid

Foto: Magnus Ross

og pedagogisk fagkunnskap om medvirkning og samskaping. Etter endt studie skal studentene kunne lede, planlegge, gjennomføre og evaluere utviklingsarbeid innenfor og på tvers av ungdoms- og fritidsarenaer, og inngå i tverrfaglige samarbeid som kan fremme unges livskvalitet og mestring i skolen og på fritiden. Sosialpolitisk skal denne utdanningen bidra til å skape mer inkluderende nærmiljøer og oppvekstarenaer.

Ved å etablere gradsutdanninger i ungdomsarbeid, vil det også utvikle seg et akademisk fagmiljø på feltet i Norge. Dette kan ha flere gunstige effekter. For det første vil det bidra til at kunnskap og kompetanse på feltet koordineres og settes i system. Dette vil igjen sørge for at man får oversikt over eksisterende kompetanse- og kunnskapshull på fagfeltet. Relatert til dette vil et slikt fagmiljø kunne bidra til tverrfaglig og internasjonalt samarbeid med andre akademiske miljøer for å utvikle nødvendig forskning på ungdomsarbeid. Slik kan også Norge bidra til å nå Europarådets anbefaling fra 2017 om å «fremme nasjonal og europeisk forskning på ulike former for ungdomsarbeid og deira verdi, verknad og kvalitet» ved å «oppmuntre til bruk av forskning, evaluering og kontinuerleg oppfølging for å utvikle kunnskapsbasert ungdomsarbeid av høg kvalitet, og sikre at mekanismer er på plass for å

måle resultatene og verknaden»³⁰⁷. Funn i slik forskning vil igjen bidra til at utdanningene innrettes slik at de alltid er av høyest mulig kvalitet.

På sikt bør det utvikles en helhetlig høyere utdanning på ungdomsarbeid i Norge. Gjennom et styrket utdanningstilbud vil studenter og fagmiljøer få en dypere forståelse av teorier, forskningsmetodikk og nåværende forskning som er relevant for deres arbeid. Et helhetlig tilbud innen høyere utdanning bør bestå av en bachelor og en mastergrad, med mulighet for doktorgradsstudier om ønskelig. Slike studier bør være tilgjengelig i de fem landsdelene med inntak via samordna opptak. Ungdom og Fritid kan, sammen med utdanningsinstitusjoner, internasjonale fagmiljøer og andre, ta del i utviklingen av slike studier. Et slikt arbeid vil kreve en omfattende kartlegging og systematisering av eksisterende og relevant kunnskap og kompetanse om ungdomsarbeid, samt overordnet strategiarbeid for hvordan det å jobbe med ungdom bør utvikles som fagfelt. I lys av Europarådets anbefaling på ungdomsarbeid bør myndighetene støtte opp om et slikt arbeid.

Ungdom og Fritids kompetansetilbud

Ungdomsarbeid er dynamisk, og behovet for oppdatert kunnskap og kompetanse

utvikler seg i takt med samfunnsendringer. Derfor bør ansatte på fritidsklubb ha tilgang på gode ressurser som gjør det mulig å styrke sin kompetanse i arbeidstiden, i tråd med behov som oppstår i hverdagen.

Ungdom og Fritid tilbyr i dag konferanser, fagdager, kurs og samlinger til ansatte ved organisasjonens medlemsklubber. Disse inkluderer en årlig landskonferanse, som i 2023 samlet 500 deltakere fra hele landet, med mål om å gi faglig påfyll og muliggjøre nettverksbygging; kurs i ungdomsledelse med mål om å styrke klubbandsattes evne til å tilrettelegge for gode medvirkningsprosesser med ungdom; medvirkningsverksteder for kommuner og fylkeskommuner; veiledning og støtte i prosjektutvikling; samt nettkurs, videoer og webinarer om søknadsordninger, datakultur, ungdomsinitiativ og Erasmus+ ungdom³⁰⁸. Av Klubbundersøkelsen 2023 kommer det frem at det er en rekke temaer klubbansatte skulle ønske at Ungdom og Fritid tilbød kurs eller metodikk i³⁰⁹. De største behovene er knyttet til temaene konflikt-håndtering, psykisk helse, rekruttering, digitalt ungdomsarbeid, samt relasjonsarbeid og samtaleteknikker.

Ungdom og Fritid bør derfor utvikle metodikk og kurs på områder der dette er etterspurt av klubbansatte.

n= 275

Er det tema du ønsker at vi (Ungdom og Fritid) utvikler mer metodikk eller tilbyr kurs i?

Kilde: Klubbundersøkelsen 2023, s. 64

For å sikre bred og jevn deltakelse, forenelig med arbeidsdagen ellers, bør det også etableres en digital kunnskapsportal. Denne kan gi ansatte tilgang på en rekke teoretiske læringsressurser og praktiske verktøy, formidlet ved bruk av tekst, video og bilder. Da kan ansatte enkelt bruke sin begrensede tid på akkurat det de har behov for å lære om eller bruke i en gitt kontekst. En slik kunnskapsportal kan oppdateres i tråd med samfunnsendringer. Samtidig kan en slik portal også brukes til å innhente kunnskap og eksempler fra klubbfeltet. Spesielt nyttig vil det være å innhente informasjon om hvordan ressursene brukes i praksis og hva effektene av dette er, samt om nye kunnskapsbehov som oppstår. Ungdom og Fritid kan utvikle et slikt

system i samarbeid med IT-utviklere, programmerere, ungdomsarbeidere og kompetansetilbydere. Det forutsetter at det gjøres et omfattende kartleggingsarbeid av eksisterende og relevant kunnskap, hva klubbansatte har behov for kunnskap om, hva som skal til for at de benytter seg av et slikt system og hvordan de ønsker at dette formidles. Et slikt arbeid vil være svært tid- og ressurskrevende, men kan ha store effekter dersom det benyttes av mange klubbansatte.

Strategisk kompetanseplanlegging

Strategisk kompetanseplanlegging kan sikre at flere klubbansatte kan gjennomføre videreutdanning, og delta på kurs og konferanser i arbeidstiden. Kompetanse

er en forutsetning for kvalitet i alle ledd i kommunale virksomheter, grunnlaget for å mestre omstilling til bærekraftige velferdstjenester og hindre frafall fra arbeidslivet³¹⁰. Til tross for at mange kommuner er positive til at klubbansatte deltar på kursing og annen form for kompetanseheving, kan dette være vanskelig å gjennomføre i praksis³¹¹. Dette er særlig utfordrende for fritidsklubber med få ansatte i små stillingsressurser. Disse har ikke mulighet til å sende ansatte på kurs og konferanser uten å måtte stenge tilbudet nettopp fordi de har marginale ressurser.

I kommuner der dette er tilfellet bør klubleddere arbeide strategisk med kompetanseplanlegging for å sikre at det er en rød tråd mellom kommunens overordne mål til den enkelte ansattes kompetanse og kompetansebehov³¹². Konkret innebærer dette at klubleddere

bør utvikle virksomhetsvise og individuelle kompetanseplaner for ansatte som tar utgangspunkt i kommunens overordne planer for strategisk kompetanseutvikling. Ved å synliggjøre hvordan fritidsklubben kan løse ut kommunale mål ved kompetanseheving for de ansatte øker handlingsrommet for å forankre slike planer politisk. Ved en slik forankring vil også fritidsklubbens ressursbehov synliggjøres, og kommunen vil da ha et politisk ansvar for å gi fritidsklubben et økonomisk handlingsrom for at ansatte skal kunne gjennomføre kompetansehevende tiltak uten at dette går på bekostning av tilbudet.

Organisering

Les mer om dette tiltaket i kapittel 5.3.1.2.

Foto: Magnus Ross

6. Avslutning

Takk for at du leste gjennom dette rammeverket!

I årene fremover skal Ungdom og Fritid arbeide for at anbefalingene og tiltakene i dette dokumentet realiseres i praksis. Det med mål om at fritidsklubber styrkes på sikt slik at ungdommer skal få bedre oppvekstvilkår der de bor. For å få til dette er det behov for at myndigheter på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå samarbeider med næringsliv og stiftelser, forskere og utdanningsinstitusjoner, organisasjoner, klubbansatte og ungdommer.

Lurer på hvilken rolle du kan ta i dette arbeidet? Kontakt Ungdom og Fritid på post@ungdomogfritid.no

Vil du vite mer om arbeidet som gjøres av Ungdom og Fritid? Ta en titt på organisasjonens nettsider: www.ungdomogfritid.no

Kilder

- 1** Ukjent (2023) *Fakta om befolkningen: Hvor mange bor det i Norge?* Oslo: SSB. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/befolkning/faktaside/befolkningen> (Hentet: 2. mars 2024).
- 2** Thapar, A., Pine, D.S., Leckman, J.F., Scott, S., Snowling, M.J. og Taylor, E. (2015). *Child and Adolescent Psychiatry*. UK: John Wiley and Sons, Ltd.
- 3** Stänicke, L. I (ukjent) *Ungdomstid, kroppen og selvet*. Oslo: Rådet for psykisk helse. Tilgjengelig fra: <https://psykiskhelse.no/psykiskoppvekst/psykens-byggesteiner/ungdomstid-kroppen-og-selvet/> (Hentet: 3. mars 2024).
- 4** Aagre, W. (2014) *Ungdomskunnskap*, Oslo: Fagbokforlaget. Kap. 5.
- 5** Aagre, W. (2014) *Ungdomskunnskap*, Oslo: Fagbokforlaget. s. 160-162
- 6** Aagre, W. (2014) *Ungdomskunnskap*, Oslo: Fagbokforlaget. s. 162
- 7** Aagre, W. (2014) *Ungdomskunnskap*, Oslo: Fagbokforlaget. s. 188
- 8** Jacobsen, S. E., Andersen, P. L., Nordø, Å. D., Sletten, M. og Arnesen, D. (2021) *Sosial ulikhet i barn og unges deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter: Betydningen av sosioøkonomiske ressurser, geografi og landbakgrunn*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Tilgjengelig fra: <https://hdl.handle.net/11250/2728534> (Hentet: 1. mars 2024).
- 9** Bakken, A. (2022) *Ungdata 2022*. Oslo: NOVA. Tilgjengelig fra: <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3011548/NOVA-rapport-5-2022.pdf?sequence=5&isAllowed=y> (Hentet: 23. januar 2024). s. 29
- 10** Bredesen, M. og Schmidt, I. (2017) *Med ungdom som ressurs*, Oslo: Ungdom og Fritid. s. 19.
- 11** Bredesen, M. og Schmidt, I. (2017) *Med ungdom som ressurs*, Oslo: Ungdom og Fritid. s. 21
- 12** Bredesen, M. og Schmidt, I. (2017) *Med ungdom som ressurs*, Oslo: Ungdom og Fritid. s. 21
- 13** Europe goes local. (2022) *Det europeiske charteret for lokalt ungdomsarbeid*. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/Det-europeiske-charteret-for-lokalt-ungdomsarbeid-1.pdf> (Hentet: 3. mars 2024)
- 14** Barnekonvensjonen (1989) *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf (Hentet: 2. mars 2024).
- 15** Gjermshusengen, L. (2023) *12063: Kommunale fritidstilbud, etter region, statistikkvariabel og år*. Tilgjengelig fra: [12063: Kommunale fritidstilbud, etter region, statistikkvariabel og år](https://statistikkbanken.no/statistikkvariabel-og-ar). Statistikkbanken

[\(ssb.no\)](#) (Hentet 29. februar 2024).

16 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024),

17 Ungdom og Fritid. (2023) *Ungdom og Fritids lover*. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/ungdom-og-fritid/lover/> (Hentet: 3. mars 2024).

18 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024).

19 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 6

20 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevil->

[kar.pdf](#) (Hentet: 2. januar 2024), s. 6

21 Barnekonvensjonen (1989) *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf (Hentet: 2. mars 2024).

22 Ukjent (2022) *Fritidserklæringen* (Oslo: Regjeringen). Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/547fc860cfc1403d97e842a61024dc48/fritidserklaeringen_2022_uu.pdf (Hentet: 3. januar 2024).

23 Jacobsen, S. E., Andersen, P. L., Nordø, Å. D., Sletten, M. og Arnesen, D. (2021) *Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter: Betydningen av sosioøkonomiske ressurser, geografi og landbakgrunn*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Tilgjengelig fra: <https://hdl.handle.net/11250/2728534> (Hentet: 1. mars 2024). s. 11.

24 Jacobsen, S. E., Andersen, P. L., Nordø, Å. D., Sletten, M. og Arnesen, D. (2021) *Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter: Betydningen av sosioøkonomiske ressurser, geografi og landbakgrunn*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Tilgjengelig fra: <https://hdl.handle.net/11250/2728534> (Hentet: 1. mars 2024). s. 11.

25 Finansdepartementet (2021) Meld. St. 14 (2020-2021) Perspektivmeldingen

- 2021 (Oslo: Finansdepartementet). Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/91bdfca-9231d45408e8107a703fee790/no/pdfs/stm202020210014000dddpdfs.pdf> (Hentet 29. februar 2024) s. 9.
- 26** Finansdepartementet (2021) Meld. St. 14 (2020-2021) Perspektivmeldingen 2021 (Oslo: Finansdepartementet). Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/91bdfca-9231d45408e8107a703fee790/no/pdfs/stm202020210014000dddpdfs.pdf> (Hentet 29. februar 2024) s. 9.
- 27** Asheim, H (2020) *Skriftlig spørsmål fra Rigmor Aasrud (A) til arbeids- og sosialministeren* (Oslo: Stortinget). Tilgjengelig fra: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=82663> (Hentet 29. februar 2024).
- 28** Kultur- og likestillingsdepartementet (2023) *Like muligheter til å delta*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/innsiktsartikler/om-arbeidet-med-handlingsplan-for-deltakelse/like-muligheter-til-a-delta/id2999412/> (Hentet 3. januar 2024).
- 29** Ukjent (2022) *Fritidserklæringen* (Oslo: Regjeringen). Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/547fc860cfc1403d97e842a61024dc48/fritidserklaeringen_2022_uu.pdf (Hentet: 3. januar 2024).
- 30** Payne, K. (2018) *Følelsen av forskjell*. Oslo: Res Publica.
- 31** Andersen, P. L og Seland, I. (2019) *Fritidsklubber i et folkehelseperspektiv*. (NOVA notat 1/2019). Oslo: NOVA. Tilgjengelig fra: <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/1312/NOVA-Notat-1-2019-Fritidsklubber-i-et-folkehelseperspektiv.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Hentet: 2. januar 2024). s. 9-10.
- 32** Bredesen, M. og Schmidt, I. (2017) *Med ungdom som ressurs*, Oslo: Ungdom og Fritid.
- Klubbundersøkelsen og med ungdom som ressurs. Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024).
- 33** Aagre, W. og Wiig, A.C. (2022) *Ungdomskunnskap, hverdagslivets kulturelle former* (3. utg). Oslo: Fagbokforlaget. s. 52-57.
- 34** Kulturdepartementet (2019) *Meld. St. (2018-2019) Kulturens kraft: Kulturpolitikk for framtida* (Oslo: Kulturdepartementet). Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/9778c28ab1014b789bbb3de0e25e0d85/nn-no/pdfs/stm201820190008000dddpdfs.pdf>

[pdf](#) (Hentet: 3. januar 2024).

35 Kulturdepartementet (2019) *Meld. St. (2018-2019) Kulturens kraft: Kulturpolitikk for framtida* (Oslo: Kulturdepartementet). Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/9778c28ab1014b789bbb3de0e25e0d85/nn-no/pdfs/stm201820190008000dddpdfs.pdf> (Hentet: 3. januar 2024).

36 Kulturdepartementet (2019) *Meld. St. (2018-2019) Kulturens kraft: Kulturpolitikk for framtida* (Oslo: Kulturdepartementet). Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/9778c28ab1014b789bbb3de0e25e0d85/nn-no/pdfs/stm201820190008000dddpdfs.pdf> (Hentet: 3. januar 2024).

37 Kulturdepartementet (2021) *Meld. St. 18 (2020-2021) Oppleve, skape, dele: Kunst og kultur for, med og av barn og unge* (Oslo: Kulturdepartementet). Tilgjengelig fra: [Meld. St. 18 \(2020-2021\) \(regjeringen.no\)](#) (Hentet: 4. januar 2024). s. 43.

38 Kulturdepartementet (2021) *Meld. St. 18 (2020-2021) Oppleve, skape, dele: Kunst og kultur for, med og av barn og unge* (Oslo: Kulturdepartementet). [Tilgjengelig fra: Meld. St. 18 \(2020-2021\) \(regjeringen.no\)](#) (Hentet: 4. januar 2024). s. 16

39 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf>

(Hentet 12. januar 2024), s. 40

40 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 16.

41 Kulturdepartementet (2021) *Meld. St. 18 (2020-2021) Oppleve, skape, dele: Kunst og kultur for, med og av barn og unge* (Oslo: Kulturdepartementet). Tilgjengelig fra: [Meld. St. 18 \(2020-2021\) \(regjeringen.no\)](#) (Hentet: 4. januar 2024). s. 28.

42 Kulturlova (2007) *Lov om offentlige styresmakters ansvar for kulturverksemd (Kulturlova)*. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2007-06-29-89> (Hentet: 4. februar 2024). §1.

43 Justis- og beredskapsdepartementet (2021) *Meld. St. 34 Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengkriminalitet* (Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet). Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/d49ad5d-168fc46b0bf0f4be0830d2169/no/pdfs/stm202020210034000dddpdfs.pdf> (Hentet: 3. februar 2024). s. 52

44 Justis- og beredskapsdepartementet (2021) *Meld. St. 34 Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengkriminalitet (Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet)*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/d49ad5d-168fc46b0bf0f4be0830d2169/no/pdfs/stm202020210034000dddpdfs.pdf>

(Hentet: 3. februar 2024). s. 52

45 Justis- og beredskapsdepartementet (2021) *Meld. St. 34 Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengkriminalitet* (Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet). Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/d49ad5d-168fc46b0bf0f4be0830d2169/no/pdfs/stm202020210034000dddpdfs.pdf> (Hentet: 3. februar 2024). s. 52

46 Justis- og beredskapsdepartementet (2021) *Meld. St. 34 Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengkriminalitet* (Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet). Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/d49ad5d-168fc46b0bf0f4be0830d2169/no/pdfs/stm202020210034000dddpdfs.pdf> (Hentet: 3. februar 2024). s. 42-45

47 Justis- og beredskapsdepartementet (2021) *Meld. St. 34 Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengkriminalitet* (Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet). Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/d49ad5d-168fc46b0bf0f4be0830d2169/no/pdfs/stm202020210034000dddpdfs.pdf> (Hentet: 3. februar 2024). s. 53

48 Andersen, P. L og Seland, I. (2019) *Fritidsklubber i et folkehelseperspektiv*. (NOVA notat 1/2019). Oslo: NOVA. Tilgjengelig fra: <https://oda.oslomet.no/oda-xmloi/bitstream/handle/20.500.12199/1312/NOVA-Notat-1-2019-Fritidsklubber-i-et-folkehelseperspektiv.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Hentet: 2.

januar 2024). s. 10

49 Regjeringen (2013). *Rundskriv Q-16/2013 Forebyggende innsats for barn og unge* (Oslo: Regjeringen). Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/rundskriv_q16_2013.pdf (Hentet: 3. februar 2024). s. 1.

50 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 57.

51 Eriksen, I. og Seland, I. (2023) *Fritidsklubben som beskyttelse for sårbare ungdommer* (Oslo: Rådet for psykisk helse). Tilgjengelig fra: [Fritidsklubben som beskyttelse for sårbare ungdommer | Rådet for psykisk helse](https://www.fritidsklubben.no/psykisk-helse) (Hentet: 12. januar 2024).

52 Eriksen, I. og Seland, I. (2023) *Fritidsklubben som beskyttelse for sårbare ungdommer* (Oslo: Rådet for psykisk helse). Tilgjengelig fra: [Fritidsklubben som beskyttelse for sårbare ungdommer | Rådet for psykisk helse](https://www.fritidsklubben.no/psykisk-helse) (Hentet: 12. januar 2024).

53 Regjeringen (2013). *Rundskriv Q-16/2013 Forebyggende innsats for barn og unge* (Oslo: Regjeringen). Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/rundskriv_q16_2013.pdf (Hentet: 3. februar 2024). s. 1.

54 Regjeringen (2013). *Rundskriv Q-16/2013 Forebyggende innsats for barn og unge* (Oslo: Regjeringen). Tilgjengelig

fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/rundskriv_q16_2013.pdf (Hentet: 3. februar 2024).

55 Andersen, P. L og Seland, I. (2019) *Fritidsklubber i et folkehelseperspektiv*. (NOVA notat 1/2019). Oslo: NOVA. Tilgjengelig fra: <https://oda.oslomet.no/oda-xmloi/bitstream/handle/20.500.12199/1312/NOVA-Notat-1-2019-Fritidsklubber-i-et-folkehelseperspektiv.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Hentet: 2. januar 2024). s. 10

56 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024).

57 Justis- og beredskapsdepartementet (2021) *Meld. St. 34 Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengkriminalitet* (Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet). Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/d49ad5d-168fc46b0bf0f4be0830d2169/no/pdfs/stm202020210034000ddd.pdf> (Hentet: 3. februar 2024).

58 Helse- og omsorgsdepartementet (2023) *Meld. St. 15 (2022-2023) Folkehelsemeldinga – Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar* (Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet). Tilgjengelig fra: [Meld.St.15\(2022-2023\)-regjeringen.no](https://www.regjeringen.no) (Hentet: 3. februar 2024).

s. 8.

59 Helse- og omsorgsdepartementet (2023) *Meld. St. 15 (2022-2023) Folkehelsemeldinga – Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar* (Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet). Tilgjengelig fra: [Meld.St.15\(2022-2023\)-regjeringen.no](https://www.regjeringen.no) (Hentet: 3. februar 2024). s. 8.

60 Helsefremmende arbeid er tiltak som bedrer livskvaliteten, trivselen og muligheten til å mestre de utfordringer og belastninger en utsettes for i dagliglivet. Forebyggende arbeid er tiltak som fører til en reduksjon i sykdommer, skader, sosiale problemer, dødelighet og risikofaktorer.

61 Helse- og omsorgsdepartementet (2023) *Meld. St. (2022-2023) Opptrappingsplan for psykisk helse* (Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet). Tilgjengelig fra: [Meld.St.23\(2022-2023\)-regjeringen.no](https://www.regjeringen.no) (Hentet: 12. februar 2024). s. 21

62 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024). s. 40

63 Eriksen, I. og Seland, I. (2023) *Fritidsklubben som beskyttelse for sårbare ungdommer* (Oslo: Rådet for psykisk helse). Tilgjengelig fra: [Fritidsklubben som beskyttelse for sårbare ungdommer | Rådet](https://www.regjeringen.no)

[for psykisk helse](#) (Hentet: 12. januar 2024).

64 Andersen, P. L og Seland, I. (2019) *Fritidsklubber i et folkehelseperspektiv*. (NOVA notat 1/2019). Oslo: NOVA. Tilgjengelig fra: <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/1312/NOVA-Notat-1-2019-Fritidsklubber-i-et-folkehelseperspektiv.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Hentet: 2. januar 2024). s. 10. Eriksen, I. og Seland, I. (2023) *Fritidsklubben som beskyttelse for sårbare ungdommer* (Oslo: Rådet for psykisk helse). Tilgjengelig fra: [Fritidsklubben som beskyttelse for sårbare ungdommer | Rådet for psykisk helse](#) (Hentet: 12. januar 2024).

65 Bakken, A. (2022) *Ungdata 2022*. Oslo: NOVA. Tilgjengelig fra: <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3011548/NOVA-rapport-5-2022.pdf?sequence=5&isAllowed=y> (Hentet: 23. januar 2024).

66 Eriksen, I. og Seland, I. (2023) *Fritidsklubben som beskyttelse for sårbare ungdommer* (Oslo: Rådet for psykisk helse). Tilgjengelig fra: [Fritidsklubben som beskyttelse for sårbare ungdommer | Rådet for psykisk helse](#) (Hentet: 12. januar 2024).

67 Eriksen, I. og Seland, I. (2023) *Fritidsklubben som beskyttelse for sårbare ungdommer* (Oslo: Rådet for psykisk helse). Tilgjengelig fra: [Fritidsklubben som beskyttelse for sårbare ungdommer | Rådet](#)

[for psykisk helse](#) (Hentet: 12. januar 2024).

68 Eriksen, I. og Seland, I. (2023) *Fritidsklubben som beskyttelse for sårbare ungdommer* (Oslo: Rådet for psykisk helse). Tilgjengelig fra: [Fritidsklubben som beskyttelse for sårbare ungdommer | Rådet for psykisk helse](#) (Hentet: 12. januar 2024).

69 Helse- og omsorgsdepartementet (2023) *Meld. St. 15 (2022-2023) Folkehelsemeldinga – Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar* (Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet). Tilgjengelig fra: [Meld. St. 15 \(2022-2023\) - regjeringen.no](#) (Hentet: 3. februar 2024). s. 71.

70 NOU 2022: 9 (2022) *En åpen og opplyst offentlig samtale: Ytringsfrihetskommisjonens utredning* (Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Teknisk redaksjon). Tilgjengelig fra: [NOU 2022: 9 \(regjeringen.no\)](#) (Hentet: 3. mars 2024). s. 38.

71 NOU 2011: 20 (2011) *Ungdom, makt og medvirkning* (Oslo: Departementenes servicesenter og Informasjonsforvaltning). Tilgjengelig fra: [*NOU 2011: 20 \(regjeringen.no\)](#) (hentet 24. april 2024) s.7.

72 NOU 2011: 20 (2011) *Ungdom, makt og medvirkning* (Oslo: Departementenes servicesenter og Informasjonsforvaltning). Tilgjengelig fra: [*NOU 2011: 20](#)

[\(regjeringen.no\)](#) (hentet 24. april 2024) s.8.

73 NOU 2011: 20 (2011) *Ungdom, makt og medvirkning* (Oslo: Departementenes servicesenter og Informasjonsforvaltning). Tilgjengelig fra: [*NOU 2011: 20 \(regjeringen.no\)](#) (hentet 24. april 2024) s.8.

74 NOU 2011: 20 (2011) *Ungdom, makt og medvirkning* (Oslo: Departementenes servicesenter og Informasjonsforvaltning). Tilgjengelig fra: [*NOU 2011: 20 \(regjeringen.no\)](#) (hentet 24. april 2024) s.7.

75 NOU 2011: 20 (2011) *Ungdom, makt og medvirkning* (Oslo: Departementenes servicesenter og Informasjonsforvaltning). Tilgjengelig fra: [*NOU 2011: 20 \(regjeringen.no\)](#) (hentet 24. april 2024) s.45.

76 Kulturtanken (2020) *Barn og unges stemmer – kunst og kultur* (Oslo: Kulturtanken). Tilgjengelig fra: [Kulturtanken Busk rapport skjerm.pdf \(wpd.digital\)](#) (Hentet: 12. februar 2024). Redd Barna (2023) *Et bra sted å være slik barn og unge ser det* (Oslo: Redd Barna). Tilgjengelig fra: [Et bra sted å være: slik barn og under ser det | Save the Children's Resource Centre](#) (Hentet: 3. mars 2024). Bakken, A. (2022) *Ungdata 2022*. Oslo: NOVA. Tilgjengelig fra: <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3011548/NOVA-rapport-5-2022.pdf?sequence=5&isAllowed=y> (Hentet: 23. januar 2024).

77 Ungdata (ukjent) *Hva er ungdata?* (Oslo: NOVA og KORUS). Tilgjengelig fra:

[Hva er Ungdata? - Ungdata](#) (Hentet: 23. januar 2024).

78 Bakken, A. (2022) *Ungdata 2022*. Oslo: NOVA. Tilgjengelig fra: <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3011548/NOVA-rapport-5-2022.pdf?sequence=5&isAllowed=y> (Hentet: 23. januar 2024).

79 Ungdata (2022) *Finn ungdatatall for ungdomsskolen* (Oslo: NOVA og KORUS). Tilgjengelig fra: [Finn Ungdata-tall for ungdomsskolen - Ungdata](#) (Hentet: 12. februar 2024).

80 Kulturtanken (2020) *Barn og unges stemmer – kunst og kultur* (Oslo: Kulturtanken). Tilgjengelig fra: [Kulturtanken Busk rapport skjerm.pdf \(wpd.digital\)](#) (Hentet: 12. februar 2024). s. 9.

81 Redd Barna (2023) *Et bra sted å være slik barn og unge ser det* (Oslo: Redd Barna). Tilgjengelig fra: [Et bra sted å være: slik barn og under ser det | Save the Children's Resource Centre](#) (Hentet: 3. mars 2024). s. 2.

82 NOU 2013: 4 (2014) *Kulturmeldingen* (Oslo: Departementenes servicesenter). Tilgjengelig fra: [NOU 2013:4 \(regjeringen.no\)](#) (Hentet: 3. mars 2024).

83 Kulturdepartementet (2021) *Meld. St. 18 (2020-2021) Oppleve, skape, dele – Kunst og kultur for, med og av barn og unge*. Tilgjengelig fra: [Meld. St. 18 \(2020-2021\) - regjeringen.no](#) (Hentet: 3. mars

2024).

84 Departementene (2020) *Like muligheter i oppveksten: Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020-2023)* (Oslo: Departementene). Tilgjengelig fra: [Regjeringens samarbeidsstrategi](#) (Hentet: 12. januar 2024).

85 Justis- og beredskapsdepartementet (2021) *Meld. St. 34 Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengriminalitet* (Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet). Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/d49ad5d-168fc46b0bf0f4be0830d2169/no/pdfs/stm202020210034000dddpdfs.pdf> (Hentet: 3. februar 2024).

86 Helse- og omsorgsdepartementet (2023) *Meld. St. 15 (2022-2023) Folkehelsemeldinga – Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar* (Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet). Tilgjengelig fra: [Meld. St. 15 \(2022–2023\) - regjeringen.no](#) (Hentet: 3. februar 2024). s. 70-71.

87 Helse- og omsorgsdepartementet (2023) *Meld. St. (2022-2023) Opptappingsplan for psykisk helse* (Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet). Tilgjengelig fra: [Meld. St. 23 \(2022–2023\) - regjeringen.no](#) (Hentet: 12. februar 2024). s. 27-28.

88 Kommunal- og distriktsdepartementet (2023) *Meld. St. 28 (2022-2023) Gode bysamfunn med små skilnader* (Oslo:

Kommunal- og distriktsdepartementet). Tilgjengelig fra: [Meld. St. 28 \(2022–2023\) \(regjeringen.no\)](#) (Hentet: 12. februar 2024).

89 Departementene (2020) *Like muligheter i oppveksten: Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020-2023)* (Oslo: Departementene). Tilgjengelig fra: [Regjeringens samarbeidsstrategi](#) (Hentet: 12. januar 2024). s. 109.

90 Departementene (2020) *Like muligheter i oppveksten: Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020-2023)* (Oslo: Departementene). Tilgjengelig fra: [Regjeringens samarbeidsstrategi](#) (Hentet: 12. januar 2024). s. 109

91 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024). s. 7

92 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf>

(Hentet: 2. januar 2024), s. 133

93 [Klubbundersøkelsen 2023 \(ungdomogfritid.no\)](https://www.ungdomogfritid.no)

94 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024).

95 Ungdom og Fritid (2023) *Fritidsklubbløftet* (Oslo: Ungdom og Fritid). Tilgjengelig fra: [FKL_rundbord1.pdf \(ungdomogfritid.no\)](https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/FKL_rundbord1.pdf) (Hentet: 3. mars 2024).

96 Bakken, A. (2022) *Ungdata 2022*. Oslo: NOVA. Tilgjengelig fra: <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3011548/NOVA-rapport-5-2022.pdf?sequence=5&isAllowed=y> (Hentet: 23. januar 2024).

97 NOU 2005:8 (2005) *Likeverd og tilgjengelighet – Rettslig vern mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne. Bedret tilgjengelighet for alle*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Informasjonsforvaltning. Tilgjengelig fra: [NOU 2005: 8 \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no/no/NOU20058) (Hentet: 14. januar 2024).

98 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013) *Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Tilgjengelig fra: [Konvensjon_rettighetene_mennesker_nedsatt_funksjonsevne \(fn.no\)](https://www.regjeringen.no/no/Konvensjon_rettighetene_mennesker_nedsatt_funksjonsevne_(fn.no))

(Hentet: 14. januar 2024).

99 NOU 2023: 13 (2023) *På høy tid: Realisering av funksjonshindredes rettigheter*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Teknisk redaksjon. Tilgjengelig fra: [NOU 2023: 13 \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no/no/NOU202313) (Hentet: 14. januar 2024).

100 Sundt, C. (2022) 108 000 personer med nedsatt funksjonsevne var sysselsatt i fjor (Oslo: SSB). Tilgjengelig fra: [108 000 personer med nedsatt funksjonsevne var sysselsatt i fjor – SSB](https://www.ssb.no/108000-personer-med-nedsatt-funksjonsevne-var-sysselsatt-i-fjor-SSB) (Hentet: 12. januar 2024).

101 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024).

102 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024).

103 NOU 2023: 13 (2023) *På høy tid: Realisering av funksjonshindredes rettigheter*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Teknisk redaksjon. Tilgjengelig fra: [NOU 2023: 13 \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no/no/NOU202313) (Hentet: 14. januar 2024).

104 NOU 2023: 13 (2023) *På høy tid: Realisering av funksjonshindredes rettigheter*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Teknisk redaksjon.

Tilgjengelig fra: [NOU 2023: 13 \(regjeringen.no\)](#) (Hentet: 14. januar 2024). s. 98.

105 NOU 2023: 13 (2023) *På høy tid: Realisering av funksjonshindredes rettigheter*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Teknisk redaksjon. Tilgjengelig fra: [NOU 2023: 13 \(regjeringen.no\)](#) (Hentet: 14. januar 2024). s. 99.

106 NOU 2023: 13 (2023) *På høy tid: Realisering av funksjonshindredes rettigheter*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Teknisk redaksjon. Tilgjengelig fra: [NOU 2023: 13 \(regjeringen.no\)](#) (Hentet: 14. januar 2024). s. 117.

107 NOU 2023: 13 (2023) *På høy tid: Realisering av funksjonshindredes rettigheter*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Teknisk redaksjon. Tilgjengelig fra: [NOU 2023: 13 \(regjeringen.no\)](#) (Hentet: 14. januar 2024). s. 98.

108 NOU 2023: 13 (2023) *På høy tid: Realisering av funksjonshindredes rettigheter*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Teknisk redaksjon. Tilgjengelig fra: [NOU 2023: 13 \(regjeringen.no\)](#) (Hentet: 14. januar 2024).

109 Barnekonvensjonen (1989) *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf (Hentet: 2. mars 2024). Art. 31.

110 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013) *Konvensjon*

om rettighetene til mennesker med ned-satt funksjonsevne. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Tilgjengelig fra: [Konvensjon, rettighetene, mennesker nedsatt funksjonsevne \(fn.no\)](#) (Hentet: 14. januar 2024). Art. 30d, s. 27.

111 Barne- og likestillingsdepartementet (2016) *Meld. St. 24 (2015-2016) Familien – ansvar, frihet og valgmuligheter*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Tilgjengelig fra: [Meld. St. 24 \(2015–2016\) -regjeringen.no](#) (Hentet: 14. januar 2024).

112 Ukjent (2022) *Fritidserklæringen* (Oslo: Regjeringen). Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/547fc860cfc1403d97e842a61024dc48/fritidserklaeringen_2022_uu.pdf (Hentet: 3. januar 2024).

113 NOU 2023: 13 (2023) *På høy tid: Realisering av funksjonshindredes rettigheter*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Teknisk redaksjon. Tilgjengelig fra: [NOU 2023: 13 \(regjeringen.no\)](#) (Hentet: 14. januar 2024). s. 102.

114 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013) *Konvensjon om rettighetene til mennesker med ned-satt funksjonsevne*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Tilgjengelig fra: [Konvensjon, rettighetene, mennesker nedsatt funksjonsevne \(fn.no\)](#) (Hentet: 14. januar 2024).

115 Likestillings- og diskrimineringsloven (2017) *Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og*

diskrimineringsloven). Tilgjengelig fra: [Lov om likestilling og forbud mot diskriminering \(likestillings- og diskrimineringsloven\) - Lovdata](#) (Hentet: 5. februar 2024), §17.

116 Unge funksjonshemmede (2022) *Inkluderingsveileder: Komprimert versjon til utskrift. Oslo: Unge funksjonshemmede.* Tilgjengelig fra: https://static1.squarespace.com/static/62c921f0ac2ee66ef2183705/t/65bd02a640e3755370092759/1706885798815/BM_utskriftsversjon-interaktiv.pdf (Hentet: 5. februar 2024), s. 20.

117 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023.* Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 30.

118 Unge funksjonshemmede (2022) *Inkluderingsveileder: Komprimert versjon til utskrift. Oslo: Unge funksjonshemmede.* Tilgjengelig fra: https://static1.squarespace.com/static/62c921f0ac2ee66ef2183705/t/65bd02a640e3755370092759/1706885798815/BM_utskriftsversjon-interaktiv.pdf (Hentet: 5. februar 2024), s. 2.

119 Unge funksjonshemmede (2022) *Inkluderingsveileder: Komprimert versjon til utskrift. Oslo: Unge funksjonshemmede.* Tilgjengelig fra: https://static1.squarespace.com/static/62c921f0ac2ee66ef2183705/t/65bd02a640e3755370092759/1706885798815/BM_utskriftsversjon-interaktiv.pdf (Hentet: 5.

februar 2024), s. 26

120 Unge funksjonshemmede (2022) *Inkluderingsveileder: Komprimert versjon til utskrift. Oslo: Unge funksjonshemmede.* Tilgjengelig fra: https://static1.squarespace.com/static/62c921f0ac2ee66ef2183705/t/65bd02a640e3755370092759/1706885798815/BM_utskriftsversjon-interaktiv.pdf (Hentet: 5. februar 2024), s. 25

121 Unge funksjonshemmede (2022) *Inkluderingsveileder: Komprimert versjon til utskrift. Oslo: Unge funksjonshemmede.* Tilgjengelig fra: https://static1.squarespace.com/static/62c921f0ac2ee66ef2183705/t/65bd02a640e3755370092759/1706885798815/BM_utskriftsversjon-interaktiv.pdf (Hentet: 5. februar 2024), s. 9

122 Unge funksjonshemmede (2022) *Inkluderingsveileder: Komprimert versjon til utskrift. Oslo: Unge funksjonshemmede.* Tilgjengelig fra: https://static1.squarespace.com/static/62c921f0ac2ee66ef2183705/t/65bd02a640e3755370092759/1706885798815/BM_utskriftsversjon-interaktiv.pdf (Hentet: 5. februar 2024), s. 9.

123 Barnerettighetskonvensjonsnes art. 12 [178931-fns_barnekonvensjon.pdf\(regjeringen.no\)](#)

124 Unge funksjonshemmede (2022) *Inkluderingsveileder: Komprimert versjon til utskrift. Oslo: Unge funksjonshemmede.* Tilgjengelig fra: https://static1.squarespace.com/static/62c921f0ac2ee66ef2183705/t/65bd02a640e3755370092759/1706885798815/BM_utskriftsversjon-interaktiv.pdf

static1.squarespace.com/static/62c921f0a-c2ee66ef2183705/t/65bd02a640e3755370092759/1706885798815/BM_utskriftsversjon-interaktiv.pdf (Hentet: 5. februar 2024). s. 25

125 Bredeesen, M. og Schmidt, I. (2017) *Med ungdom som ressurs*, Oslo: Ungdom og Fritid. s. 19

126 Unge funksjonshemmede (2022) *Inkluderingsveileder: Komprimert versjon til utskrift*. Oslo: Unge funksjonshemmede. Tilgjengelig fra: https://static1.squarespace.com/static/62c921f0a-c2ee66ef2183705/t/65bd02a640e3755370092759/1706885798815/BM_utskriftsversjon-interaktiv.pdf (Hentet: 5. februar 2024). s. 27

127 Kultur- og likestillingsdepartementet (2023). *Tid for spill – regjeringens dataspillstrategi 2024–2026*. Oslo: Kultur- og likestillingsdepartementet. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/7464f476cb4744e59554c2cb4b-192df5/no/pdfs/dataspillstrategi.pdf> (Hentet: 2. mars 2024). s. 32.

128 Vågsland, V., Palme, A. og Arntzen, K. (2022) *UNG2023*. (Opinion Rapport 5/2022). Oslo: Opinion AS. s. 9.

129 Kulturdepartementet (2021) *Meld. St. 18 (2020–2021) Oppleve, skape, dele: Kunst og kultur for, med og av barn og unge* (Oslo: Kulturdepartementet). Tilgjengelig fra: [Meld. St. 18 \(2020–2021\) \(regjeringen.](https://www.regjeringen.no/contentassets/7464f476cb4744e59554c2cb4b-192df5/no/pdfs/dataspillstrategi.pdf)

[no\)](https://www.regjeringen.no/contentassets/7464f476cb4744e59554c2cb4b-192df5/no/pdfs/dataspillstrategi.pdf) (Hentet: 4. januar 2024).

130 Mainsah, H., Steinnes, K. k. og Teigen, H. F. (2019) *En undersøkelse av det digitale hverdagslivet til ungdom med nedsatt funksjonsevne* (SIFO Rapport Nr. 11-2019). Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO. Tilgjengelig fra: [Rapport 11-2019 ungdom med nedsatte funksjonsevner sine digitale hverdag.pdf \(oslomet.no\)](https://www.oslomet.no/contentassets/7464f476cb4744e59554c2cb4b-192df5/no/pdfs/dataspillstrategi.pdf) (Hentet: 23. januar 2024).

131 Mainsah, H., Steinnes, K. k. og Teigen, H. F. (2019) *En undersøkelse av det digitale hverdagslivet til ungdom med nedsatt funksjonsevne* (SIFO Rapport Nr. 11-2019). Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO. Tilgjengelig fra: [Rapport 11-2019 ungdom med nedsatte funksjonsevner sine digitale hverdag.pdf \(oslomet.no\)](https://www.oslomet.no/contentassets/7464f476cb4744e59554c2cb4b-192df5/no/pdfs/dataspillstrategi.pdf) (Hentet: 23. januar 2024). s. 100.

132 Mainsah, H., Steinnes, K. k. og Teigen, H. F. (2019) *En undersøkelse av det digitale hverdagslivet til ungdom med nedsatt funksjonsevne* (SIFO Rapport Nr. 11-2019). Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO. Tilgjengelig fra: [Rapport 11-2019 ungdom med nedsatte funksjonsevner sine digitale hverdag.pdf \(oslomet.no\)](https://www.oslomet.no/contentassets/7464f476cb4744e59554c2cb4b-192df5/no/pdfs/dataspillstrategi.pdf) (Hentet: 23. januar 2024).

133 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet

12. januar 2024), s. 29 og s. 40

134 Mainsah, H., Steinnes, K. k. og Teigen, H. F. (2019) *En undersøkelse av det digitale hverdagslivet til ungdom med nedsatt funksjonsevne* (SIFO Rapport Nr. 11-2019). Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO. Tilgjengelig fra: [Rapport 11-2019 ungdom med nedsatte funksjonsevner sine digitale hverdag.pdf](https://rapport11-2019.ungdommednedsattefunksjonsevner.sinedigitalehverdag.pdf) (oslomet.no) (Hentet: 23. januar 2024).

135 Mainsah, H., Steinnes, K. k. og Teigen, H. F. (2019) *En undersøkelse av det digitale hverdagslivet til ungdom med nedsatt funksjonsevne* (SIFO Rapport Nr. 11-2019). Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO. Tilgjengelig fra: [Rapport 11-2019 ungdom med nedsatte funksjonsevner sine digitale hverdag.pdf](https://rapport11-2019.ungdommednedsattefunksjonsevner.sinedigitalehverdag.pdf) (oslomet.no) (Hentet: 23. januar 2024). s. 101

136 Ungdom og Fritid (2023) *Nova, det digitale kulturhuset* (Oslo: Ungdom og Fritid). Tilgjengelig fra: [Ungdom og Fritid - Nova, det digitale kulturhuset](https://ungdomogfritid-nova.detdigitalekulturhuset) (Hentet: 23. januar 2024).

137 Unge funksjonshemmede (2022) *Inkluderingsveileder: Komprimert versjon til utskrift. Oslo: Unge funksjonshemmede*. Tilgjengelig fra: https://static1.squarespace.com/static/62c921f0ac2ee66ef2183705/t/65bd02a640e3755370092759/1706885798815/BM_utskriftsversjon-interaktiv.pdf (Hentet: 5. februar 2024).

138 Unge funksjonshemmede (2022) *Inkluderingsveileder: Komprimert*

versjon til utskrift. Oslo: Unge funksjonshemmede. Tilgjengelig fra: https://static1.squarespace.com/static/62c921f0ac2ee66ef2183705/t/65bd02a640e3755370092759/1706885798815/BM_utskriftsversjon-interaktiv.pdf (Hentet: 5. februar 2024). s. 29.

139 Unge funksjonshemmede (2022) *Inkluderingsveileder: Komprimert versjon til utskrift. Oslo: Unge funksjonshemmede*. Tilgjengelig fra: https://static1.squarespace.com/static/62c921f0ac2ee66ef2183705/t/65bd02a640e3755370092759/1706885798815/BM_utskriftsversjon-interaktiv.pdf (Hentet: 5. februar 2024). s. 29.

140 Redd Barna (2021) *Fritid for alle – uten fordommer*. Oslo: Redd Barna. Tilgjengelig fra: [Fritid for alle - uten fordommer \(reddbarna.no\)](https://fritidforalle-utenfordommer.reddbarna.no) (Hentet: 3. mars 2024). s. 11.

141 Redd Barna (2021) *Fritid for alle – uten fordommer*. Oslo: Redd Barna. Tilgjengelig fra: [Fritid for alle - uten fordommer \(reddbarna.no\)](https://fritidforalle-utenfordommer.reddbarna.no) (Hentet: 3. mars 2024). s. 11.

142 Ungdom og Fritid (2023) *Fritidsklubbøft* (Oslo: Ungdom og Fritid). Tilgjengelig fra: [FKL rundbord1.pdf \(ungdomogfritid.no\)](https://fklrundbord1.pdf) (Hentet: 3. mars 2024).

143 Redd Barna (2021) *Fritid for alle – uten fordommer*. Oslo: Redd Barna. Tilgjengelig fra: [Fritid for alle - uten fordommer \(reddbarna.no\)](https://fritidforalle-utenfordommer.reddbarna.no) (Hentet: 3. mars

2024). s. 47.

144 Ødegård, M. (2023) *70 år med fritidsklubb*. Oslo: *Ungdom og Fritid*. Tilgjengelig fra: [Ungdom og Fritid - 70 år med fritidsklubb](#) (Hentet: 3. mars 2024).

145 Berglund, B. (ukjent) *Hvordan lykkes med omdømmebygging i norske kommuner?* Oslo: Regjeringen. Tilgjengelig fra: [bberglund.pdf \(regjeringen.no\)](#) (Hentet: 3. mars 2024).

146 Brønn, P. S. og Ihlen, Ø. (2021) *Åpen eller innadventd – omdømmebygging for organisasjoner* (2. eds). Oslo: Gyldendal akademisk.

147 Arnesen, D., Bjørnarå, H. B. og Myksvoll, T. (2022) *Følgforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger: Sluttrapport* (Rapport 2022: 13). Oslo: Institutt for Samfunnsforskning. Tilgjengelig fra: [Rapport 13:22 \(unit.no\)](#) (Hentet: 3. mars 2024) s. 75.

148 Arnesen, D., Bjørnarå, H. B. og Myksvoll, T. (2022) *Følgforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger: Sluttrapport* (Rapport 2022: 13). Oslo: Institutt for Samfunnsforskning. Tilgjengelig fra: [Rapport 13:22 \(unit.no\)](#) (Hentet: 3. mars 2024) s. 19.

149 Redd Barna (2021) *Får alle barn og unge delta?* Oslo: Redd Barna. Tilgjengelig fra: [ReddBarna Får-alle-barn-og-unge-delta Kommuneundersøkelse2019.pdf](#)

(Hentet: 3. mars 2024). s. 6.

150 Arnesen, D., Bjørnarå, H. B. og Myksvoll, T. (2022) *Følgforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger: Sluttrapport* (Rapport 2022: 13). Oslo: Institutt for Samfunnsforskning. Tilgjengelig fra: [Rapport 13:22 \(unit.no\)](#) (Hentet: 3. mars 2024) s. 19.

151 Redd Barna (2021) *Får alle barn og unge delta?* Oslo: Redd Barna. Tilgjengelig fra: [ReddBarna Får-alle-barn-og-unge-delta Kommuneundersøkelse2019.pdf](#) (Hentet: 3. mars 2024). s. 16-17.

152 Kallander, E. K., Holte, J. H. og Lien, L. (2021) *Analyse av fritidstilbud i bydel Gamle Oslo* (Fafo-rapport 2021: 11). Tilgjengelig fra: [Analyse av fritidstilbud i bydel Gamle Oslo | Fafo-rapport 2021:11](#) (Hentet: 3. mars 2024).

153 Ungdom og Fritid (2023) *Fritidsklubløftet* (Oslo: Ungdom og Fritid). Tilgjengelig fra: [FKL rundbord1.pdf \(ungdomogfritid.no\)](#) (Hentet: 3. mars 2024).

154 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024).

155 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU

Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024). s. 129

156 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024). s. 129.

157 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024). s. 129.

158 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 5.

159 Ungdom og Fritid (2020) *Klubbundersøkelsen 2020*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: [UF_Klubbundersokelsen_2020_enkelt sider.pdf \(ungdomogfritid.no\)](https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/Klubbundersokelsen_2020_enkelt sider.pdf) (Hentet: 3. mars

2024).

160 Miland, K. P. og Kleppe, B. (2022) *Kommunal kultursektor 2022: Organisering, prioritering og planlegging* (TF-rapport nr. 707 2022). Tilgjengelig fra: [Kommunal kultursektor 2022: Organisering, prioritering og planlegging | Telemarkforskning](https://www.telemarkforskning.no/kommunal-kultursektor-2022-organisering-prioritering-og-planlegging) (Hentet: 12. januar 2024).

161 Miland, K. P. og Kleppe, B. (2022) *Kommunal kultursektor 2022: Organisering, prioritering og planlegging* (TF-rapport nr. 707 2022). Tilgjengelig fra: [Kommunal kultursektor 2022: Organisering, prioritering og planlegging | Telemarkforskning](https://www.telemarkforskning.no/kommunal-kultursektor-2022-organisering-prioritering-og-planlegging) (Hentet: 12. januar 2024).

162 Miland, K. P. og Kleppe, B. (2022) *Kommunal kultursektor 2022: Organisering, prioritering og planlegging* (TF-rapport nr. 707 2022). Tilgjengelig fra: [Kommunal kultursektor 2022: Organisering, prioritering og planlegging | Telemarkforskning](https://www.telemarkforskning.no/kommunal-kultursektor-2022-organisering-prioritering-og-planlegging) (Hentet: 12. januar 2024).

163 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 21 og 15.

164 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/>

[KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf](#) (Hentet 12. januar 2024), s. 21

165 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 21

166 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024). s. 104-105.

167 Europarådet (2017) *Europarådets anbefaling på ungdomsarbeid* (CM/Rec 2017:4). Tilgjengelig fra: [16809e0a8f \(coe.int\)](https://www.coe.int) (Hentet: 12. januar 2024).

168 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 52.

169 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 52.

170 Konfliktrådet (2024) *SLT-modellen*. Tilgjengelig fra: [SLT-modellen](#)

[-Konfliktrådet \(konflikttraadet.no\)](#) (Hentet: 12. januar 2024).

171 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 52.

172 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 52.

173 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 53.

174 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 105

175 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/>

[ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkår.pdf](#)
(Hentet: 2. januar 2024), 102-103

176 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkår.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 106

177 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkår.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 104

178 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkår.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 129

179 Europarådet (2017) *Europarådets anbefaling på ungdomsarbeid* (CM/Rec 2017:4). Tilgjengelig fra: [16809e0a8f \(coe.int\)](#) (Hentet: 12. januar 2024).

180 Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2020) *Statlig styring av*

kommuner og fylkeskommuner: Med prinsipper og retningslinjer (Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet). Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/8d68861d5d014c6a-b4183f9f77137760/veileder-om-statlig-styring-av-kommunesektoren-med.pdf> (Hentet: 12. januar 2024). s. 28.

181 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkår.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 6

182 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkår.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 6.

183 Juell, T. (2023) *Innspill til Revidering av Kulturloven*, Oslo: Ungdom og Fritid.

184 Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2020) *Statlig styring av kommuner og fylkeskommuner: Med prinsipper og retningslinjer* (Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet). Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/8d68861d5d014c6a-b4183f9f77137760/veileder-om-statlig-styring-av-kommunesektoren-med.pdf>

[lig-styring-av-kommunesektoren-med.pdf](#) (Hentet: 12. januar 2024).

185 Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2020) *Statlig styring av kommuner og fylkeskommuner: Med prinsipper og retningslinjer* (Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet). Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/8d68861d5d014c6a-b4183f9f77137760/veileder-om-statlig-styring-av-kommunesektoren-med.pdf> (Hentet: 12. januar 2024), s. 29.

186 Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2020) *Statlig styring av kommuner og fylkeskommuner: Med prinsipper og retningslinjer* (Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet). Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/8d68861d5d014c6a-b4183f9f77137760/veileder-om-statlig-styring-av-kommunesektoren-med.pdf> (Hentet: 12. januar 2024), s. 30

187 Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2020) *Statlig styring av kommuner og fylkeskommuner: Med prinsipper og retningslinjer* (Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet). Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/8d68861d5d014c6a-b4183f9f77137760/veileder-om-statlig-styring-av-kommunesektoren-med.pdf> (Hentet: 12. januar 2024), s. 30.

188 Barnekonvensjonen (1989) *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/>

[bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf](#) (Hentet: 2. mars 2024). Art. 31.

189 Ukjent (2022) *Fritidserklæringen* (Oslo: Regjeringen). Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/547fc860cfc1403d97e842a61024dc48/fritidserklaeringen_2022_uu.pdf (Hentet: 3. januar 2024).

190 Barnekonvensjonen (1989) *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf (Hentet: 2. mars 2024). Art. 12. Bredeesen, M. og Schmidt, I. (2017) *Med ungdom som ressurs*, Oslo: Ungdom og Fritid.

191 [*veileder-om-statlig-styring-av-kommunesektoren-med.pdf](#) (regjeringen.no) s. 29

192 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 129.

193 Alle kommuner skal ha en kommuneplan som skal «(...) ivareta både kommunale, regionale og nasjonale mål, interesser og oppgaver, og bør omfatte alle viktige mål og oppgaver i kommunen». Hver kommuneplan inneholder en

samfunnsdel som tar stilling til utfordringer, ml og strategier for kommunen som samfunn og organisasjon, og det er denne som danner grunnlaget for sektorenes planer og virksomhet. Handlingsdelen av denne angir hvordan planen skal følges på de neste årene og gir grunnlag for kommunens prioritering av ressurser, planleggings- og samarbeidsoppgaver og konkretiserer tiltakene innenfor kommunens økonomiske rammer. I mange kommuner utarbeides det temaplaner for bestemte virksomhetsområder som ofte er mer konkrete med tanke på hvordan det aktuelle området skal ivareta kommuneplanens mål.

194 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 5.

195 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 17.

196 Miland, K. P. og Kleppe, B. (2022) Kommunal kultursektor 2022: Organisering, prioritering og planlegging (TF-rapport nr. 707 2022). Tilgjengelig fra: [Kommunal kultursektor 2022: Organisering, prioritering og planlegging | Telemarkforskning](https://www.telemarkforskning.no/kommunal-kultursektor-2022-organisering-prioritering-og-planlegging) (Hentet: 12. januar

2024). s. 24.

197 Miland, K. P. og Kleppe, B. (2022) Kommunal kultursektor 2022: Organisering, prioritering og planlegging (TF-rapport nr. 707 2022). Tilgjengelig fra: [Kommunal kultursektor 2022: Organisering, prioritering og planlegging | Telemarkforskning](https://www.telemarkforskning.no/kommunal-kultursektor-2022-organisering-prioritering-og-planlegging) (Hentet: 12. januar 2024). s. 24.

198 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 17.

199 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 80-86.

200 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), S. 84.

201 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets*

[sets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkår.pdf](https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkår.pdf)
(Hentet: 2. januar 2024), s. 12.

211 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkår.pdf>
(Hentet: 2. januar 2024), s. 110.

212 Ungdom og Fritid (2023) *Fritidsklubbøftet* (Oslo: Ungdom og Fritid). Tilgjengelig fra: [FKL_rundbord1.pdf \(ungdomogfritid.no\)](https://www.fkl.no/ungdomogfritid.no) (Hentet: 3. mars 2024), s. 38

213 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkår.pdf>
(Hentet: 2. januar 2024), s. 24.

214 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkår.pdf>

(Hentet: 2. januar 2024) s. 24.

215 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkår.pdf>
(Hentet: 2. januar 2024), s. 32.

216 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkår.pdf>
(Hentet: 2. januar 2024) s. 27.

217 12063: *Kommunale fritidstilbud, etter region, statistikkvariabel og år*. Statistikkbanken ([ssb.no](https://www.ssb.no))

218 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkår.pdf>
(Hentet: 2. januar 2024), s. 26.

219 Taule, L. (2016) *Statistikkbanken: 04909: K. Kultur - nøkkeltall (K) etter statistikkvariabel og år*. Oslo: SSB. Tilgjengelig fra: [04909: K. Kultur - nøkkeltall \(K\) etter](https://www.ssb.no)

[statistikkvariabel og år. Statistikkbanken \(ssb.no\)](#) (Hentet 29. februar 2024).

220 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 23.

221 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 126.

222 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 23-24.

223 Ungdom og Fritid (2023) *Årsberetning 2022*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: [Ungdom og Fritid - Årsberetning](#) (Hentet: 3. mars 2024).

224 Bufdir (ukjent) *Tilskudd til inkludering av barn og unge*. Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Tilgjengelig fra: [Tilskudd til inkludering av barn og unge | Bufdir](#) (Hentet: 3. mars 2024).

225 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU

Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), kap. 3.4.

226 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024) s. 28.

227 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024) kap 3.4.

228 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024). Tabell 4, s. 31.

229 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no>

[ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf](https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf) (Hentet 12. januar 2024), s. 24.

230 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 42.

231 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 20.

232 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 20

233 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 132.

234 Forskrift om tilskudd til frivilligsentraler (2022) *Forskrift om tilskudd til frivilligsentraler*. Tilgjengelig fra: [Forskrift om tilskudd til frivilligsentraler - Lovdata](https://lovdata.no/dokument/SST/2022/01/01/for-2022-01-01-10)

(Hentet: 3. mars 2024).

235 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 12.

236 Bufdir (ukjent) *Staten samarbeider om innsats for utsatte barn og unge*. Tilgjengelig fra: [Staten samarbeider om innsats for utsatte barn og unge | Bufdir](https://www.bufdir.no/om-oss/nyheter-og-aktuelt/staten-samarbeider-om-innsats-for-utsatte-barn-og-unge) (Hentet: 3. mars 2024).

237 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 130.

238 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 130.

239 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom

og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 42.

240 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 42.

241 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 40-41.

242 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 116.

243 Kulturdepartementet (2020) *Veileder: Møteplasser for dataspill og datakultur*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/c6feb7c29d09439f-984278c13acfc06a/v-1025-b-veileder-moteplasser-for-dataspill-og-datakultur.pdf>

(Hentet: 3. mars 2024).

244 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 26

245 Ungdom og Fritid (2023) *Landskonferansen 2023: Menti*. Oslo: Ungdom og Fritid.

246 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 117.

247 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 28.

248 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf>

(Hentet: 2. januar 2024) s. 114.

249 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 12.

250 Forskrift til folkehelseloven (2023) *Forskrift om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger*. Tilgjengelig fra: [Forskrift om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger - Lovdata](#) (Hentet: 3. mars 2024) kap. 2, § 5.

251 Forskrift til folkehelseloven (2023) *Forskrift om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger*. Tilgjengelig fra: [Forskrift om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger - Lovdata](#) (Hentet: 3. mars 2024) kap. 2 § 4.

252 Forskrift til Plan- og bygningsloven (2010) *Forskrift om tekniske krav til byggverk (Byggteknisk forskrift)*. Tilgjengelig fra: [Forskrift om tekniske krav til byggverk \(Byggteknisk forskrift\) - Lovdata](#) (Hentet: 3. mars 2024). Kap. 1. § 1.

253 Forskrift til arbeidsmiljøloven (2013) *Forskrift om utforming og innretning av arbeidsplasser og arbeidslokaler (arbeidsplassforskriften)*. Tilgjengelig fra: [Forskrift om utforming og innretning av arbeidsplasser og arbeidslokaler](#)

[\(arbeidsplassforskriften\) - Lovdata](#) (Hentet: 3. mars 2024).

254 Plan- og bygningsloven (2022) *Lov om planlegging og byggesaksbehandling*. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/lov/2008-06-27-71/§5-1> (Hentet: 2. mars 2024). Barnekonvensjonen (1989) FNs konvensjon om barnets rettigheter. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf (Hentet: 2. mars 2024).

255 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 29.

256 Ungdom og Fritid (2009) *Kommunal Veileder – I arbeidet med fritidsklubber og ungdomshus*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/Kommunal-veileder.pdf> (Hentet: 3. mars 2024).

257 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 28

258

259 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 114.

260 Unge funksjonshemmede (2022) *Inkluderingsveileder: Komprimert versjon til utskrift. Oslo: Unge funksjonshemmede.* Tilgjengelig fra: https://static1.squarespace.com/static/62c921f0ac2ee66ef2183705/t/65bd02a640e3755370092759/1706885798815/BM_utskriftsversjon-interaktiv.pdf (Hentet: 5. februar 2024), s. 16-21.

261 Utdanningsdirektoratet (2023) *Tall om elever, skoler, spesialundervisning og særskilt norsk.* Oslo: Udir. Tilgjengelig fra: [https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/tall-om-elever-og-skoler/?rapporasideKode=GSK_Elev_Skol&filter=EnhetID\(-12\)_KjoennID\(-10\)_KommunalitetID\(-10_1_2\)_SpoersmaalID\(1_5\)_TidID\(202310\)_TrinnID\(-11\)&radsti=F!\(1\)_*\(1.*\)](https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/tall-om-elever-og-skoler/?rapporasideKode=GSK_Elev_Skol&filter=EnhetID(-12)_KjoennID(-10)_KommunalitetID(-10_1_2)_SpoersmaalID(1_5)_TidID(202310)_TrinnID(-11)&radsti=F!(1)_*(1.*)) (Hentet: 1. mars 2024). Gjermshusengen, L. (2022) *12063: Kommunale fritidstilbud, etter region, statistikkvariabel og år.* Oslo: Statistisk Sentralbyrå. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/12063/tableViewLayout1/> (Hentet: 1. mars 2024).

262 Gitt at kommunale spesialskolene som oftest befinner seg i eksisterende ungdomsskolesoner estimerer Ungdom og Fritid at det er behov for omtrent 300

fritidsklubber i tillegg til eksisterende.

263 Barne- og likestillingsdepartementet (2009) *Ungdoms fritidsmiljø: Ungdom, demokratisk deltakelse og innflytelse.* Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barn-og-ungdom/utredning-om-ungdoms-fritid/ungdoms-fritidsmiljo.pdf> (Hentet 2. mars 2024), s. 46.

264 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023.* Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 28.

265 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår.* Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024) s. 115

266 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår.* Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 115.

267 Ukjent (2022) *Fritidserklæringen* (Oslo: Regjeringen). Tilgjengelig fra:

https://www.regjeringen.no/contentassets/547fc860cfc1403d97e842a61024dc48/fritidserklaeringen_2022_uu.pdf (Hentet: 3. januar 2024).

268 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 130

269 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024).

270 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024).

271 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024).

272 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: [\[sets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf\]\(https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf\) \(Hentet: 2. januar 2024\), s. 131](https://www.regjeringen.no/contentas-</p></div><div data-bbox=)

273 Bredesen, M. og Schmidt, I. (2017) *Med ungdom som ressurs*, Oslo: Ungdom og Fritid.

274 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 130

275 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 26

276 Taule, L. (2016) *Statistikkbanken: 04909: K. Kultur - nøkkeltall (K) etter statistikkvariabel og år*. Oslo: SSB. Tilgjengelig fra: *04909: K. Kultur - nøkkeltall (K) etter statistikkvariabel og år*. Statistikkbanken (ssb.no) (Hentet 29. februar 2024).

277 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: [136](https://www.regjeringen.no/contentas-</p></div><div data-bbox=)

[sets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf](https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf)

(Hentet: 2. januar 2024), s. 46

278 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 46.

279 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 110

280 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 46

281 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf>

[sets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf](https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf)

(Hentet: 2. januar 2024), s. 46

282 Ungdom og Fritid (2023) *Fritidsklubløftet* (Oslo: Ungdom og Fritid). Tilgjengelig fra: [FKL_rundbord1.pdf \(ungdomogfritid.no\)](https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf) (Hentet: 3. mars 2024).

283 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 108

284 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 108

285 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf>

(Hentet: 2. januar 2024), s. 12

286 Menne, A. E. (2024) Personlig kommunikasjon: e-postkorresponanse med Merja Hovi, Senior Planning Officer, Youth, Culture and Leisure, City of Helsinki, Helsinki Youth Services 26.januar 2024.

287 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 107

288 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 108.

289 Lai, L. (2012) *Kompetanse som begrep og ressurs*. Oslo: Handelshøyskolen BI. Tilgjengelig fra: [Slide 1 \(ks.no\)](#) (Hentet: 2. januar 2024).

290 Lai, L. (2012) *Kompetanse som begrep og ressurs*. Oslo: Handelshøyskolen BI. Tilgjengelig fra: [Slide 1 \(ks.no\)](#) (Hentet: 2. januar 2024).

291 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/klubbundersokelsen-2023.pdf> (Hentet: 12. januar 2024), s. 47

[ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/klubbundersokelsen-2023.pdf](https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/klubbundersokelsen-2023.pdf) (Hentet 12. januar 2024), s. 47

292 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkar.pdf> (Hentet: 2. januar 2024), s. 127

293 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: <https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/klubbundersokelsen-2023.pdf> (Hentet 12. januar 2024), s. 46

294 Undersøkelsen ble sendt ut til 670 fritidsklubber og hadde 77 respondenter på en uke. Omtrent 10 prosent av Ungdom og Fritids medlemsklubber besvarte undersøkelsen.

295 Europarådet (2017) *Europarådets anbefaling på ungdomsarbeid* (CM/Rec 2017:4). Tilgjengelig fra: [16809e0a8f \(coe.int\)](#) (Hentet: 12. januar 2024).

296 Europarådet (2017) *Europarådets anbefaling på ungdomsarbeid* (CM/Rec 2017:4). Tilgjengelig fra: [16809e0a8f \(coe.int\)](#) (Hentet: 12. januar 2024) s. 7

297 Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (2024) *Studier innen barne- og ungdomsarbeiderfag*. Oslo: Innholdsteamet. Tilgjengelig fra: [Barne- og ungdomsarbeiderfag](#)

[ungdomsarbeiderfag | Oversikt over alle utdanninger | Utdanning.no](#) (Hentet: 3. mars 2024).

298 Utdanningsdirektoratet (ukjent) Vg2 barne- og ungdomsarbeiderfag (BUA02-03): Kompetansemål og vurdering. Oslo: Udir. Tilgjengelig fra: [Kompetansemål etter pedagogisk arbeid - Læreplan i vg2 barne- og ungdomsarbeiderfag \(BUA02-03\) | udir.no](#) (Hentet: 3. mars 2024).

299 Universitetet i Sørøst-Norge (ukjent) *Årsstudium i ungdomskunnskap*. Vestfold: USN. Tilgjengelig fra: [Årsstudium i ungdomskunnskap - Universitetet i Sørøst-Norge \(usn.no\)](#) (Hentet: 3. mars 2024).

Universitetet i Sørøst-Norge (ukjent) Videreutdanning i fritidspedagogisk ungdomsledelse. Drammen: USN. Tilgjengelig fra: [Fritidspedagogisk ungdomsledelse - Universitetet i Sørøst-Norge \(usn.no\)](#) (Hentet: 3. mars 2024).

300 Europarådet (2017) *Europarådets anbefaling på ungdomsarbeid* (CM/Rec 2017:4). Tilgjengelig fra: [16809e0a8f \(coe.int\)](#) (Hentet: 12. januar 2024). s. 33.

301 Vestel, V. og Hydle, I. (2009) *Fritidsklubb -kvalifisering og rusforebygging? Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring*. (NOVA Rapport 15:2009). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst,

velferd og aldring. Tilgjengelig fra: https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/4996/3867_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Hentet: 13. januar

2024).

302 Vestel, V. og Hydle, I. (2009) *Fritidsklubb -kvalifisering og rusforebygging? Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring*. (NOVA Rapport 15:2009). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst,

velferd og aldring. Tilgjengelig fra: https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/4996/3867_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Hentet: 13. januar 2024). s. 21

303 Isdahl, P. (2022) *Søknad om utredningstillatelse for utvikling av nytt studietilbud: Bachelor i Ungdoms- og Fritidspedagogikk Vår 2022*. Vestfold: USN. s. 10

304 Vestel, V. og Hydle, I. (2009) *Fritidsklubb -kvalifisering og rusforebygging? Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring*. (NOVA Rapport 15:2009). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst,

velferd og aldring. Tilgjengelig fra: https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/4996/3867_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Hentet: 13. januar 2024). s. 21

305 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: [https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartleg-](https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartleg)

[ging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkår.pdf](#) (Hentet: 2. januar 2024), s. 12

306 Isdahl, P. (2022) *Søknad om utredningstillatelse for utvikling av nytt studietilbud: Bachelor i Ungdoms- og Fritidspedagogikk Vår 2022*. Vestfold: USN. s. 4

307 Europarådet (2017) *Europarådets anbefaling på ungdomsarbeid* (CM/Rec 2017:4). Tilgjengelig fra: [16809e0a8f \(coe.int\)](#) (Hentet: 12. januar 2024).

308 Ungdom og Fritid (2023) *Kurs og ressurser*. Tilgjengelig fra: [https://www.ungdomogfritid.no/kurs-og-ressurser/](#) (Hentet 24. januar 2024).

309 Vågsland, V. (2023) *Klubbundersøkelsen 2023*. Oslo: Ungdom og Fritid. Tilgjengelig fra: [https://www.ungdomogfritid.no/wp-content/uploads/KLUBBUNDERSOKELSEN-2023.pdf](#) (Hentet 12. januar 2024), s. 64.

310 KS (2022) *Veileder for lokalt samarbeid med kompetanseutvikling*. Tilgjengelig fra: [https://www.ks.no/contentassets/b4a785f5d0ac44c29cadbd47c1f7d609/Kompetanseveileder.pdf](#) (Hentet 1. mars 2024) s. 3.

311 Haraldsvik, M. og Wold, M. (2023) *En kartlegging av fritidsklubbfeltets rammevilkår*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS. Tilgjengelig fra: [https://www.regjeringen.no/contentassets/0596b53680af4f2cbefd3bd10bf1e620/ntnu-samfunnsforskning-2023-en-kartlegging-av-fritidsklubbfeltets-rammevilkår.pdf](#)

(Hentet: 2. januar 2024), s. 131.

312 KS (2022) *Veileder for lokalt samarbeid med kompetanseutvikling*. Tilgjengelig fra: [https://www.ks.no/contentassets/b4a785f5d0ac44c29cadbd47c1f7d609/Kompetanseveileder.pdf](#) (Hentet 1. mars 2024) s. 3-4.